

1983
GRUODIS - DECEMBER
Nr. 10

KARYS

KARYS

1983
Nr. 10 (1597)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

K. Sragausko nuotrauka — "Stasio Butkaus" šaulių kuopos 25-rių metų veiklos sukaktį švenčiant. (Pavardes žiūr. viršelių 3 psl.)	Viršelis
J. Žygas — Primirštieji Aušrininkai	434
B. B. — Iš 1863 - 64 m. sukilimo kovų Lietuvoje	436
V. Kačergius — XV laidos karininko atsiminimai	442
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	446
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai	450
Baltijos Valstybės kariniu požiūriu	454
Išvežtųjų karių sąrašas 1940-41 m. laikotarpyje	458
TREMTIES TRIMITAS	461
B. Gražulis — Dariaus ir Girėno skrydis	461
Šaulių Kronika	466
Mūsų spaudoje pasižvalgius	474
KARINĖS ŽINIOS	475
Mokslas ir Technika	477
Kronika	478

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUDSINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, NY.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1957)

GRUODIS — DECEMBER

1983

JUOZAS MIKŠTAS

KALĖDŲ DIEVIŠKAM VAIKELIUI

Vos tiktai užgimęs, Dieviškas Vaikeli,
Laimink visą Žemę, laimink mano šalį,
Kur gimiau, kur augau ir iš kur pabėgau,
Ten užgriuvus kraštą atėjūnų jėgai.

Žemėj Nemunėlio, prie Neries pakrančių,
Tavo gimtą dieną uždarai ten švenčia
Baudžiamos ilgos vergai nužemintieji,
Vien tiktai Tavy visas viltis sudėję.

Jiems užgimk Tu saulėj laisvės ir gerovės
Pasaulinio pragaro vartus išgriovęs

1983 m. Kalėdos išėivioj

NAUJAMETINIS SONETAS

Skambtelėkime stiklus šampano
Už Naujųjų Metų naują laimę!
Gyslose svaigi ugnis srovėna,
Negerovės sklaidosi savaime.

Nuodėmes atleiskim vienas kito,
Amnestuokim priešginą kaimyną.
Šią minutę viskas juk pakito,
Džiaugsmas ant judrių kulnų mums

mina.

Buvo negerai senieji metai?
Bet jie nepasikartos jau niekad.
Sukasi Naujųjų Metų ratai,
Visą blogį praeity paliekant.

Bučiniais užtvirtinkim vienybę,
Joj atradę sėkmę ir galybę.

Melbourne, 1984.I.1

Dievo Motina Žemaičių Kalvarijoje. Dail. V. K. Jonyno vitražas Kūdikėlio
Jėzaus šventovėje, Kennebunkporte, Me., pranciškonų vienuolyne.

PRIMIRŠTIEJI AUŠRININKAI

JUOZAS ŽYGAS

Siems AUŠROS metams jau einant i užbaigą ir gal užmirštį, tenka paminėti dar tuos asmenis, kurie mažai — ar veik visai nebuvo paminėti. Didžiuoju minėtojai, veik visuotinai apsiriboja išskeldami dr. J. Basanavičių ir dr. J. Šliūpą, gan dažnai pamiršdami kitus asmenis ir faktorius. Atskiri minėtojai iškelia aušrininkus, kurie jiems yra artimesni ideologiniai ar profesiniai.

Dabartinėje Lietuvoje ir Sibiro tremtyje daugiau prisimenamas A. Vištelis-Vištalius, kurio "Op! Op! Kas ten? Nemunėli! Ar tu mane šauki?..." yra tapusi lyg tremtinių tautine giesme. Šia pačia proga, tenka pažymėti, kad A. Vištelio įnašas AUŠROS leidime ir lietuvių tautiniame atgimime dar nėra pilnai suprstas ir pilnai išryškintas. Jeigu jis būtų pilnai suprstas ir įvertintas, tai jo vieta tautiniame atgimime turėtų būti keletą pakopų aukščiau.

Gal dėl to, palyginamai mažai apie jį žinome, kad 1864 m. kaip sukilimo dalyvis turėjo palikti Lietuvą, kurį laiką gyveno Paryžiuje, paskui Vokietijoje iš kur išvyko į Pietų Ameriką ir 1916 m. mirė Buenos Aires.

Kitas mažai žinomas ir veik užmirštas aušrininkas yra Mažosios Lietuvos veikėjas Mikšas Jurgis (1862.III.18, Virkyčiuose, Šilutės aps. — 1903. V.I. Labguvoje), aušrininkas, Mažosios Lietuvos veikėjas. 1875-78 mokėsi Tilžės gimn. ir apvokietijo, vėliau iki 1883 ūkininkavo pas tėvus Sauguose. A.J. Vištalo paveiktas, pasijuto lietuvis, iš Georg Mikschas virto J. Mikšu, kur tik galėjo išskutinėjo iš dokumentų suvokietintą pavardę ir toliau tepasirašinėjo lotyniškoms raidėms lietuviškai. Basanavičiui 1883 m. ėmus leisti AUŠRĄ, Mikšas nusikėlė į Ragainę ir mokėsi raidžių rinkėju "kad naudingesnis lietuviams būtų". Ten rinkdamas AUŠRĄ, 2-4 nr., pasirašė jos atsakinguoju redaktoriumi. Po to, paliko Ragainę ir išvyko pas M. Davainį-Silvestraitį į Žemaičius. 1884.V. J. Šliūpas jį vėl sugražindino prie AUŠROS į Ragainę, ir Mikšas AUŠRĄ redagavo iki 1886 m. 4 nr. nors tuo metu atsakinguoju redaktoriumi pasirašinėjo M. Jankus. Prie AUŠROS dirbdamas, Mikšas įkalbėjo J. Siebertą leisti Didžiajai ir Mažajai Lietuvai suartinti laikraštį "Niamuno Sargą", kurį 1884-85 m. jis redagavo, o 1885.XII. 1886.VI. ir leido. "Niamuno Sargui" ir "Niamuno Sargo Lietuviškoms Kalendroms" daug medžiagos

A. Vištelis - Višteliauskas

ėmė iš AUŠROS, todėl daug kam atrodė esąs pardavęs "rusams ir didlietuviams". Šie netikėti kaltinimai pakirto laikraštį ir sužlugdė vienybės mintį, tačiau Mikšas ir toliau liko vietos lietuviybės gaivintojas ir vienybės puoselėtojas. Lietuvių bei gaivinti 1885 m. Mikšas su kitais įsteigė Birutės d-ją ir buvo jos pirmininku. 1885.XI, tėvų padėdamas, Tilžėje pirko lietuvišku raidynu spaustuve, kur spausdino AUŠRĄ ir "NIAMUNO SARGĄ". Liet. Enc. XVIII-446.

A. Vištelio ir J. Mikšo įnašas lietuvių tautiniam atgimimui yra reikalingas išsamios studijos!

Pagaliau ir prieiname prie AUŠROS bendradarbių ar talkininkų, kurie veik visai nebuvo paminėti. O tokių nepaminėtų talkininkų buvo gana daug, jeigu jų nebūtų buvę — vargu ar AUŠRA būtų galėjusi eiti. Tokie talkininkai buvo — knygnešiai! Labai dažnais atvejais jie rizikavo savo laisve ir gyvybe. Jie buvo tos vargo pelės — pilkieji didvyriai, kurių didžiumos mes nei vardų nežinome.

Pirmuosius knygnešius suorganizavo vysk. Motiejus Valančius, religinio turinio knygelėms gabenti iš Prūsų. Vienas iš jo žymesniųjų bendradarbių buvo Jurgis Bielinis, jis buvo taip sėkmingas kovoje su caro žandarais, kad apie jį buvo net legendos sukurtos. Per visą spaudos draudimo laiką, daugiausia nuveikė Jurgis Bielinis, dažnai vadinamas knygnešių karaliumi. Pradžioje jis gabeno tik knygas, o nuo AUŠROS laikų ir laikraščius, kuriais jis aprūpino ne tik tiesioginiai skaitytojus, bet ir kitus knygnešius. Sėkmingesnei veiklai jis suorganizavo grupę knygnešių į savos rūšies organizaciją. Apie jo sėkmingumą galime patirti iš užsilikusių Maž. Lietuvos spaustuvininkų užrašų (pvz. Martyno Jankaus), kuriuose matyti,

kad jis vienas pasiimdavo beveik pusę visų iš ten gabenamų knygų. Nežiūrint, kad policijai ir žandarmerijai jo vardas ir verslas buvo gerai žinomi ir dėl to jis buvo keletą dešimčių metų specialiai sekamas ir gaudomas, bet dėl savo nepaprasto sumanumo jis vis sugebėdavo pasprukti.

Į tą kovą prieš caro valdžią ir jo žandarus, už pagrindines tautos teises įsijungė tūkstančiai kovotojų. Didžioji dalis kovotojų buvo pilksermėgiai — kaimo žmonės, — tačiau į jų eiles taip pat jungėsi lietuviai kunigai ir profesionalai. Per visą spaudos draudimo laiką, apytikriai nukentėjo apie 2200 knygnešių. Pagautuosius siųsdavo 3-5 metams į Sibirą arba Rusijos šiaurines sritis. Bandančius bėgti nušaudavo, kad nesukeltų žmonių tarpe pasipiktinimo ir gal pasipriešinimo, toje vietoje ir palaidodavo. Žandarams naudojant žiaurumą ir trėmimus, knygnešiai naudojo rafinuotas ir gudrias priemones, ir tokiu būdu sugebėjo veikti žandarų panosėje." P. Mikolainis savo memuaruose mini kun. Sideravičių iš Sudargų kartą užsodinus net žandarą ant pilno vežimo knygų ir pasiuntus į Marijampolę". Varpas 1920, Nr. 6-7 psl. 1979.

"Naumiesčio, Tevenių, Kvėdarnos, Rietavo, Švėkšnos parapijos 80 metais pagarsėjęs buvo aklas ubagas Kavaliauskas, vaikščiojęs su dviem tarboms ir kuprine, pilnomis etuviškų knygų, kalendorių, kantičkų ir t.t. Kaijo aklo žmogaus, kuris pats negali apseiti be vado, žandarai visai nepažvelgė. Tuom tarpu tas elgeta netik nešdavo knygas jam žinomais šuntakiais, bet ir per rubežius jas gabendavo". "AUŠROS 40 Sukaktuvėse" psl. 138.

Dr. J. Šliūpas savo paskaitoje Laikraštinių kursuose pripažįsta, kad "ypatingai pačioje pradžioje AUŠRAI būt labai sunku buvę užsilaikyti, jeigu nebūt jos palaikyti norėję P. Kraučunas, mokytojas Marijampolės gimnazijoje, ir Juozas Mieliauskas, policijos viršininkas (okolodočnyj) Rygoje. Kraučunas užmokėdavo už šimtą ar du šimtus egzempliorių ir per Naumiestį jis pats parsisiųsdavo savo žinomais keliais (dažnai papirkdamas žandarus) per mokinius gi jis plačiai paskleisdavo AUŠRĄ Suvalkijoje ir Kaune. Mieliauskas gi buvo poetas, rašinėjo eiles į AUŠRĄ po slapyvardžiu Miglovara ir užsisakydavo taip pat nuo šimto iki pusanthro šimto egzempliorių, kurių dalį platino Rygoje, o per H. Allunaną, knyginką Mintaujoje, ir per mokinius paskleisdavo Žemaitijoje".

*"Lietuva tu brangi žeme senų bočių mūsų
Miela motina Žemaičių Lietuvos ir Prūsų".*

Be poezijos J. Miglovara (Mieliauskas), taip pat

rašinėjo korespondenciją apie Rygos lietuvių veiklą. "Tenai Rigos mieste susitaisė mažas lietuvių būrelis, norėdamas sudėti giedorių draugystę AUŠRA vadinama, kas taipogi, metui sukakus ir įvyko. Bet "velnias nemiegtą" prisiskirė lenkai, kurie veidmainingai dėdamis lietuviais didžiame skaitliuje savotiškai nusmelkė mūsų brolius ir atstumė juos į šalį ėmė dainuoti lenkiškai ir taip su lig šia diena tebedainuoja. Tokią liūdną istoriją iš Lietuvių atgimimo laikų aprašė Miglovaras Juozas 1883 metuose ir lig šiol Aušros draugija ir paliko lenkiškoji".

Žvelgiant į praeitį iš laiko perspektyvos, į pagrindinių ir žymiųjų aušrininkų eiles tenka įtraukti P. Kriaučiūną ir J. Mieliauską. Iš to kas jau buvo anksčiau rašyta matome, kad jiedu apmokėjo leidimą — net trečdalis viso tiražo. Žinant, kad AUŠROS leidimas ir sustojo, didžiojoje dėl finansinių sunkumų, tad tą jų įnašą reikia ypatingai vertinti. Jeigu jie nebūtų taip žymiai prie to darbo prisidėję AUŠROS leidimas būtų buvęs labai problematiškas.

AUŠRĄ leisti neužteko keletos redaktorių ar bendradarbių, o kaip jau buvo minėta — reikėjo jos leidimą finansuoti, taip pat su didele rizika reikėjo ją per sieną pergabenti ir išplatinti. Pagaliau, nereikia užmiršti nei tų, kurie ją pirkto ir skaitė. Pradedant leidėju ir baigiant skaitytoju visi jie buvo vedami lietuviškos minties. Lietuviška idėja atgijo žmonių sąjauose ir su aušrininkų viltimi pasklido po lietuviškas sodybas ir kaimus. Ta aušrininkų vilnis išsivystė į pasyvų, bet jau beveik organizuotą pasipriešinimą rusifi-

Jurgis Mikšas

Iš 1863 - 64 metų sukilimo kovų Lietuvoje

(120 metų sukakties proga —
mano prosenių atminimui)

(Pabaiga)

B.B.

Sukilėlių jėgų apjungimas ir Z. Sierakausko žygis 1863 m. balandžio - gegužės mėn.

1863 m. kovo mėn. būdamas Vilniaus Vadyboje Z. Sierakauskas sudarė jungtinių sukilėlių jėgų veikimo planą, kurį Vilniaus Sukilimo Vadyba patvirtino ir pavedė jam jį vykdyti:

— Išvalyti Žemaitiją nuo maskolių ir tada pereiti į Vilniaus guberniją (tiek kiek lieté ano meto Lietuvos dalį).

— Kadangi Kauno gub. lietuvių nusiteikimas sukilimui buvo geriausias, ten jungti dalinius, Prūsijos pasienyje pasipildyti ginklų (tam reikalui pinigai iš Vilniaus Vadybos buvo parūpinti), telkti jėgas Kėdainių apylinkėje.

— Pirminiu tikslu pulti Daugpilio tvirtovę, iš ten pasipildžius ginklais, atkirsti geležinkelio susisiekimą tarp Petrapilio ir Varšuvos tuo sudarant Europoje propagandinį išpūdį; sukelti latvius ir estus.

— Iš Daugpilio per šiaurinę Žemaitiją pasiekti Palangą, kur perimti iš Londono plk. La-

pinsko atplukdytą ginklų ir reikmenų siuntą kartu su savanoriais.

— Pasipildžius ginklais, savanoriais ir ištekliais, iš ten viena jėgų dalimi plėsti sukilimą Žemaitijoje siekiant Prūsų pasienį, kita dalimi žygiuoti link Rygos paremti sukilimą Latvijoje (tuo pačiu laiku turėjo prisidėti maskviniai sukilėliai).

1863 m. balandžio mėn. 14 d. Z. Sierakauskas, lydimas kpt. Antonevičiaus, kuris paskutiniu laiku buvo Daugpilio rusų įgulos intendantūroje ir gerai žinojo įgulos sudėtį ir išdėstymą (tuometinės Daugpilio tvirtovės įrengimai buvo gerokai apgriuvē, įgulą sudarė rekrūtų batalionas), kpt. Liaskausko, Petrapilio artilerijos akademijos matematikos profesoriaus ir kitų štabo pareigūnų, atvyko į Lančiūvos dvarą (10 km į šiaurės vakarus nuo Šėtos); sukilėlių susirinkimo vieta pradžioje buvo nustatyta Truskavos girioje, Kremenciškių vienkiemio aplinkoje (apie 10 km į šiaurę nuo Lančiūvos).

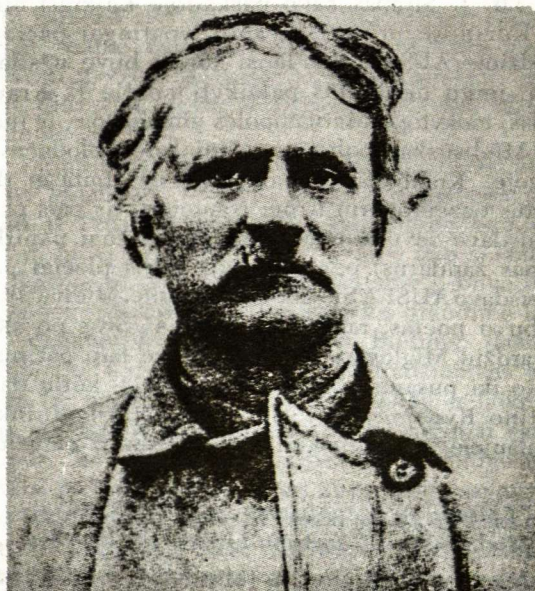
Iki balandžio mėn. 18 d. iš Mantvydžių miško su 70 dalgininkų atvyko kun. A. Mackevičius (buvęs Paberžės filijos, Surviliškių parapijoje, apie 12 km į vakarus nuo Truskavos. Surinkęs būrį sukilėlių išžygiavo Krekenavos miškuosna. Ten surinkęs apie 500 dalgininkų išžygiavo Dotnuvos miškuosna, kur įsteigęs stovyklą vykdė karinį apmokymą. Kovo mėn. 27 d. prie Naujaberžių kaimo juos užpuolė iš Ukmergės atžygiavę rusų 4 pėstininkų kuopos ir dragūnų eskad-

kacijai ir maskolių užmačioms. Pradėjo formuotis, per šimtmečius slopinta, lietuviška mintis ir tautinės idėjos.

Caro administracija to tautinio atgimimo nesuprato ir nenorėjo suprasti. Jeigu ji būtų supratusi, gal būtų išvengusi Kražių įvykių, kur susidūrė jau su maždaug organizuotu lietuvių pasipriešinimu. Čia caro administracijai pasipriešino jau ne pavieniai — beraščiai kaimo žmonės, bet minia — kuri jau buvo bepradedanti atgauti savo tautinę sąmonę. Pasipriešino ir, nežiūrint didelių aukų, tą kovą laimėjo. Tamsi naktis, kuri buvo apgožusi Lietuvą per daugelį metų, jau ėjo į galą. AUŠROS spinduliai jau buvo apšvietę lietuviškąjį padangę ir niekas nebegalėjo sulaikyti Nemuno bėgimo, kai jis pajudėjo ir atsikratė nuo jį supančių ledų naštos.

Maironis savo vizijose jau matė tautos prisikėlimą ir atgimstančią Jaunąją Lietuvą. □

Jurgis Bielinis — "Knygnešių Karalius"

puolė rusų voros "uodegą" ir uždarė pasitraukimo kelią. Rusai bandė šešis kartus iš apsupimo prasimušti, bet po virš valandos užtrukusių kautynių netvarkingai po apylinkę išsisklaidė. Sierakauskas neturėdamas raitininkų rusų nepersekiojo. Dalis rusų raitininkų, su pralaimėjimo žinia, atbėgo Panevėžin, kiti palikę žuvusius ir sužeistus su visa gurguole, pasklido Panevėžio link. Sukilėliai po kautynių visą naktį tvarkėsi ir po trumpo poilsio išžygiavo Korsakiškio miškų link (apie 12 km į šiaurės rytus nuo Panevėžio). Ten prie jo prisijungė Liutkevičiaus dalinys ir iš Ukmergės apylinkės Kasakausko būrys. Kiek pailsėję, balandžio mėn. 24 d. Z. Sierakausko sukilėliai pasuko pietryčių kryptimi ir pro Subačių nužygiavo link Andrioniškių. Persikėlę per Šventosios upę apsisitojo miške į šiaurės rytus apie 7 km nuo Andrioniškių. Ten Z. Sierakausko jau laukė D. Maleckio apie 300 vyrų dalinys. Čia atvyko ir kiti daliniai sudarydami apie 3,000 vyrų rinktinę (L.E. XXIX, pslp. 156).

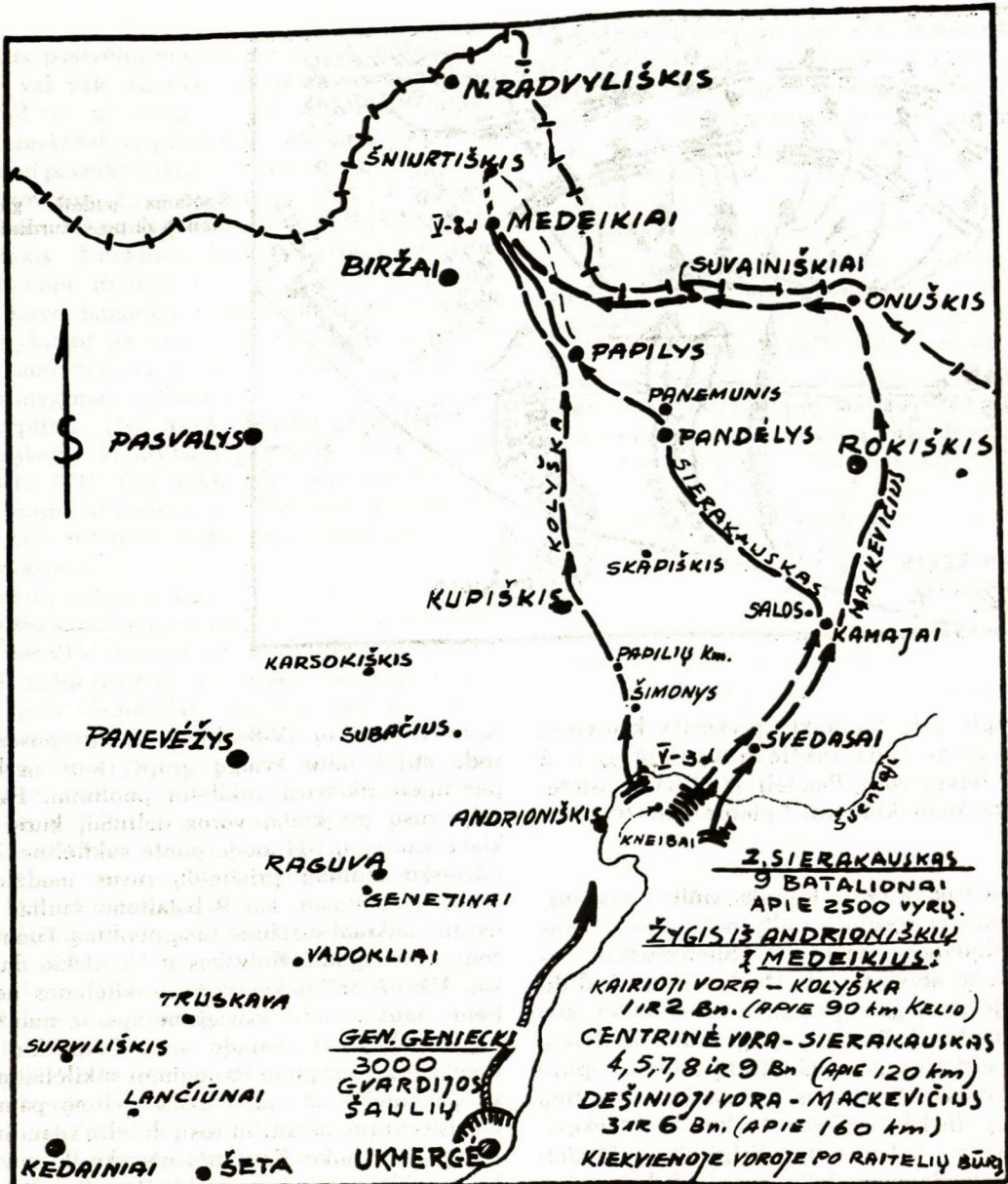
Z. Sierakauskas įsikūręs Kneibų kaime, kurį iš visų pusių supo Andrioniškių rytiniai miškų masyvai, tolesnio plano vykdymui, susirinkusius sukilėlius suskirstė į devynis nevienodus vyrų skaičiumi batalionus. Pirmi du batalionai pavadinti "Dubysos pulku" s. sidėjo iš 500 vyrų, vadovaujant Kolyškai; trečias — kun. A. Mackevičiaus batalionas; Ketvirtas — Antanavičiaus; penktas — Sapiero; šeštas — Kasakausko; septintas — D. Maleckio; aštuntas — K. Maleckio (Kasperavičiaus); devintas — M. Stanišausko (visas batalionas ginkluotas šautuvais). Batalionai (išskyrus 9tą) daugumoje buvo ginkluoti įvairiais šaltais ginklais. Raitininkų pirmam būriui vadovavo J. Labanauskas, antram — B. Olšauskas, trečiam — L. Bilevičius. Kneibų miško pakraštyje, Trezboro palivarko kalvėje buvo perdirbinėjami tinkami kautynėms dalgiai, svirne buvo tiekimo štabas, kitur ginklų ir išteklių sandėliai bei užtaisų dirbtuvė.

Batalionų stovyklų aikštėse, įprastai pamiškėje, kad netikėtai užkluptiems būtų galimybė prisidengti, skambėjo lietuviškos dalinių kautynių ir rikiuotės apmokymo komandos. Buvo daugiau kreipiama dėmesio į gerą dalgininkų apmokymą, kurių rinktinės sudėtyje buvo dauguma. Pirmaujantis dalgininkų būrys buvo A. Mackevičiaus. Buvo mokoma mažų pavienių dalinių ir jungtinių manevrų, valdomų sutartiniais švilpukų signalais, arba balsu kartojamos perduodamos komandos. Apsaugai pamiškėse ir pakelėse jodinėjo sargybų ginkluotos grupelės. Aprūpinimą rinko iš apylin-

Andrioniškių stovykloje Z. Sierakauską pasiekė nemaloni žinia. Netoli Daugpilio, Kambulos dvare gyvenęs grafas L. Plateris, per Z. Buinickį iš Vilniaus Vadybos gavo įsakymą, balandžio mėn. 26 d. užpulti iš Daugpilio į Dysną (kur buvo rusų Muromsko pulko štabas) 800 šautuvų, parako ir kitokių ginklų bei reikmenų, 8 kareivių ir karininko lydimą transportą. Plateris suorganizavo 45 vyrų būrį ginkluotą dvivamzdžiais medžiokliniais šautuvais, vietinių rusų klaidinimui skelbdamas ruošimąsi pavasarinei medžioklei Krėslaukio apylinkėn. Kai balandžio mėn. 26 d. vakare rusų transportas pasiekė Kraslavos mišką, Plateris, buvęs pasalose, apšaudė transporto palydovus, 4 nukaudamas ir 2 sužeisdamas; likusieji pabėgo į Kraslavą, ten stovėjo rusų artilerijos dalinys. Plateriui atiteko apie 900 šautuvų, pistoletų, kardų ir parako važma. Už tai rusai keršydami apginklavo vietinius rusus gyventojus, kurie drauge su kariuomenės daliniais terorizavo ir žudė apylinkės gyventojus, degino dvarus ir kaimus; viso buvo sudeginta 14 dvarų ir kaimų, 37 apiplėšti. Daugpilio tvirtovėn buvo išvežta apie 120 surištų vyrų ir moterų. Daugpilio tvirtovėje ir apylinkėje rusai padidino dalinių skaičių.

Kita žinia, kad laivas su ginklais ir savanoriais yra atplaukęs į Švediją, iš kur, nežiūrint turėtų sunkumų Malmoo uoste (reikėjo laivą keisti į būrinį "Emilia"), siunta plaukia į Palangą.

Nemalonesnė žinia buvo ta, kad gegužės mėn. 4 d. iš Ukmergės Anykščių kryptimi išžygiavo gen. Ganiecký ir pakelyje sudaręs rinktinę iš 5 pėstininkų kuopų, eskadrono ulonų, šimtinės kazokų ir 150 Dono kazokų, viso apie 3000 kovotojų, ruošiasi pulti Andrioniškių sukilėlių stovyklą (K.J. pslp. 310). Minėtos aplinkybės priverė Z. Sierakauską atsisakyti Daugpilio puolimo, nes rusai padidino tvirtovės įgulą ir toje apylinkėje padaugėjo rusų dalinių. Prie to pašonėje atsiradusio gen. Ganieckio stiprios jėgos galėjo rimtai sutrukdyti tolesnį plano vykdymą, todėl nusprendė gegužės 3-4 d. išžygiuoti Biržų kryptimi į Medeikius, apie 8 km į šiaurę nuo Biržų, link N. Radviliškio. Žygiui devynis batalionus suskirstė į tris voras. Kairėje 1 ir 2 batalionai su Bielevičiaus raitelių būriu vadovaujant Kolyškai (apie 500 vyrų), žygiuoti pro Šimonis, Kupiškį, pro Papilį į Medeikius (apie 90 km kelio). Centre 4, 5, 7, 8, 9 batalionai su Labanausko raitininkais, vadovaujant pačiam Z. Sierakauskui, pradžioje rusų klaidinimui pasukti Daugpilio link pro Svedasus, nuo čia pasukti link Kamajų ir toliau link Skapiškių, Pandėlio, Panemunio, Papišės, Biržų kryptimi viso apie 120 km. Dešinėje ir užpakalyje cent-

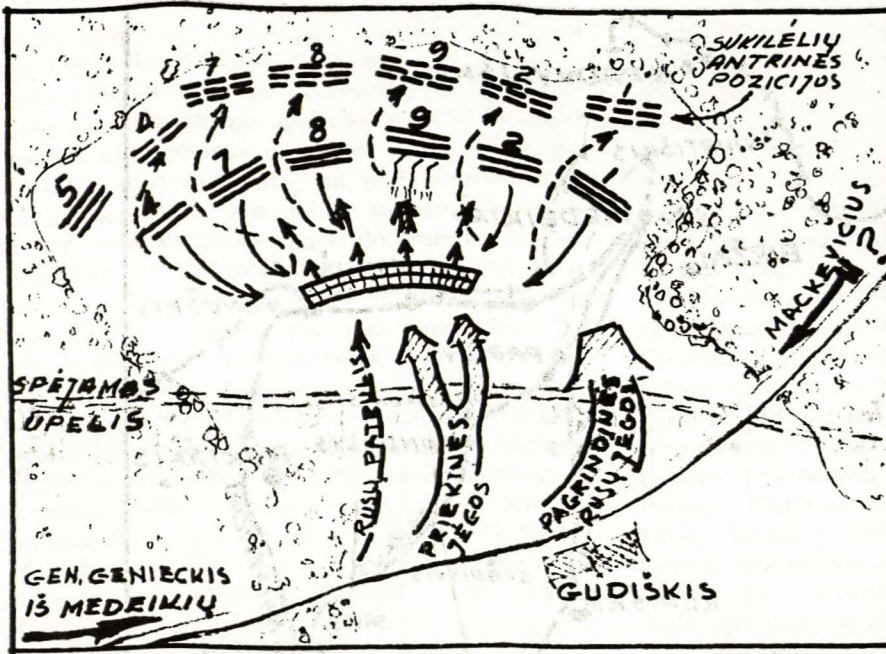
**Z. SIERAKAUSKO JĖGŲ TELKIMAS IŠ KEDAINIŲ APYLINKĖS Į
ANDRIONIŠKIŲ MIŠKĄ IR ŽYGIS Į MEDEIKIUS GEGUŽĖS m. 3 d.**

rinės voros — 3 ir 6 batalionai su Olšausko raiteliais, vadovaujant kun. A. Mackevičiui, žygiuoti pro Kamajus link Rokiškio, pro Onuški, Suvainiški, Skrebiškis į Medėikius (viso apie 160 km kelio).

Įkandin sukilėlių vorų, taip pat trimis grupėmis sekė gen. Ganieckio daliniai. Kairioji rusų vora vadovaujama mjr. Merlin, pražygiavusi Šimonis, Papilio kaime apie 7 km į šiaurę nuo Šimonių, užtiko Kolyškos voros pėdsakus. Pagal kuriuos

nusekė sukilėlius iki Medėikių.

1863 m. gegužės mėn. 7 d. Kolyškos vorai artėjant prie Medėikių kaimo miškelyje sukilėlius užpuolė mjr. Merlino grupė. Kautynėms prasidėjus Kolyškos pagalbon atvyko Z. Sierakauskos priekiniai voros daliniai. Po pusantros valandos užtrukusių kautynių rusai pavakarėje pasitraukė į Medėikių kaimą, pasiųsdami pranešimą, spėjamai telefonu, Ganieckiui esančiam Šimonyse (virš 60 km

Spėjama padėtis gegužės mėn. 8 d. po vidurdienio (?)

atstumo) apie prie Medeikių įvykusias kautynes. Ganieckis gavęs žinią sukėlė turimas jėgas ir 2 val. naktį išžygiavo į Paralėlį ir iš čia pastotėmis pasiekė Medeikius prieš pietus (gegužės mėn. 8 d.).

Ta patį vakarą (V-7) Kolyška siūlė Sierakauskui jungtinėmis jėgomis pulti naktį miegančius rusus Medeikiuose, tačiau Z. Sierakauskas nusprendė laukti atvykstant A. Mackevičiaus, kad didesnėmis jėgomis galėtų sumušti rusus, todėl savo jėgas atitraukė į šiaurės rytus nuo Medeikių į viduryje girios esančios Gudiškių sodybos aplinką. Pro Gudiškį ėjo kelias į Smailius — rytinę miško dalį (iš kur galėjo atvykti A. Mackevičiaus vora) ir į vakarus link Brigiškių ir Medeikių (kur nakvojo rusų daliniai apie 6 km atstu). Ten pernakoję, sekantį rytą (V-8) visa rinktinė išsidėstė miško aikštėje, kurią iš vienos — vakarinės (?) pusės dengė pelkių upelis (gal miško spindžio griovys su vandeniu, nes buvo lietingos dienos), iš kitų tankus miškas, kur tvarkantis nutarė laukti atvykstant A. Mackevičiaus dalgininkų. Saugumo sumetimais Z. Sierakauskas orientuodamasis į vakarus (upelį) savo kairiajame sparne išdėstė 1, 2 ir 9 batalionus, toliau — 8 (ne 3-čią kaip pažymėta K. J. ir Gentvilos aprašymuose, nes 3 batalionas buvo A. Mackevičiaus ir tuo metu dar nebuvo ten atėjęs) 7 ir 4-to du būrius, 5 batalioną nuošaliau rezerve.

Apie vidurdienį (V-8 d.) iš upelio pusės pasirodė stipri raitų žvalgų grupė, kuri perbridusi per upelį rikiavosi sukilėlių puolimui. Patrulius sekė rusų priekiniai voros daliniai, kurie išsiriakavę kautynių rikiuotėje puolė sukilėlius. Z. Sierakausko daliniai prisileido rusus medžioklinių šautuvų atstuman, kai 9 bataliono šauliai stipriai ugnimi laikinai sustabdė rusų puolimą. Tuo metu iš šonų rusus puolė Kolyškos ir Vivulskio dalgininkai. Užvirė aršios kautynės. Sukilėliams nepastebėjus, mūšio metu, kairiajame sparne nuo Gudiškių sodybos (?) atsirado gen. Ganieckio naujos rusų jėgos. Apsupimo išvengimui sukilėliai palengva pasitraukė už lauko ežios pylimo pamiškėje, kur įsitvirtinę, nežiūrint rusų didelio spaudimo, toliau nepasitraukė. Kautynės užtruko iki pavakario, kai prasidėjo su sniegu susimaišęs stiprokas lietus. Gen. Ganieckis matomai nesiryžęs toliau leisti į kautynes (o gal sužinojęs apie ateinančias A. Mackevičiaus jėgas), pradėjo trauktis ir surinkęs išsiblaškičius savo dalinius pasitraukė į Medeikius nakvynei ir persitvarkymui tolesniam sukilėlių persekiojimui.

Nors ir su nuostoliais, tačiau ir šį kartą sukilėliams pavyko atsikratyti rusų, gi laiku atvykus A. Mackevičiui su sukilėlių pastiprinimu, kautynės galėjo baigtis lemtinga sukilėlių pergale, tuo būdu būtų pateisinta Z. Sierakausko idėja — mušti rusus telktinėmis jėgomis. Prie nelemtingo A. Mac-

kevičiaus pasivėlinimo, dar prisidėjo mūšio metu apie 5 val vak. sunkiai sužeistas Z. Sierakauskas, dėl to jo vietą užėmė štabo viršininkas Ignas Liaskauskas, plieniniu vadinamas. Tas labai neigiamai paveikė sukilėlių moralę. Šiose kautynėse su 40 kovotojų žuvo batalionų vadai — mjr. Antanavičius, dalgininkų vadas Vivulskis, 1 bn. vadas B. Žarskis. Nuotaikas kiek pagerino jau telstant su vora atvykęs A. Mackevičius (jo pavėlavimas buvo laikomas nepateisinamu, nes kautynėms vykstant jie buvo tiek arti, kad aiškiai girdėjosi šaudymas, be to 6 bn. vadas St. Kazakauskas primygtinai reikalavo skubėti pagalbon šūvių kryptimi. Dėl to A. Mackevičius teisinosi, kad ieškojęs kelio kaip į mūšio vietą nuvykti (K.J. pslp. 316). Čia reikia pastebėti, kad šių kautynių nuostoliai įvairiuose šaltiniuose minimi skirtingai, taip pat nevienodai nupasakojamas ir kautynių vyksmas.

Lyjant, šaltyje ir tamsoje, naujas grupės vadas po mūšio surankiojęs miške išsisklaidžiusius sukilėlius, paryčiumi išžygiavo N. Radviliškio kryptimi ir gegužės mėnesio 9 d. apsistojęs pakilesnėje vietovėje prie Šniuriškių ruošėsi poilsiui nesitikėdamas rusų persekiojimo (apie 13 km atstu nuo Gudiškių). Sužeistą Z. Sierakauską sukilėliai gabeną Papilės link. Kraštų dvire į šiaurę nuo Skrebiškių (apie 4 km į šiaurę nuo Papilės) Z. Sierakauską atsitiktinai užtiko rusų raiti žvalgai, ten jį paėmę į nelaisvę, nugabeno gen. Ganieckio vadovietėn Medeikiuose (V-10?).

Medeikiuose gen. Ganieckis sužinojęs iš rusų gyventojų apie sukilėlių stovyklą Šniuriškių aplinkoje, su kariuomene išskubėjo N. Radviliškio link, kur netolimoje Šniuriškių aplinkoje kazokai užtikę sukilėlių stovyklą be šūvio paėmę sukilėlių daugi ir užpuolė A. Mackevičiaus du batalionus dalgininkų. Netikėtai užklupti ir nepasiruošę kautynėmis sukilėliai pradėjo sklaidytis, greit prasiidėjo bėgimas. Rusai paėmė visą sukilėlių gurguolę ir sužeistus. Dalis sukilėlių pasitraukė tvarkingai su Liasausko būriu, kita — su A. Mackevičium, viso apie 400 vyrų. Ir čia padėtį galėjo pagerinti turėję prie Z. Sierakausko grupės prisidėti Medeikių apylinkėje Liutkevičiaus ir Jasinsko būriai, bet gegužės mėn. 8 d. prie Lamokų kaimo, keleta km į šiaurę nuo Vabalninko, Vaicieikiškių miške juos bestovyklaujant užpuolė rusai. Po trijų valandų užtrukusių kautynių sukilėliai išsiblaškę ir organizuotai prie Medeikių atvykti negalėjo.

Su Z. Sierakausko neskame baigėsi viltys stambesnėmis jėgomis išstumti rusų ginkluotas jėgas iš Lietuvos. Nuo tada prasidėjo pavienių sukilėlių dalinių partizaninės kovos (pagal K.J. pslp. 317-

“krūvinos demonstracijos”) su rusais užsitęsiosios iki 1864 m. antrosios pusės. Su virš pusantrų metų trukusiuose sukilimo veiksmuose lietuviai neteko apie 6000 žuvusiais kovose, virš 13,000 išvežtų Sibiran ir apie 10,000 buvo kalinami, keletas šimtų pabėgo užsienin (K.J. pslp. 720). Kraštui padaryti medžiaginiai nuostoliai vargu ar būtų galima apskaičiuoti.

Dėl 1863-64 m. sukilėlių ginkluotų veiksmų yra eilė skirtingų pasisakymų, vyraujantys tačiau — ginkluotos kovos su rusų reguliaria kariuomene turėjo būti planuojamos ir vadovaujamos karių patyrusių partizaniniuose veiksmuose, dalinai atsikant ano meto linijinės taktikos; buvo reikalinga karinė organizacija ir bendras karinis centrinis vadovavimas sukilėlių veiksmams, taip pat geresnis žinių rinkimas apie rusų karines jėgas ir jų planus, bei veikimą. Tačiau prie ano meto technologinių galimybių ir aplinkybių, vargu ar būtų įmanoma tai padaryti šiandieniniu supratimu. Sukilimo vadai atliko sukilimui parengiamuosius darbus, tačiau atsiradus tarpusavio priešingumams ir dėl stokos ryšių priemonių, sukilėlių veiksmų deriniai sutrikdavo. Didelės įtakos turėjo nelygus ginklavimas — sukilėliams stokojo ne vien šaunamų ginklų, bet buvo trūkumas ir šaltų ginklų (A. Mackevičius nepriimdavo savanorių, nes neturėjo jiems ginklų — dalgių). Sukilėliams daug kenkė apylinkėse gyvenę kolonistai rusai — “pasilenčikai”, pranešdinėdami rusų kariuomenei apie sukilėlius. Neretais atvejais buvo ir tarpusavy sukilėlių nesutarimų net išdavystės. Z. Sierakausko pastangų nesėkmė pasirodė, kad derintos partizaninės kovos galėjo būti sėkmingesnės, negu jungtinėmis jėgomis, neturint pastovių išteklių ir aprūpinimo su menkai paruoštomis jėgomis stoti į nelygią stvirą kovą su gausingesniu, stipresniu ir geriau apginkluotu priešu — rusų reguliaria kariuomene.

Lietuvos sukilėliai ryžtu ir didelėmis aukomis paliko kartoms pavyzdį kovų dėl nepriklausomybės. □

Muzikui - Kompozitoriui,
Šaulių Sąjungos Garbės Nariui,
mielam ilgų metų Bičiuliui

A.A.

ALFONSUI MIKULSKIUI

mirus, jo žmoną ONUTĘ,
Čiurlioniečių ir visus artimuosius
nuoširdžiai užjaučiame.

KARIO ŠTABAS

“LINKSMAVAKARIS”

KOMUNISTINĖJE KARO MOKYKLOJE

(XV laidos karininko atsiminimai)

VINCAS KAČERGIUS

Lietuvos kariuomenės įjungimas į raudonąją armiją mano buvo net nepastebėtas. Mat, kai rusų kariuomenė be pasipriešinimo įžygiavo į Lietuvos teritoriją, mūsų kariuomenė gavo “liaudies kariuomenės” vardą. Tuoj pat buvo įvesti komisarai ir politrukai, kurių dauguma buvo Lietuvos žydėliai, ruseliai ir neaiškios praeities lietuviai. Nustebau, pamatęs mūsų 6 pulko komisarą, tūlą Kuzminską. Jis gi buvo baigęs kariūnų aspirantų 8-tą laidą, taigi kartu su kadro kariūnų 15-ta laida. Aš buvau jo skyrininku. Atsimenu, kad jis buvo gana ramus, galima sakyti “pilkas” aspirantas. Keista, kad niekas nežinojo jo praeities. Atrodo, kad jis turėjo priklausyti komunistų partijai, jeigu jam buvo patikėta pulko komisaro vieta.

Neilgai man teko būti Plungėj, nes, berods, rugpiūčio mėnesį gavau įsakymą persikelti su 2 kuopa į Skarbų kaimo rajoną (netoli Kupiškio), susirišti su ten esančiu vienu rusų karininku inžinieriu ir jo nurodymu įrengti lauko aerodromą. Kaip žinoma, okupavę Lietuvą, rusai įrėngė 60 lauko aerodromų mūsų teritorijoje. Buvo dirbama, kaip rusų propaganda skelbė, su pažangiausios pasaulio technikos pagalba. Praktiškai teko patirti, kokia ta “pažangiausia” technika yra. Gi mano kuopos vyrai su paprastais kastuvais turėjo nukasti žemės nelygumus, ruso karininko nurodymu. Laikas nuo laiko kuopos politrukas, surinkęs kareivius, dėstė komunistų partijos istoriją ir turėjo varyti visiems jau žinomą propagandą. Politrukas (pavardės neatsimenu) buvo vienas iš 6-to pulko liktinių pusk. kandidatų tarpo. Jis man buvo labai atviras ir nusiskundė savo pareigomis, nes apie komunizmą jis mažai teišmanęs. Jis niekad nepriklausė komunistų partijai. Paskirtas politruku gal dėl to, kad prieš karinę tarnybą jis buvo karo komendanto nubaustas ištrėmimu į darbo stovyklą. Tačiau jis buvęs nubaustas ne už kokią komunistinę veiklą, o už tai, kad būdamas įgėręs, dalyvavo didelėse muštynėse per atlaidus viename Žemaitijos bažnytkaimyje. Politruku būti sutikęs, nes viliojo kuopos vado alga ir graži uniforma. Kuopa buvo apsistojusi labai apleistame Komaro dvare, kurį vietiniai gyventojai vadino “Potrulenka”.

Neatmenu datos, kai vieną dieną sutinku po dvarą beslankiojantį rusą, politruką Nazarovą. Kaip jis taip netikėtai atsirado, aš nesupratau, nes iš niekur nebuvo gavęs pranešimo, kad Lietuvos kariuomenė, tada jau “liaudies kariuomenė”, įliejama į raudonosios armijos eiles ir kad yra paskirti nauji politiniai vadovai — rusai. Dauguma mūsų kariuomenės dalinių turėjo persikelti į Vilnių ir jo apylinkes. Manasis 6-tas pulkas gavo 294 numerį 29 korpo sudėtyje.

Prieš prisistatymą man, politrukas Nazarov, pasirodo, jau buvo išvaikščiojęs visas patalpas ir turėjęs pasikalbėjimą su kareiviais apie mane ir kitus vadus. Tad prisistatęs, tuoj davė pastabą man: sako, buvo užėjęs į kuopos raštinę ir radęs ją tuščią, o raštininko šautuvas kampe stovėjęs. Jis man ir sako, kad taip negalima, nes liaudies priešas gali paimti tą šautuvą ir mane, tokį gerą kuopos vadą (taip jis išsireiškė!) gali nušauti. Aš jam pasakiau, kad nebijau jokių liaudies priešų ir galiu eiti skersai bei išilgai Lietuvos teritoriją be ginklo ir mane niekas nenužudys.

Kai būdavo pranešta, kad pietūs pagaminti, politruką vesdavausi į kuopos virtuvę. Paragavęs, jis labai girdavo maistą ir tai pažymėdavo virtuvės knygoje. Maistas buvo tikrai geras, nes buvo išduodamas manevrinis daviny (pagerintas). Aš, būrių vadai ir liktiniai puskarininkiai taip pat valgėm kareivišką davinį, ir visi buvom patenkinti. Produktus pirkau iš apylinkės ūkininkų ir nesigailėjau mokėti gerą kainą, nes kiek mokėti iš auksčiau man nebuvo nustatyta. Buvo tik pasakyta mokėti rinkos kainą.

Su politruku sugyvenau gana gerai. Jo pravedamose “švietimo” pamokose aš ir būrių vadai nedalyvaudavom. Sekmadieniais beveik visi kareiviai norėdavo eiti į bažnyčią. Laikydamosis sovietinės konstitucijos, leisdavau eiti, bet tik komandoj ir paskirdavau vadovu vyriausią laipsniu. Žygiuodavo apie 3 km į Palėvenės bažnytkaimio bažnyčią dainuodami, už tai vietiniai žmonės labai mėgo tuos “lietuviškus kareivėlius”.

Nazarov man patarė neleisti kareivių į bažnyčią, bet atsakiau, kad negaliu nusižengti konstitucijai. Tada jis sako, gerai, tegul jie eina, bet

ne taip demonstratyviai rikiuotėj, o pavieniui. Aš jam atsakiau, jeigu aš leisiu pavieniui, tai bus blogai. Mat, čia yra kraštas, kur ūkininkai padaro labai gerą alų, tai kareiviai neiškęs nepasinaudoję jų vaišingumu, ir kas atsakys už pasekmes girtų kareivių? Įtinkinu politruką, kad į bažnyčią turi būti vedami rikiuotėje.

Neilgai galėjo kareiviai taip žygiuoti į bažnyčią. Mat, politrukas Nazarov išsirūpino sunkvežimių, kurie kiekvieno sekmadienio rytą atvažiuodavo į dvarą. Susodinęs kareivius, veždavo į bet kokią apylinkės vietovę, atseit, darydavo ekskursijas neva kraštui pažinti.

Nors aš su politruku tik silpnai galėjau susikalbėti (dažniausiai su vertėjo pagalba), bet stengiausi iš jo "išpešti" šį tą apie jo praeitį. Jis sakė jaunystėj gyvenęs ir dirbęs kažkur Ukrainos kolchoze. Žinoma, jis gyrė gyvenimą kolchoze, nelyginant gyventum rojui. Paklaustas, ar ten pasilinksminama ir išgeriama alkoholinių gėrimų, jis atsakė, kad taip ir net dažnokai. Tada man kilo velniška mintis: parodyti jį kareivių akyse tokį koks jis yra. Aš jam pasiūliau padaryti išgėrimą mažoj kompanijoj, Kupiškėje. Jis mielai sutiko. Išgėrimui parinkau kompaniją nedidelę bet gerą. Pakviečiau vieną iš būrio vadų, vieną būrininką ir vieną merginą. Ją paprašiau, kad ji parodytų savo moteriškus sugebėjimus, ragindama politruką išgerti. Kariška gurguole nuvykom į vieną Kupiškio alinę, kur savininkas mums leido pasinaudoti atskiru kambariu. Politrukas, merginos raginamas, tikrai godžiai gėrė alų, patiektą litriniais bokalais. Kiti mes irgi gėrėm, bet stengėmės nepasigerti. Teko, nematant politrukui, išpilti alų tik ne į gerklę. Štai, politrukas jau gerokai įgėręs, bet dar nepakankamai mūsų sumanymui įvykdyti, o alus jam jau nelenda. Ką daryti? Aš daviau mintį, kad būtų gerai užfundyti jam degtinės, bet kur jos gauti? Čia į pagalbą atėjo mergina, pakviesdama visą kompaniją pas jos gerus pažįstamus. Kelis stiklelius degtinės išgėręs, politrukas visiškai pasigėrė ir nukrito ant grindų. Teko jį nešte išnešti ir paguldyti ant šiaudų į gurguolę. Pasuptas, važiuojant per duobes, politrukas apsvėmė visas ir "apsidirbo". Grįžus į namus, buvo pavesta kareiviams aptvarkyti politruką. Tas mano velniškas sumanymas pasiekė gerų rezultatų: politrukas pasidarė ne toks priekabus visiems.

Apie spalio 20 d. gaunu iš Vilniaus pranešimą, kad iki 22 d. spalio turiu prisistatyti į 294 pulko štabą, o mano kuopą perimti atvyksta lt. P. Andriūnas (tos pačios laidos). Sužinojęs, kad lt. Andriūnas tragiškai žuvo pakely, nieko

nelaukdamas, traukiniu iš Subačiaus stoties išvykau į Vilnių. Pulko štabe sužinojau, kad armijos vado įsakymu (štabas Rygoje), esu perkeliamas į Karo mokyklą, būrio vado pareigoms.

Karo mokykla, kuri jau buvo pavadinta "Vilenskaja Pechotnaja Učiliščia", buvo užėmusi patalpas, kur anksčiau buvo Raudonojo Kryžiaus ligoninė, Antakalnyje. Teko prisistatyti mokyklos viršininkui pulkininkui Sokurov'ui (rusas) ir komisarui Liebkind'ui. Buvau paskirtas į kuopą, kurioje nebuvo nė vieno kariūno (vėliau "kariūnas" buvo pakeistas į "kursantas"). Laukėm atvykstant kandidatų, jau praleistų pro komunistų partijos koštuvą. Kurį laiką po rajoną slankiojau visai be darbo. Laiks nuo laiko teko pabūti mokyklos, na ir bataliono budėtojo pareigose. Bataliono budėtojo pareigos buvo labai paprastos: prižiūrėti, kad kariūnai į valgyklą būtų vedami rikiuotėj. Budėtojas turėjo miegoti 2-os kuopos raštinėj, ten pastatytoj lovoj. Iki lapkričio pabaigos buvo dviejų laidų kariūnai: išleidžiamojo kurso ir perkeltų į 2-rą kursą. Šiuo metu abu kursai bemaž jokių užsiėmimų neturėjo, tik politrukai juos vargino su savo įkyriu mokslu. Išleidžiamo kurso kariūnai, kurie jau tik laukė pakėlimo į pirmąjį karininko laipsnį, buvo gana ramūs. Tačiau antrakursiai buvo visai skirtingi. Jų tarpe buvo labai gerų sportininkų (Cenfeldas, Sodaitis ir kiti), dailininkų (V. Raulinaitis, Vingis ir kiti), muzikų (E. Balsys), gabių rašomajai plunksnai (Vėverskis), vaidybai ir kitokiems "pramušgalviškiems" dalykams. Šitą kursą aš labai mėgau, nes šio kurso vyrai (dauguma) buvo karšti lietuviai patriotai ir tą jausmą karštai studentišškai rodė viešai. Man, kaip sporto mėgėjui, tekdavo kartu su jais pasportuoti.

Lapkričio 15-os dienos vakare, kaiėjau bataliono budėtojo pareigas ir sėdėjau 2-os kuopos raštinėj, staiga, išgirstu švilpuką ir kuopos budėtojo garsų šūkį "visi į Lenino kambarį!". Kuopos raštininką paklausiau, ką jie ten mano veikti tam kambarį? Jis man paaiškino, kad jie ten atliks tam tikrą programą, taip vadinamo linksmavakario metu. Tai savos rūšies saviveikla. Aš pareiškiau norą pažiūrėti jų krečiamų pokštų, nes ir mes XV laidos kariūnai surengdavom vieną kitą pasirodymą, kur be dainų ir muzikos, švelnioj formoj pasijuokdavom iš savo viršininkų Tuose vakarėliuose žiurovų tarpe būdavo ir mokyklos budėtojas.

Negaliu smulkiai atpasakoti šių kariūnų atliktų juokingų numerių, nes didelis laiko tarpas (43 metai) daug ką nusinešė užmarštin. Kadangi šio kurso vyrų tarpe buvo labai gabių ir vaidybos srity, jų pasirodymus beveik galima prily-

ginti prie dabartinio Antro Kaimo aktorių išėjimų. Dauguma jų atliktų numerių lietuviškai išjuokiamą komunistinės santvarkos. Ryškiausiai tai atsispindėjo dviejuose gabalėliuose: politruko pravedimas pamokos ir pasveikinimas Stalino atėjusiu ant kupranugario 3-jų arabų. Kupranugaris buvo padarytas iš gyvų žmonių, taip vadinamos, piramidės. „Linksmavakaris“ buvo užbaigtas daina „Jeigu karas rytoj...“ Jos žodžiai buvo iškreipti „Jeigu karas tytoj, kelnės pilnos bus tuoj, mes bėgsim iki Vladivostoko...“ Aš savo gyvenime pirmą kartą taip buvau prajuokintas, kad net šonai skaudėjo. Po visko paklausiau kuopos raštininką, ar visi tie vyrai yra patikimi, ar neatsiras toks, kuris gali pranešti politiniams vadovams. Jis nebuvo tikras tik vieno kariūno elgesiu, už kitus garantavo.

Kurį laiką karo mokykloje gyvenimas ėjo be nuotykių, atrodo, neatsirado įskundėjų apie tą „linksmavakarį“. Tik štai, vieną dieną mokyklos rajone pasirodė rusas generolas, visų karo mokyklų vyriausias inspektorius ir pradeda tikrinti mūsų „vilenską piechotnąją učiliščią“. Tikrinimas užtruko apie savaitę laiko. Po to buvo sušauktas karininkų tarnybinis susirinkimas, kuriame tas generolas duoda įvairias pastabas. Jis pagiria mus už kariūnų tikrai gerą karinių dalykų išmokymą. Tačiau, anot jo raudonosios armijos karininkas turi būti ir politiškai gerai išauklėtas. Šioje srityje jis pastebėjęs labai daug trūkumų. Štai, vienoj kuopoj ltn. Rimas kursantams yra pasakęs, kad vokiški ginklai esą daug geresni už rusiškus (ltn. Rimas buvo sušaudytas karo su vokiečiais išvakarėse). Dar davė keletą „politinio neišsiauklėjimo“ pavyzdžių. Galų gale, prabilo: „Štai, lapkričio 15 d. 2-oj kuopoj kursantai suruošė, taip vadinamą linksmavakarį, kuriame visokiais būdais buvo išjuokta sovietų valdžia. Ten buvo ir staršij leitenant K., kuris į tai nieko nereagavo ir net niekam apie tai nepranešė, bet su juo bus atskirai pasikalbėta“. Savaiame suprantama, kad po tokio pareiškimo man „visos blusos apmirė“. Kas gi bus su manim? Mane tardys ir kas toliau? Reikia sugalvoti atsakymus į galimus tardymo klausimus. Pora dienų nieko neveikiau, tik svarsčiau atsakymus į galimus tardymo klausimus. Pasikvietęs vieną iš „aktorių“, kuriuo tvirtai pasitikėjau, pranešiau jam apie karininkų susirinkime padarytus generolo išsireiškimus ir perspėjau, kad visi būtų pasirengę tardymui. Su juo aptarėm, kaip turėtumėm atsakinėti į tardytojo klausimus. Turime visi vienodai atsakinėti, neišsigąstant jokių grasinimų. Mūsų parodymai turėtų būti tokie, kad tik švelnioji formoj buvo pasijuokta iš valdžios, kaip kad mes esam ir praeityje darę. Perspėjau, kad gabus fel-

jetonų rašinėtojas Vėverskis (žuvęs vienose kautynėse, vadovaudamas partizanų daliniui), parašytų žodžius dainai „Jeigu karas rytoj“ skirtin- gus nuo originalo ir gana švelnius.

Praslinko leletas neramių dienų, bet dar nieko netardo. Tuo metu Karo mokyklą sukrėtė vienas įdomus įvykis. Pirmą dieną, kada buvo įvestas sovietiškas maisto davinyš, antrakursiai kariūnai paskelbė bado streiką, atsisakė valgyti pusryčius. Pusryčiams buvo patiekta kaž kokia bulvių sriuba, kurios tik paviršių plaukiojo kaž kokios alyvos dėmės. Dauguma mūsų viengungių karininkų valgėme kariūnišką maistą, tik atskiroj patalpoj. Tai gi ir mes mažai tevalgėm to valgio. Kariūnai net šaukštų nesuvilgė, nors jų viršila, Vytautas Raulinaitis, buvo priverstas juos raginti. Išlaukęs valgymui skirtą laiką, viršila išvedė kuopą iš valgyklos. Kai kurie kariūnai net drįso pasakyti, kad kiaušlės geresnį maistą duoda, negu šj.

Aišku, kad tas įvykis „išjudino širšių lizdą“. Prasidėjo tardymai. Juk šioj sistemoj negirdėtas dalykas demonstratyviai atsisakyti valgio. Tardė ir mus karininkus. Klausė mus, kodėl kariūnai nevalgė. Mes visi atsakėm, gal dėl to, kad mes neįpratę pusryčiams gauti sriubos, sriuba pusryčiams mums nepatinka. Karo mokyklos viršininkas nubaudė tik ūkio viršininką ir maisto tiekėją, tarytum jie buvo to įvykio kaltininkai.

Po streiko Karo mokyklos vadovybė nusprendė antrąjį kursą paleisti į atsargą, mat nustojo vilties juos perauklėti. Nepaprastai nudžiugo paleidžiamieji. Mes karininkai gavom įsakymą būti visą laiką kuopoj, prižiūrėti, kad neįvyktų kokių pokštų ar pan., ir prižiūrėti, kad kariūnai tvarkingai grąžintų valdišką turtą. Kadangi visi troško kuo greičiau iš mokyklos išvykti, tad apart didelio džiaugsmo: „Važiuojam, važiuojam!“ nieko daugiau nenorėjo daryti. Apie pietus iš štabo gaunamas raštas, kuriame pažymėta, kad 18 išvardintų pavardėmis kariūnų sulaikomi nuo paleidimo. Išvardintieji labai nusiminė ir statė klausimą, kodėl jie sulaikomi. Peržiūrėjęs sąrašą, pastebėjau, kad jame buvo surašyti visi lapkričio 15 dienos vakaro aktyvūs dalyviai — „artistai“. Paslaptimi vieną iš jų perspėjau, kad jie, tikriausiai, buvo palikti tardymui, nes tik „artistai“ ten surašyti. Taip pat prašiau perspėti visus, kad prisimintų, ką turime sakyti tardant.

Mano įtarimas pasitvirtino, nes vakarop, vienas po kito „artistai“ buvo šaukiami į štabą tardymui. Pagaliau ir aš esu kviečiamas į mokyklos štabą. Pakviečiamas į kambarį, kur už stalo, užtiesto būtinai raudona staltiese, sėdėjo vyras kariškoj univormoj, su ant rankogalio užsiūta rau-

dona žvaigžde. Jis pasisakė savo pavardę (lietuvis, pavardės neatsimenu) ir paprašė mane atsisėsti pasikalbėjimui. Žinoma, jis klausinėjo mane apie tą "linksmavakarį". Aš jam tvirtai garantavau, kad tas vakarėlis tikrai neturėjo tikslo pajuokti valdžią. Pasakiau, kad anksčiau Karo mokykloje buvo lyg ir tradicija tokius renginius ruošti. Mano kursas irgi yra ruošęs tokių vakarų, kuriuose dalyvaudavo net viršininkai ir skaniai pasijuokdavo iš kariūnų "šposų". Tardytojas mano parodymus surašė ir davė man pasirašyti. Perskaitęs tardytojo surašytą mano parodymą, kuris mane patenkino, pasirašiau. 14 apklausintų "artistų" tuojau paleido į atsargą. Kiti keturi: "politrukas" ir 2 "arabai" dar buvo palikti. Jie kurį laiką būdavo susodinami į lengvą mašiną (tik vėlai vakare), išvežami nežinia kur ir anksti rytą vėl parvežami į mokyklos rajoną. Užklausti jie nieko nekalbėdavo, nei kur jie išvežami, nei ką su jais daro. Supratom, kad jie buvo vežami tardymui, o jiems buvo uždrausta apie tai kalbėti.

Vieną naktį, kai buvau labai kietai įmigęs, nes vakare teko baigti Karo mokyklos budėtojo pareigas, pajutau, kad kažkas mane purto ir rusiškai man liepia keltis. Pramerkęs akis, pamatau du raudonarmiečius su durtuvais ant šautuvų, kurie įsako man tuoj apsirengti, nes teks eiti į kariuomenės specialų tardymo skyrių (pavadinsiu tai karišku NKVD). Tai buvo 1 val. ryto. Mane, kaip areštuotą, nusivarė į nemažą pastatą, esantį prie pat Neries (berods Žygimanto g-vėj). Čia gyvenimas "kunkuliavo" kaip verdančiam katile: rašomosios mašinelės tarškėjo, telefonų skambučiai skambėjo, ir tarnautojai lakstė kaip pašėlę. Įsitikinau tvirtai, kad komunistai yra tikrai naktiniai gyviai. Viename kambaryje mane pasodino ir liepė laukti. Prieš įvedant į tą kambarį, aš netyčia atidariau kito kambario duris ir pamačiau ant narų gulinčius tuos 4 kariūnus. Jie mane pamatė ir ženkliai parodė, kad laikosi gerai. Neteko jiems nė žodžio pratarti, nes prišokęs sargybinis greitai uždarė duris. Tuojau atėjo prie manęs, lietuviškoj uniformoj, pulkininko ltn. laipsnio karininkas ir prakalbėjo į mane labai netaisyklinga lietuvių kalba. Supratau, kad turėsiu reikalą su lietuviu, kuris po 1917 m. revoliucijos buvo pasilikęs Rusijoje komunistiniam režimui tarnauti ir per ilgą laiką tarpą buvo primiršęs lietuvių kalbą. Pirmiausia jis mane paklausė: "Koks buvo vakaras lapkričio 15 d.?" Į jo klausimą atsakiau: "Gerai nepamenu, bet rodos, buvo apsiniaukę ir šiek tiek lijo". Į kitus jo klausimus atsakiau taip pat teisingai, bet jie niekuo nesirijo su tuo "linksmavakariu". Mano noras buvo kalbėtis per vertėją, nes

Šv. Petro ir Povilo bažnyčia Vilniuje - Antakalnyje

tada aš turėčiau daugiau laiko paruošti atsakymą, mat aš jau šiek tiek supratau rusiškai kalbantį. Ir tardytojas pamatė, kad su manim jam bus sunku kalbėtis, tad pasikvietė vertėją, gerai kalbantį lietuviškai. Mane tardė iki ryto ir paleido. Po šito tardymo paleido į atsargą ir tuos 4 kariūnus,* kurie linksmi paliko kareivines. Daugiau tuo reikalu niekas manęs nevargino, tik Karo mokyklos viršininkas, laiks nuo laiko mane sutikęs vis apgailestaudavo, kad aš, toks geras vadas, o dalyvavau tame vakarėly.

Vienas įvykis pakėlė mano "markę" į aukštybes. O buvo taip. Kada rusų-suomių kare suomiai pasirodė stebėtinai geri šauliai ir rusams padarė milžiniškų nuostolių, naujai paskirtas Sovietų Sąjungos karinių pajėgų vadas, maršalas Timošenko, išleido įsakymą Nr. 30, kuriame daugiausia buvo liečiamas šaudymo reikalas. Buvo paskelbtas šūkis: "Pakelti šaudymo lygį raudonojoji armijoj!" Tuojau visi Karo mokyklos karininkai turėjome parašyti straipsnius šaudymo reikalu. Aš gavau temą: "Kokiu metodu vadovaudamasis pasiekiau geriausių šaudymo rezultatų?" Kadangi šaudymo srityje turėjau didelę praktiką, šaudymą labai mėgau, tad ir šaudymo teorija man nebuvo svetima. Be sunkumų, duota tema parašiau straipsnį ir atidaviau kuopos vadui. Straipsnis buvo išverstas į rusų kalbą.

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

Garlaisis NERINGA.

Pastatytas 1904 m. Schoemer & Jensen laivų statykloje Toenning'e, Norvegijoje, ex MARIOS — 1938 vokiečių, ex MORIAK — 34 britų, ex MARTIN — 24 britų, ex MORIAK — rusų, ex FRIDA HORN — 05 vokiečių. Laivo dydis 1128 brt, 1500 dwt — krovinio tonų. Ilgis — 224 p., plotis 33 p., gremzlė 12 p..

1938 m. sausio mėn. laivą nupirko "Sandėlis" akcinė b-vė Klaipėdoje. Įgaliotas brokeris Martynas Reišys, Klaipėdoje.

Savo pirmoje kelionėje iš Antverpeno į Klaipėdą, su 1500 tonų kali druskos krovinium, papildyti anglių kurui laivas užsuko į Dancigą. Iš Dancigo išplaukė į Klaipėdą vasario 28 d. 9 val. ryto. Išplaukus oras, kaip paprastai žiemos metu, buvo labai blogas, stiprus vėjas ir aukštai banguojanti jūra. Sutemus matomumas buvo lygus nuliui, vėjas sustiprėjo ir vidurnaktį jau pasiekė audros stiprumo. Vasario 28 d. 23 val. 41 min. pilnu greičiu plaukdamas pirmyn, laivas keleta kartu atsimušė dugnu į kietą daiktą. Tuoj laivo mašina buvo sustabdyta, bet iš inercijos, srovės ir vėjo nešamas laivas paėjęs apie pusę jūrmilios pirmyn,

užplaukė ant sekumos 14.5 km į pietus nuo Kopgalio, ties Meškadaubiu. Mėginimai pasiliuosuoti nuo sekumos su laivo mašinos pagalba nedavė jokių rezultatų. Įgula leido raudonas pavojaus raketas, bet tokiame blogame ore, niekas jų krante nepastebėjo ir neatsiliepė, tuo tarpu į laivą veržėsi vanduo ir jis pradėjo nertis vis gilyn ir gilyn, lūžtančios bangos nuplovė viršutinį komandos tiltelį su visais įrengimais. Tuomet pirmasis šturmanas, kapitonui sutikus, su keturiais jūreiviais savanoriais, nuleidę gelbėjimosi valtį mėgino pasiekti krantą ir ieškoti pagalbos. Didžiulės lūžtančios bangos valtį apvertė, išsekę jėgų vandenyje, trys jūreiviai nuskendo, o 1-masis šturmanas ir vienas jūreivis, buvo bangų išmesti į krantą be sąmonės ir liko gyvi.

Cia reikia priminti, kad toje pačioje vietoje, 1926 m. spalio 19 d. audrai siaučiant, paskendo latvių trijų stiebų škūna HERMANS 182 bruto tonų kelionėje iš Rostocko į Rygą. Galima spėlioti, greičiausiai taip ir buvo, kad NERINGA pirma užkliudė burlaivio HERMANS smėlyje gulintį korpusą, pramušė savo dvigubą dugną ir todėl taip greit pradėjo skęsti.

Po kiek laiko, viename tarnybiniame karininkų susirinkime, mane ištiko maloni staigmena. Aš visai nežinojau, kad tas mano rašinys labai patiko aukštiesiems viršininkams ir kad jis buvo įdėtas į rusišką laikraštį "Kuzneca komandyrov" (vadų kalvė).. Susirinkimo metu Karo mokyklos viršininkas mane labai išgiria ir stato pavyzdžiu kitiems. Kitus irgi ragina rašyti į tą laikraštį (aš net nežinojau, kad toks laikraštis yra). Po to, kada Karo mokykloje buvo įvestos soc. lenktynės ir šaudymo srity, "Fortūna atsauko man priekį". Tikrai laimė lydėjo mane. Atliekant šaudymo pratimus, mano būrys dažniausiai laimėdavo pirmą vietą, o aš visada būdavau įtrauktas į "atlyčnykų lentą".

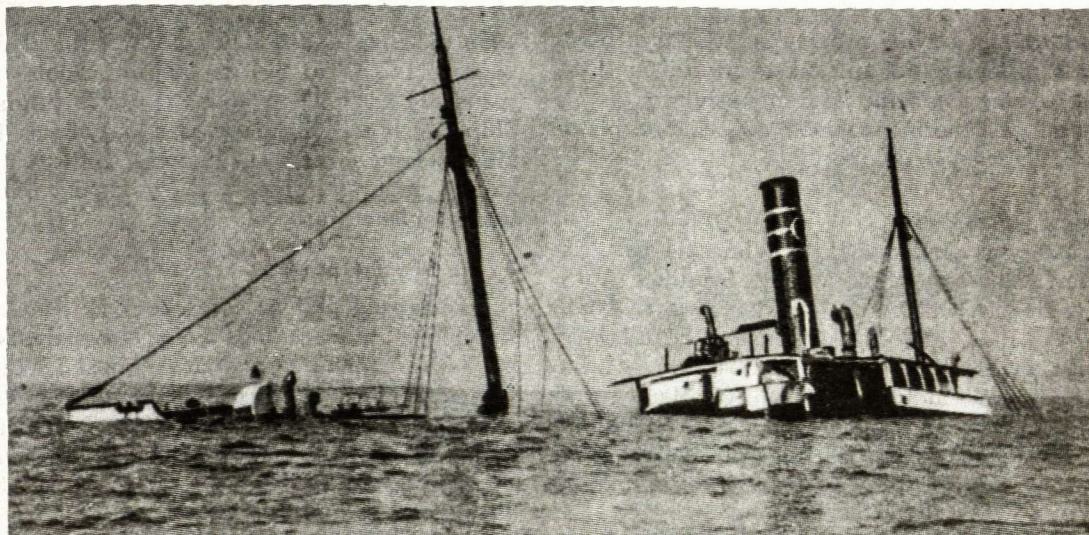
Kažkada, 1941 metų vasarą, turėjo įvykti visų sovietų sąjungos karo mokyklų šaudymo rungtynės iš kariškų šautuvų, pistoletų ir lengvųjų kulkosvaidžių. Buvau paskirtas dalyviu į visas tų ginklų ekipas. Teko net įtemptai dalyvauti visų minėtų ginklų šaudymų treniruotėse. Tačiau neteko rungtynėse išmėginti savo pajėgumo, nes karas viską sutrukdė.

Teko dalyvauti ir Karo mokyklos karininkų šaudymo rungtynėse. Rungtyniavo lietuviško bataliono karininkai su rusiško bataliono karininkais. Gegužės 1 dienos proga surengtos šaudymo rungtynėse iš pistoletų lietuvių ekipa (5 žmonės) žiauriai suplikė ruselius. Mūsų visi penki laimėjo iš eilės 1-ą, 2-ą, 3-čią, 4-tą ir 5-tą vietas. Man pavyko laimėti pirmą vietą ir buvo pažadėta dovana — patefonas. Lietuvių ekipą sudarė: kpt. V. Miliauskas, ltn. V. Kačergius, ltn. J. Zemeckis, ltn. J. Budrevičius ir ltn. Sipavičius.

Tenka pasakyti, kad geras šaudymas du kartu mano gyvenime man pagelbėjo: pirmą kartą, esant Karo mokykloje išgelbėjo iš bjaurios situacijos, o antrą kartą, vokiečių-rusų karo pradžioje — Labanoro miškuose, geras šaudymas išgelbėjo man gyvenbę.

P.S. Šiame rašinyje ne visų pavardes įdedu, nes ne visus atsimenu, o kitų likimo nežinau.

*2-jo kurso viršila Vytautas Raulinaitis buvo išleistas paskutinis. Jo brolis atsiėmė jį iš Karo mokyklos daboklės.

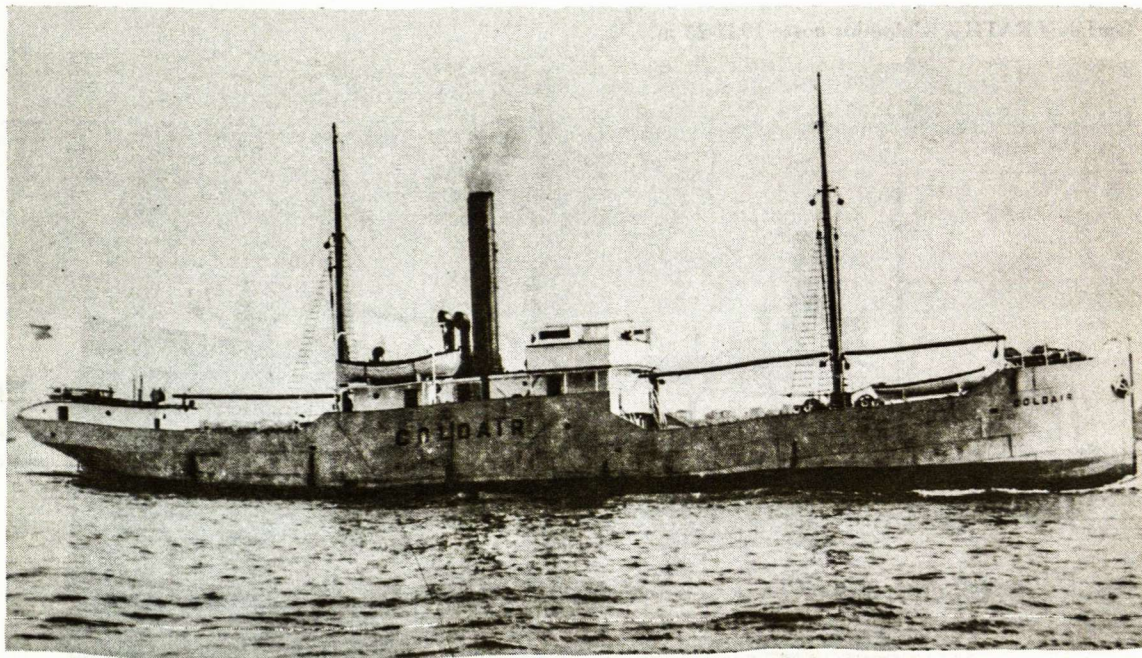
Laivas NERINGA paskendęs 1938 m.

Vasario 29 d. prieš piet iš Klaipėdos atplaukė locų laivas "Aušra" ir pasienio policijos laivas "Partizanas", bet dėl didelio bangavimo prieiti prie NERINGOS ir nukelti likusią 12 žmonių įgulą nepavyko. Po daugelio nesėkmingų mėginimų, Juodkrantės gelbėjimo stoties vyrams, pavyko iššauti raketa, su plonu lynu, kuris pasiekė laivą. Tuomet to lyno pagelba ištempė storą lyną tarp

laivo ir kranto. Su, taip vadinamom, "gelbėjimosi kelnėmis" įgulos vyrai po vieną buvo nukelti į Juodkrantės stoties valtį ir vėliau į krantą.

Kovo mėn. 9-10 dieną Klaipėdos jūros teismas išnagrinėjęs avarijos bylą rado laivo kapitoną kaltą, o abu šturmanus išteisino. Klaipėdos valščiaus teismas kapitoną nuteisė vieniems metams kalėjimo, bet diplomą suspenduoti negalė-

Garlaivis - šaldytuvas COLDAIR Hamburgo uoste. Nupirtas 1936 m. "Maisto" B-vės Klaipėdoje ir pavadintas MAISTAS.

jo, kadangi jis buvo svetimšalis. Visi trys buvo Latvijos piliečiai. Vėliau, aukštesnis teismas kapitono bausmę sumažino iki 6 mėnesių.

Laivo paskendimo vieta: 55° 32' .5 šiaurės platumoje. 21°04' rytų ilgumoje.

Garlaisis MAISTAS.

Pastatytas 1915 m. Helsingborgs Varfs. Aktieb. laivų statykloje Helsingborge, Švedijoje. Anksčiau vadinosi COLDAIR — vokiečių, ex KONGSDAL — danų, ex LIANA — švedų, ex DENETOWN — britų, ex ERNST. Laivo dydis 641 brt — bruto tonų, 346 nrt — neto tonų, 850 dwt.. Ilgis — 175 p., plotis — 30 p., gremzlė 10.5 p. Mašina 400 IHP-arklių jėgų. Greitis nedaugiau 8 mazgų. Anglių sudegindavo apie 7 tonas per parą. 1926 metais buvo perstatytas į šaldytuvą.

1936 m. sausio mėn. laivą COLDAIR Hamburge iš "Deutsch-Englisch Transport Gesellschaft" nupirko akc. b-vė "Maistas" Klaipėdoje, jam buvo duotas naujas vardas MAISTAS, iškelta Lietuvos vėliava ir užregistruotas Klaipėdos teismo laivų registre.

1937 m. laivą perėmė "Lietuvos Baltijos Lloyd" akc. b-vė Kaune, bet jis paliko tuo pačiu vardu. Įgaliotas brokeris: "Baltijos Transporto B-vė" Klaipėdoje.

1938 m. laivas perduotas "Cia. Commercio e Navegacao" laivininkystės bendrovei Rio de Janeiro, Brazilijoje ir jam duotas naujas vardas OITY.

1955 m. laivą nupirko "Empeza Nacional de Navegacao L.T.D.A., Rio de Janeiro. Duotas naujas vardas ITAJAI. 1966 metais Lloyd's Register of Shipping, Londone, daugiau nepažymėtas ir tolimesnis laivo likimas nežinomas. Galima manyti, kad 51 metų senumo laivas buvo paverstas geležies laužu.

Garlaisis KÄTHE.

Pastatytas 1905 m. Nuescke & Co., A.G., laivų statykloje Stetine, Vokietijoje. Laivo dydis 1046 brt — bruto tonų. Anksčiau vadinosi KÄTHE po vokiečių vėliava, ex VYTEGRA — rusų, ex KÄTHE — vokiečių, ex HANS HENNING — vokiečių.

1919 - 23 metais vardu KÄTHE laivas užregistruotas Klaipėdoje, po Klaipėdos Krašto vėliava. Laivo savininkas John Weiss, Berlyne.

1923 - 25 metais KÄTHE po Lietuvos vėliava. Savininkas John Weiss.

1925 - 33 m. KÄTHE po Vokietijos vėliava. Užregistruotas Stralsunde. Savininkas John Weiss.

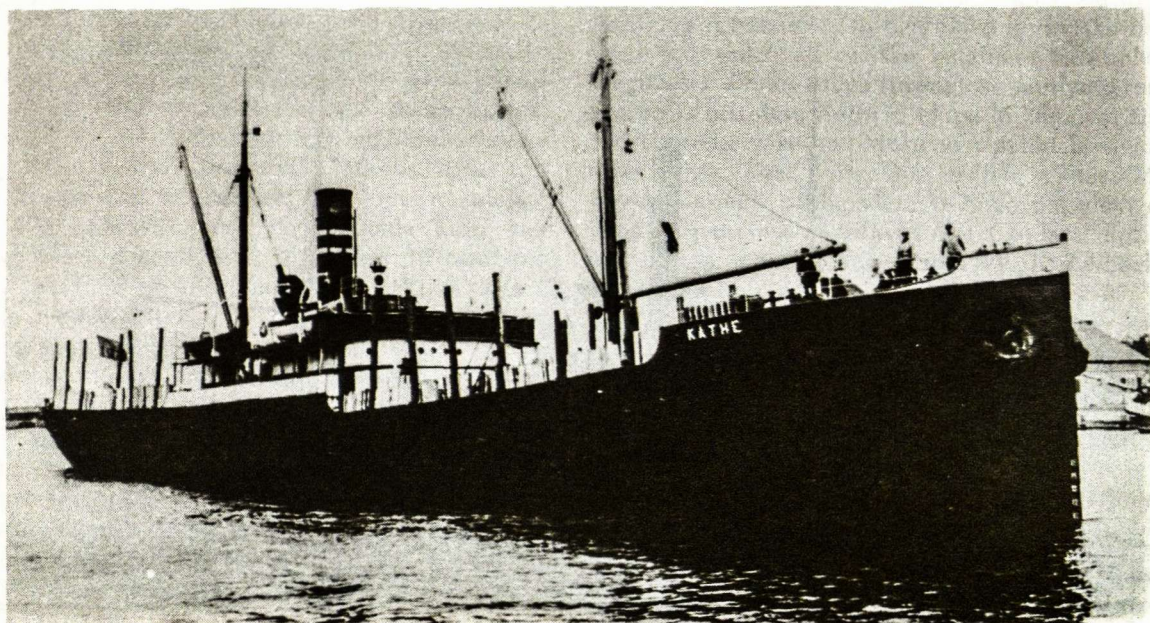
1933 - 34 m. KÄTHE, naujas savininkas Hermann Sankowsky, Stetine. Laivo brokeris: Wiking Schifffahrts G. m.b.H., Mgrs.,

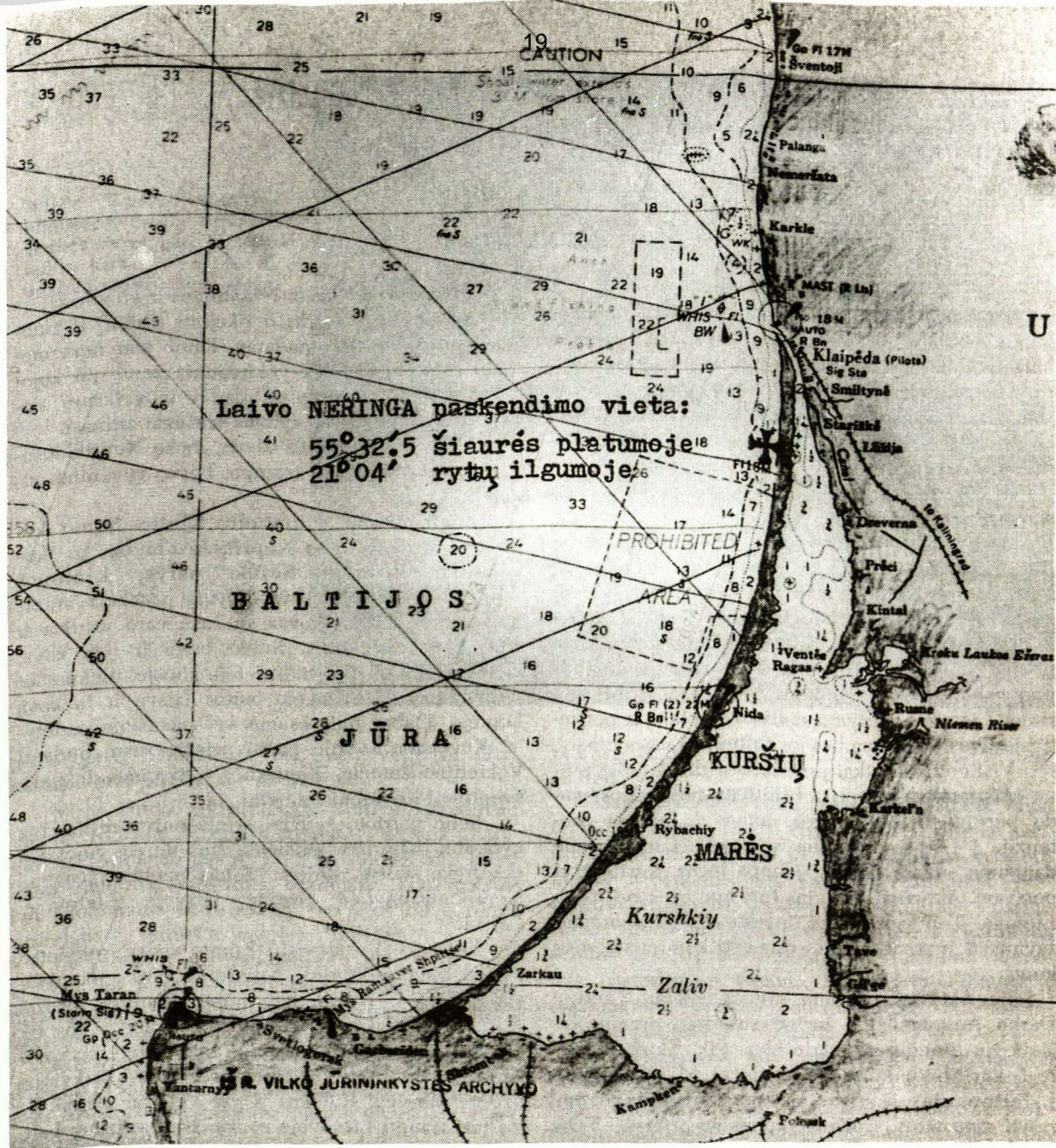
1934 - 39 laivui duotas naujas vardas ERIKA. Savininkas H. Sankowsky.

1939 metais laivą nupirko Kauffahrtei Seereederei Adolf Wiards & Co., Hamburge. 1959 m. laivas paverstas geležies laužu.

□

Garlaisis KATHE Klaipėdos uoste 1923-25 m.

*Kalėdų švenčių ramybė ir palaima
 telydi visus mūsų mielus Skaitytojus,
 Bendradarbius ir Rėmėjus!*

KARYS

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

II. VOKIETIJOJE

(Pradžia KARIO 6 Nr.)

Laisvės Pragiedruliai

Pavasariui artėjant Berlyno kolonijos nuotaikos gerėja. Atrodo, vokiečių-rusų draugystė pavasarį baigsis. Vokiečiai rengiasi pilnu tempu ir koncentruoja jėgas Rytprūsiuose. Lietuvių kolonija irgi nesnaudžia. Plk. Škirpa suorganizavo Aktyvistų Frontą. Jo tikslas — atgauti Lietuvai nepriklausomybę su vokiečių pagalba. Vokiečių vyriausybė tam pritaria ir duoda sutikimą. Kol kas veikimas yra slaptas, nes bijomasi rusų šnipų. Į Aktyvistų Frontą suburti visi aktyvūs lietuviai, nežiūrint politinių pažiūrų, pasiryžę visas savo jėgas skirti Lietuvos atstatymui. Artimiausias tikslas: organizuoti Lietuvoje Aktyvistų Frontą, sukelti Lietuvoje greito išvadavimo viltį, raginti lietuvius laikinai prisitaikyti prie režimo, kad apsaugojus žmones nuo kalėjimų ir ištėmimo. Manoma išdirbti būsimos Lietuvos valdymo santvarkos planą ir perimti Lietuvos atstatymą bei jos tolimesnį vairavimą.

Visi entuziastiškai prisideda ir dirba.

Atsiranda ir senųjų politinių grupių, kurios bando perimti veiklą į savo rankas ir reiškia pretenzijų į Lietuvos ateities vairą. Tačiau, Berlyne daugumą sudaro naujos, jaunos jėgos, kurios turi persvarą. Aktyvistų Frontas turi tamprus ryšius su Lietuva. Ten vyksta irgi smarkus, slaptas organizavimasis ir pasiruošimas numesti komunistų rusų jungą.

Šalia Aktyvistų Fronto organizuojama Tautinė Darbo Apsauga. Tai karinė sukilimo organizacija iš čia esančių 42 karininkų. Plk. Škirpa sudaro 5 karininkų komisiją: majoras M., kapitonas J., leitenantas R., lttn. D. ir aš. Man teko parašyti nuostatus, kuriuos komisija priėmė. TDA — karinė organizacija, vokiečių — rusų karui prasidėjus turi sukelti visą Lietuvą su ginklu rankoje prieš bolševikus.

Dirbame su didžiausiu užsidegimu ir noru. Mūsų tikslas bėgant į Vokietiją buvo prisidėti prie tėvynės išvadavimo. Dabar mums duota proga. Pradedu dirbti šį - tą ir namuose. Parėjus vakare iš darbo studijuojau nacionalsocialistų ideologiją, santvarką, vokiečių valstybinę santvarką, jų socialines reformas. Daug ko galima pasimokyti. Dabar turiu gerą progą, reikia ją išnaudoti. Nors pavargęs nuo dienos darbo, bet semiuosi žinių kny-

gų lapuose, kurios man reikalingos ir įdomios.

Atimk žmogui viltį ir tikėjimą į ateitį ir žmogus tampa bevertis padaras. Duok jam nors mažiausios vilties — jis vėl pajunta žemę po kojomis, atsiranda energijos, darbo ir veiksmų noras. Mums vilties yra, rytojūs viltingai artinasi.

Atėjo ir Vasario 16 diena, mūsų Nepriklausomybės šventė. Mūsų trumpo, laisvo gyvenimo atgarsis.

Susirenkame Humbolto Klube. Senas kovotojas už Lietuvos Nepriklausomybę, p. Vailokaitis, Pirmojo Seimo narys, Lietuvos Nepriklausomybės Akto dalyvis pasakoja mums apie anuos laikus, kovas su rusų caro valdžia ir I.D. Karo okupantus. Sunki buvo ir ilga kova, tačiau, lietuvis užsigrūdino toje kovoje, niekuomet neprarado vilties, tikėjo tautos laisve ir tą kovą laimėjo. Dabar mes esame vėl panašioje padėtyje. Kovojuame su tuo pačiu priešu, rusu, būdami Vokietijos žemėje. Kantrybės, ištvermės ir pasišventimo! Kova bus laimėta!

Seno patrioto žodžiai krinta mūsų širdin, lyg gydantis balzamas. Prislėgta šios dienos nuotaika skaidrėja, viltys didėja. Kitais metais švėsime Nepriklausomybės Šventę laisvoje Lietuvoje. Laisvi!

Kovo 23 d. Aktyvistų Fronto vadas, sukviėtęs į savo butą rinkinius, patikimus vyrus, daugiausia kariškius, įkuria, jau minėtą Tautinę Darbo Apsaugą — karinę sukilimo organizaciją. Vos tik 42 žmonės jai priklausome. Duodame iškilmingą priesaiką išbūti joje 5 metus ir atlikti kiekvieną uždėtą pareigą. Kol kas ji yra visiškai slapta. Iš jos turi išaugti Lietuvoje milžiniška partizanų banga. Apie jos įkūrimą ir egzistavimą vokiečiai irgi neturi užuosti, tačiau užuodžia. Buvę mūsų saugumo valdininkai, kurių didelis skaičius yra Berlyne, taip susigyvenę su savo profesija, kad negali be uostinėjimo apseiti. Jie įpratę šnipinėti, negali nuo to ir dabar atprasti. Jei ką suuostinėja, tai negali tik sau pasilaikyti, turi kam nors perduoti ir už tai gauti atlyginimą, kitaip, atrodo, būsią ligonys, negalės nei valgyti, nei miegoti. Kadangi čia nėra kam kitam perduoti, išskyrus geštapą, tai jam ir perduoda. Už tai gauna grašių ir jau yra savim patenkinti. Ar tai padoru ir leistina, jie ne-

Buvęs Krašto Apsaugos ministeris, Šaulių Sąjungos Garbės Narys, gen. K. Musteikis kalba L. Š. S. T. metinio suvažiavimo proga.

pagalvoja ir nemoka galvoti, susigyvenę su savo buvusia profesija ir tapę jos vergais.

Visas žinias, gyvendamas Berlyne, gaudavau iš plk. Škirpos. Visais klausimais, kylant neaiškumų, užeidavau pas jį. Jis ir jo žmona, abu buvo labai malonūs, nuoširdūs, draugiški. Tikri patriotai. Lietuviams karininkams pas juos buvo tikrai prieglobstis, vilties ir paguodos šaltinis.

Jis subūrė visus pabėgėlius į Aktyvistų Frontą. Visi su noru, išjungę savo politinius įsitikinimus, partiškumą ir kitokius skirtumus, dirbo Lietuvos išvadavimui skiriamus darbus.

Kiekvieną sekmadienį, po pamaldų, susirinkdavome į salę, kur plk. Škirpa, adv. Skipitis, ar gen. Musteikis suteikdavo mums naujausių tinių apie Lietuvą.

Advokatas Skipitis vadovavo Berlyno Lietuvių Sąjungai, suteikdamas visų galimą pagalbą lietuviams pabėgėliams. Tai nuoširdus ir taurus lietuvis.

Taip pat kiekvieną sekmadienį sutikdavome ir "Žmogeliuką", generolą Musteikį. Jam šį vardą davėme dar būdami kariūnais, kuomet jis buvo Karo Mokyklos viršininku. "Žmogeliukas" buvo daugiau pagarbos vardas dėl jo humaniško elgesio ir aukštos erudicijos. Jis buvo lietuvių naujosios dvasios karininkas. Mokymo pagrindas buvo vidujinė kariuomenės drausmė, ne išorinė, perimta

iš rusų ir dar vyravusi Lietuvos kariuomenėje (P Red.).

Dažnai šeštadieniais aplankydavau gen. Musteikį. Jo durys buvo visuomet ir visiems karininkams atviros. Mane jis supažindino su paskutinėmis nepriklausomos Lietuvos dienomis, prezidento Smetonos ir Ministerių Kabineto pasitarimais ir nuomonėmis. Gen. Musteikis vienintėlis pritarė prezidentui Smetonai ultimatumo dienomis pasipriešinti rusams. Kitiems generolams ir patriotams supasavus, protesto vardan, kartu su prezidentu pasitraukė į Vokietiją.

Jo draugystėje niekuomet nesijaučiau, kad jis yra generolas, o aš tik leitenantas. Jaučiausi Lietuvos karininkas, lygus jam. Jis visuomet su kiekvienu pasisveikindavo, pakalbėdavo ir visą laiką būdavo mūsų tarpe. Niekuomet ir niekam nepademonstravo, kad jis yra generolas. Jam mano didžiausia pagarba.

Sužinojome, kad gen. Raštikis pabėgo iš Lietuvos ir atvyko į Berlyną. Visi su nekantrumu laukiame sekmadienio, kada pasirodys mūsų kariuomenės vadas.

Sekmadienį visi Berlyne esą karininkai susirinkome į salę, išsirikiavome abipus tako ir, kam tai padavus komandą: "Ramiai!", išsitempėme visi, kaip stygos.

Įeina garbingas ir išdidus vadas, drausmingu

karišku žingsniu, nepažvelgdamas nei į kairę, nei į dešinę į išsirikiavusius karininkus, nueina prie stalo ir atsisėda. Po gen. Musteikio įvedamosios kalbos garbingas generolas supažindina mus su dabartine padėtimi Lietuvoje ir kalba apie tėvynės meilę ir karininko pareigas. Pakelbėjęs vėl iškilmingai, generoliškai išseina.

Mūsų vadas nerado reikalo su mumis nei pasisveikinti, nei sužinoti kas mes tokie esame. O mūsų nedaug, tik 42 karininkai ir daugiausia tik leitenantai, o mes jo taip laukėme . . .

Negyjanti žaizda

Vieną dieną, grįžęs iš darbo namo, radau ant laiptų laukiančią apysenę moterėlę. Šeimnininkės nesą namie, ji norinti palaukti kol šeimnininkė sugrįš. Pasiūliau, tuo tarpu, užėiti pas mane į kambarį. Moteris vidutinio ūgio, vargingai, bet švartai apsirengusi, kokių 60 metų amžiaus, labai malonių ir patrauklių bruožų. Ypatingai liūdnos ir gilios jos akys. Jos judėsių, kalba, elgsena taip ryškiai nesiderina su varginga apranga. Po ilgų atsikalbinėjimų ji užėina pas mane. Pamažu išsikalbame. Pajutusi, kad esu užsienietis, darosi truputį šnekėsnė. Pradeda pasakoti savo liūdną istoriją.

Kilusi iš turtingos Berlyno fabrikantų šeimos. Buvo ištekėjusi už vokiečio karininko. Prieš Didįjį Karą jos vyras buvo paskirtas karo ataše Petrapilin. Ten jie kelis metus gyveno. Karui kilus grįžo į Vokietiją. Vyrą ir vienturtį sūnų išleido į karą. Vyras žuvo Vengrijos fronte, sūnus dingo be žinios. Prancūzijos fronte. Kilusi infliacija prarijo visą jų turtą ir fabrikus. Liko ji vienu vieną. Jau 22 metai ji vis tebelaukia grįžtančio sūnaus, laukia nuo ryto, ligi vakaro, metai iš metų neprarasdama vilties. Sau duoną užsidirbanti nešiodama po namus ir pardavinėdama skalbimo miltelius. Gyvenanti skurdžiai ir vargingai. Jai visa aplinka yra mirusi. Neturinti nei giminių, nei pažįstamų, nei draugų. Jos vienatvę užpildo laukimas grįžtančio sūnaus.

— Aš laikiu, gal jis grįš . . .

Tie liūdnai ištarti žodžiai taip giliai krinta man širdin. Bijau jai prieštarauti. Guodžiu ją ir pritariu:

— Gal jis grįš . . .

Dvidešimt dveji metai ji laukia ir laukia savo vienintelio sūnaus ir lauks jo iki paskutinės savo gyvenimo akimirkos. O jai atėjus, žiūrės į duris, tikėdamasi, kad jos prasivers ir įeis jos sūnus... Taip laukia daugybė motinų, žmonių, savo sūnų, savo vyrų. Negrįžta jie ir negrįš iš Didžiojo Karo.

Anie negrįžo, o nauji ir vėl traukia į frontą. Namuose lieka baimė ir laukimas. Laukimas grįžtančių. Jei negrįš — tai lauks jų ir toliau.

Tvarka. Įsakymas — (Ordnung. Befehl)

Pakuoju laikraščius ir stebiu aplinkos vokiečius. Paprasti darbininkai, ilgus metus jau čia bedirbą ir su viskuo apsipratę. Man, naujokui, viskas keista ir taip neįprasta. Aš visuomet paskendęs mintyse. Jų išblaškymui, stengiuosi kaip galima daugiau dirbti. Šalia manęs dirbantys vokiečiai nuolatos mane pristabdo — “langsam” — pamažu, patardami. Stengiuosi dirbti pamažu, tačiau, mano kaimynai vistiek atsilieka. Jie galvoja labai praktiškai. Nesvarbu kiek paketų supakuosi, svarbu, išbūti čia 10 valandų, o už jas tas pat atlyginimas, ar tu smarkiai dirbsi, ar pamažu, tai kam persistengti? Fabriko vadovybė irgi gerai tai žino, tai salės viduryje įrengė kontorą su stikliniais langais į dirbančiųjų pusę. Joje sėdi skyriaus šefas (čia visi vokiečiai jaučiasi šefais ir nori, kad juos taip vadintum) ir visą laiką nenuleidžia akių nuo dirbančiųjų. Visi dirba kruopščiai ir seka šefo akis, bet, jam tik nususukus į šalį, tuoj nuleidžia rankas ir gageną tarpusavyje, lyg žąsų. Jei šefas nesiteiktų per dieną nei karto žvilgderėti, atrodo, niekas ir nepabandytų dirbti.

Aš dirbu visą laiką — ar šefas mato, ar ne. Rankas nuleidžiu, kaip jos pavargsta. Tačiau, jei šefas tai pamato, tai kyla audra. Pikta! Padarau dešimt kart daugiau už juos, nemoku, kaip jie, simuliuoti, o šefas visados pataria man pasižiūrėti kaip vokiečiai kruopščiai dirba.

Būna dienų, ar net savaitių, kai mes visai neturime ko pakuoti. Tada, paprastai, paliekamas ryšulys laikraščių ir mes jį nuo ryto ligi vakaro pakuojam ir išpakuojam. Taip dirbame ištisomis dienomis, net savaitėmis..

Turime parodyti, kad dirbame, kad yra tvarka. Ir taip, sukandęs dantis, pakuoji ir išpakuoji vis tą vieną ryšulį, 10 valandų per dieną . . .

Ir tik todėl, kad būtų “ordnung” — tvarka. Atrodo negali sugalvoti didesnės bausmės ir kančios dirbančiam žmogui kankinti, kaip šis beprasmiškas vaidinimas dirbančio

Stebiuosiu vokiečių rašytoju, parašiusiu knygą “Užmirštasis kaimas”, iš vokiečių belaisvių gyvenimo Rusijoje, arba “Kaimas ant Dono kranto”. Jis atsimena tuos laikus, kai rusai vertė juos nuo ryto ligi vakaro kasti žemes, vežti jas ir pilti į vieną krūvą, o rytojaus dieną vėl kasti iš tos supiltos krūvos ir pilti, nuvežus atgal, iš kur vakar atvežta. Ir taip diena iš dienos. Rašytojas

skundžiasi, kad tai buvusi didžiausia kankynė, kokią tik gali kas išgalvoti. Tai išgalvota rusų, sunkinti vokiečių belaisvių gyvenimą. Čia gi, Vokietijoje, kuri pasiėmė sau teisę būti Europos kelrodžiu ir Europos kultūros nešėju ateityje, jie patys vartoja tą pačią kankinimo, žmogaus jėgų beprasmio niekinimo ir pažeminimo metodą savo pačių tautiečiams. Ir tai vyksta fabrike, prie kurio vartų kabo didelis bronzos medalis, suteiktas Arbeitsfronto, už nuopelnus, "pavyzdiniam fabriku"...

"Ordnung"! Fabriko dvasia ir viešpats. "Ordnung muss sein!" Tvarka turi būti! Magiška lazdelė. Ja pamojus visos galvos tyliai linksta ir dirba. Kaip ir ką — nesvarbu. Svarbu, kad dirba ir yra tvarka. Visi patenkinti; džiaugiasi tvarka ir garbina ją.

Turi vokiečiai dar ir kitą stabą, didesnę už "Ordnung", tai "Befehl" — įsakymas. Aukščiausia ir neatšaukiama, bei nekeičiama instancija. Kiekvienas prieš ją dreba ir besąlyginai vykdo. Nei per plauką nuo duoto įsakymo nenukryps ir net nepagalvos nukrypti ar pakeisti. "Befehl" yra alfa ir omega. Vokietis visą save atiduoda įsakymui įvykdyti.

Daleiskim, duosi vokiečiui įsakymą užlipti į septintą aukštą ir atnešti iš kambario tam tikrą dalyką. Jis sumuš kulnim ir pasakys: "Jawohl" — taip, apsisuks ir lips porą šimtų laiptų, šluostydamas prakaitą, net nepažvelgdamas į šalia kylantį ar besileidžiantį keltuvą. Vėl nulips atgal tuos pora šimtų laipų, atnešdamas reikalingą dalyką, šlapias ir uždusęs įteiks įsakiusiam ir, suglaudęs kulnis atraportuos: "Įsakymas įvykdytas".

Praeities Pėdsakas

Su nekantrumu laikiu sekmadienio. Sekmadienis — poilsio ir laisvės diena. Gali žmogus vienas su savo mintimis bastytis po Berlyną ir žiūrinėti jo įžymenybes. Pažiūrėti yra ko, tikrai. Berlyno širdį sudaro "Unter den Linden" (Liepų) gatvė su garsiaja pilimi, katedra, meno galerija ir muziejumi. Nustebau pamatęs Berlyno pilies prabangą ir menišką jos vidaus įrengimą. Pilyje yra apie 2,000 kambarių. Juos visus aplankyti net neįmanoma. Atmintyje palieka tik įdomesni ir prabangesni kambariai. Čia yra salė su sostu, kur vykdavo vainikavimo ceremonijos. Į akis ryškiai krinta Riterių Ordino kambarys, kurio sienos išmuštos raudonu aksomu. Tai raudonųjų riterių Ordino kambarys. Kitas, mūsų žinomo juodojo riterių ordino kambarys, juodo aksomo sienomis. Auksas ir sidabras maišosi su aksomais, alebastrois ir gobelenais. Brangūs garsųjų dailininkų paveikslai puošia sienas. Pilis statyta pagal Šliuterio

projektą. Jo paties čia įdėta daug darbo ir Niederlandų dailininkų. Pilis liudija Friedricho Didžiojo valdymo laikų didelę prabangą ir jo galią. Ji gyva liudininkė didžios ir karingos praeities. Tai Berlyno įžymenybių centras.

Iš čia, einant "Unter den Linden" gatve, apie vidurį ją kerta Brandenburgo vartai. Dar toliau stiebiasi į dangų Pergalės Obeliskas. Eidamas pamatysi vieną po kito daugelį žalvarinių stovylių, pastatytų vokiečių karaliams, karvedžiams, generolams. Sunku būtų rasti bent vieną tiltą, kurio nesaugotų kokio nors žymaus generolo biustas. Berlyne gali rasti beveik visus vokiečių istorinius didvyrius ir karvedžius. Tiesiog, jų nesuskaitomai daug. Žiūriu aš į juos ir pavydžiu vokiečiams — jie mokėjo istoriją įamžinti, šalia to, mokėjo sukurti gražių frazių tėvynės meilei padidinti, kas kiekviename žingsnyje byloja vokiečiams apie didelę ir garbingą karišką praeitį, sukeltą pasididžiavimą savim ir tuo pačiu karinumą. Vokietija amžiais kariavo, plėšė Europą ir vilko, kas tik geresnio, į Vokietiją. Vokiečių karinumas yra jų kraujuje, išnaikinti jį tegalėtų ateinantieji amžiai, netekus praeities paminklų ir negalint keletą šimtmečių kariauti.

Žiūrinėju jų praeities paminklus ir jaučiuosi esąs labai, labai mažas prieš juos. Pats sau prisipažįstu, kad mano tėvynė, nors turėjo gražią ir garsią praeitį, jos užfiksuoti nepajėgė, nes šimtmečiais ją plėšė ir degino kryžiuočių ordinas, naikindamas visus mūsų praeities pėdsakus. Šimtmečiais mano tėvynę laikė savo vergijoje rusai ir naikino viską, lietuvišką samonę užgniauždami, lietuvišką raštą ir kalbą drausdami.

Per 22 laisvo gyvenimo metus mažai tesuspėta Lietuvos praeities atgaivinimui kas padaryti, nes pradėta kurtis po vergijos, ant karo griuvėsių. □

(Šių atsiminimų III dalis bus spausdinama 1984 m.
KARYJE)

XX kadro karininkų laidos

A. A. Ltn. PAULIUI RŪTENIUI

Australijoje mirus, brolių Joną su žmona, seserį Onutę Osmolskienę ir jų šeimas nuoširdžiai užjaučia tos laidos kolegos Bostone:

Viktoras Kubilius
Juozas Vaičjurgis
Jonas Vizbaras

BALTIJOS VALSTYBĖS KARINIŲ POŽIŪRIU

(Pradžia KARIO 7-tam numeruje)

Pagal savo plotą (47, 549 kv. km) ir gyventojų skaičių (1939 m. — 1,133,917) Estija yra mažiausia iš Baltijos valstybių, tačiau jos sienos yra ilgiausios. Siena su draugiška Latvija yra 374,5 km (9,4%), su jai pavojingiausia Sov. Sąjunga — 258 km (6,3%), iš jų 145 km eina Peipuso ežeru (84 km ilgio ir 31 km pločio), pavojinga 2 km pločio Mehikoorma siauruma ir nedaug mažesniu Pskovo ežeru. Pajūrio siena oro linija yra 1159 km, tačiau dėl daugybės įlankų ir 818 salų, jūrinė siena yra net 3449 km (84,3%) ilgio.

Tarpas tarp Suomų įlankos ir Peipuso ežero palyginti yra lengvai ginamas, nes ten gamtinę kliūtį sudaro Narvos upė. Jos šiaurinės ir pietinės pakrantės yra pelkėtos ir miškais apaugę. Galimam priešui lengvai pereinama yra tik 7 ar 8 km pločio spraga einanti išilgai vakarų-rytų geležinkelį ir plentą. Peipuso ir Pskovo ežerų grandinė yra patogi gamtinė priedanga. Iš gynybos žvilgsnio nepatogus tačiau ne beviltiškas baras yra į pietus nuo Pskovo ežero. Ten žemė yra smėlėta ir nėra susisiekimo kelių. Vidurinėje dalyje, šiaurės-pietų kryptimi, eina gili dauba, kurią galima gerai išnaudoti gynybai, toliau plečiasi pelkėtos ir miškiningos upių Lida ir Vruda apylinkės. Tas pozicijas praradus, estų kariuomenė galėjo pasitraukti į liniją Pjusa — Petseri — Pankjavitsa — Laura — Liepna, kurioje pavojingiausias baras buvo 9 km pločio vidurinis sektorius tarp Petseri ir Pankjavitsa. Tačiau estai galėjo trauktis į liniją Voertsjoerv — Emajoegi — Peipus. Nors apginti ilgą pajūrio sieną buvo beveik neįmanoma. Karo laivynas ir pakrančių baterijos tegalėjo apginti tik Taliną (Revalį), kuri be to dar saugojo daugelis salų. Suomų laivynui padedant Estija galėjo minų juosta uždaryti Suomų įlanką tarp Talino ir Porkkala.

Nors maistu ir rūbais Estija galėjo pati apsirūpinti, tačiau maisto atžvilgiu ji nebuvo tokioj patogioj būklėj kaip Latvija ir Lietuva. Svarbų gamtinį turtą sudarė degamasis skalūnas (apie 5500 t), kuris buvo vartojamas kurui ir iš kurio gaminamas benzinas ir motorų alyva.

Gyventojų tautybės atžvilgiu Estija yra vienalytė ir vieningiausia. Visų gyventojų 88,2% yra estai, 8,2% rusų, 1,5% vokiečių, o, 7% švedų ir 0,5% latvių. Kariuomenėje tarnaudavo nuo

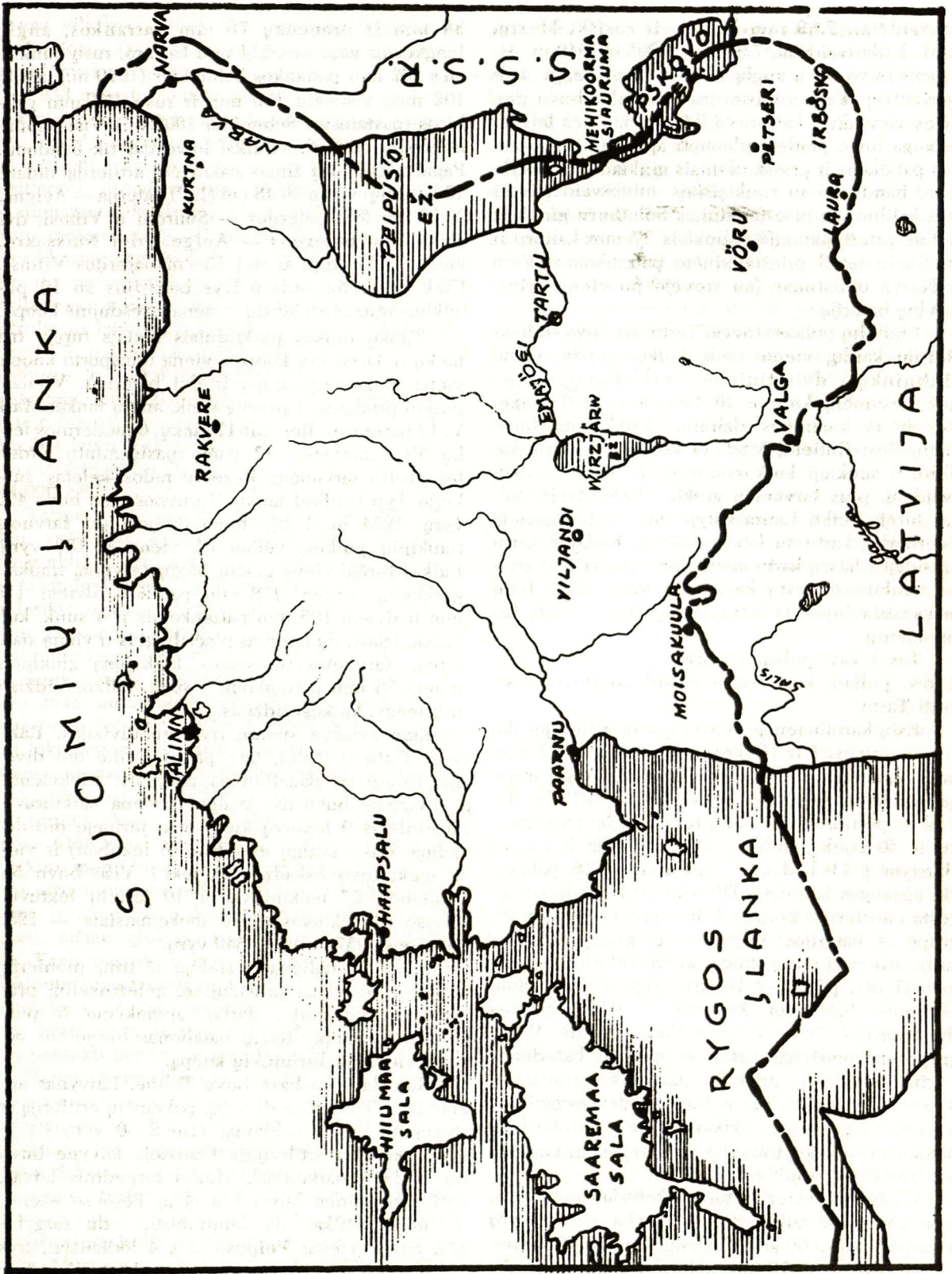
0,98% iki 1,2% visų gyventojų. Pašauktų į kariuomenę metinis skaičius siekdavo 12,000 vyrų, paskutiniaisiais metais kiek mažiau. Ankstesniaisiais metais kariuomenėje būdavo nuo 14,000 iki 17,000 vyrų, tačiau 1938 m. tik 11,358 (1358 karininkai). Policijoje tarnavo 1200 vyrų, pasienio saugoje 1,200 ir savisaugoje (šauliuose) 60,000 vyrų. Pagal JAV slaptąją tarnybą Estijos ginkluotos jėgos kartu su policija, pasienio apsauga ir savisauga sudarė tik 51,000 vyrų. Įskaitant 121,000 vyrų rezervą ir neapmokytus rezervinius susidarė 161,000 vyrų (14,2% visų gyventojų).

Visa šalis buvo padalinta į 3 gynybos apygardas (pagal tris taikos meto divizijas) ir į 8 gynybos apskritis (pagal brigadų skaičių karo metu).

Taikos metu estų kariuomenė susidėjo iš trijų pėstininkų divizijų. I pėst. divizijos štabas stovėjo Rakvere ir apėmė Narva ir Voru-Jaerva gynyimo apskritis. Tai divizijai priklausė I p. pulkas IV ir V pėst. atskiri batalionai, I ir II artilerijos grupės ir šarv. traukinių pulko du šarv. traukiniai — Taps.

II div. štabas buvo Tartu (Dorpat). Jam priklausė Tartu, Petseri-Voru ir Valga gynyimo apskritys. Tai divizijai priklausė 7 p.p., II, III ir VII p. atsk. batalionai, partizanų batalionas — Kuperjanov, kavalerijos pulkas, III ir IV art. grupės ir du šarv. traukiniai. III div. štabas buvo Taline. Jam priklausė Harju, Paernu-Viljandi ir Laeaeene-Saare gynybos apskritys. Divizijai priklausė VI, IX ir X p. atsk. batalionai ir partizanų batalionai Kaleva, Žvalgai ir Sakala, V art. grupė, tankų pulkas, pionierių, ryšių ir sargybų batalionai. 1940 m. pradžioje buvo pradėta organizuoti VI divizija Viljandi ir Paernu.

I p.p. ir 7 p.p. buvo aktyvios dalys. Kiekvienas jų turėjo po 2,000 vyrų. Naujokų apmokymas vykdavo atskiruose batalionuose, kurie karo metu turėjo virsti pulkais. Pusė tų pulkų štabo ir rikiuotės karininkų buvo aktyvios tarnybos. Karo metu turėjo būti 14 pėstininkų pulkų kiekviename po 3331 vyrą (107 karininkai). Kiekvienoje divizijoje buvo numatytos dvi brigados, kiekviena iš dviejų pulkų. Divizijos sudėtis taikos metu buvo 100 karininkų, 400 puskarininkų ir 2500 kareivių. Taikos metu pulkuose buvo po du batalionus, karo metu — trys. Pėstininkų ginklai buvo pasenę: rusų 7.62 mm šautuvai, 1891 m., Madsen lengv. kul-

kosvaidžiai, 7.69 mm kalibro ir rusiški Maxim sunk. kulkosvaidžiai, 7.69 mm, 1905 ir 1910 m. Atsargoje buvo dar ir anglų 7.7 mm Lewis lengv. kulkosvaidžių. Karo ministerijos Arsenalas buvo pradėjęs vienodinti kalibrus į 7.69 mm. Prieš laisvės pabaigą buvo pradėta planuoti aprūpinti pėstininkus pabūklais ir prieštankiniais ginklais. Buvo vykdomi bandymai su sunkiaisiais minosvaidžiais 81 mm kalibro, su prieštankiniais Solothurn ginklais, Bofors prieštankiniais pabūklais 37 mm kalibro ir su Rheinmetall prieštankinėm patrankomis. Voru ir Narva miestuose jau stovėjo po vieną prieššarvinę bateriją.

I raitelių pulkas stovėjo Tartu. Jis buvo sudėtas iš trijų kardu, vieno sunk. kulkosvaidžių, vieno slidininkų - dviratininkų eskadronų, vienos šarvuotųjų kuopos (6 šarv. auto ir 6 tanketės) ir iš technikos dalinio. Ginklavimė buvo anglų Ross-Enfield, Mod. 14 šautuvai 7.7 mm kalibro, 6 sunkieji kulkosvaidžiai, 16 lengv. kulkosvaidžių, plus šarvuotųjų ginklai. Karo atveju pulkas turėjo veikti Laura srityje, tarp Boberikova ir Voerborka, kartu su latvių dalimis. Kadangi karui prasidėjus latvių kariuomenė buvo numačiusi greitai trauktis, tai estų kavalerijai greičiausiai būtų tekęs uždavinys išlaikyti ryšį tarp latvių ir estų kariuomenių.

Tas I kav. pulkas sudarė taip pat ir pagrindą 2 kav. pulkui, kuris karui prasidėjus turėjo susikurti Tartu.

Estų kariuomenėje buvo penkios artilerijos dalys — grupės. I ir III grupė buvo aktyvios tarnybos. Pagal davinius pateiktus Tautų Sąjungai ir pagal vokiečių saugumo žinias, Estija 1938 m. be Flak ir pėstininkų pabūklų turėjo 70 lauko patrankų ir 60 sunk. pabūklų. Visa artilerija buvo suskirstyta į 11 lauko, 6 sunkiasias ir 15 pakrančių apsaugos baterijas. Divizijų artilerija buvo suvesta į artilerijos grupes. I div. turėjo I aktyvią art. grupę (4 baterijos) Olgino ir II grupę Rakvere, sunk. artileriją ir medžiagos kitom keturiom baterijom. II div. priklausė III art. grupė (su keturiom aktyviom baterijom Petseri) ir IV grupė — dvi baterijos Tartu ir viena Voru. III div. V art. grupė su medžiaga keturiom naujom baterijoms apginkluoti buvo priskirta naujai sudaromai IV divizijai. Jos vieton Taline buvo pradėta organizuoti nauja VI grupė su vilkikais, kurie tačiau iki karo pradžios neatvyko, tokiu būdu teko pasitenkinti senais rusiškais pabūklais.

Kiekviena baterija turėjo keturias patrankas, arba gaubicas, taikos meto tarnyba — 90 vyrų (4 karininkai) su 60 arklių. Dauguma pabūklų buvo pasenę tipai, rusų 76 mm pabūklai 1902 m., anglų

84 mm ir prancūzų 76 mm patrankos, anglų lengvosios gaubicos 114 mm kalibro, rusų sunkiosios 102 mm patrankos Schneider (1910 m.), anglų 102 mm, vokiečių 150 mm ir rusų 152 mm gaubicos (pastarosios Schneider 1909 m.). Visi pabūklai arklių traukos. Vilkikai buvo dar tik bandomi. Pagal pačių estų žinias pakrančių artileriją sudarė 10 baterijų: viena 30.48 cm (12") baterija — Aeigna, 20.32 cm (8") baterijos — Suuropi ir Viimsi, dvi 152.4 mm baterijos — Aeigna, dvi Naissaare, viena — Suuropi ir dvi 13 cm baterijos Viimsi. Flak artileriją sudarė trys baterijos su 12 pabūklų, viena prožektorių ir viena priešdujinė kuopa.

Tankų pulkas paskutiniaisiais metais turėjo tris tankų ir šarvuotųjų kuopas, vieną transporto kuopą, vieną mokomąją kuopą ir dvi baterijas. Vienam pulkui priklausė 4 pasenę sunk. anglų tankai Mark V, 12 pasenusių Renault-17 tankų, 6 modernios lenkų TK-3 tanketės, 12 pačių pasigamtintų Crossley-Austin šarvuotųjų. Rezerve radosi keletas sunkiųjų Typ Garford tankų. Tarnybos viso buvo 400 vyrų. 1924 m. Estija buvo turėjusi du šarvuotą traukinių pulkus, vėliau tik vieną iš 150 vyrų. Pulkas turėjo vieną plačių bėgių šarvuotą traukinį ginkluotą vienu 152 mm pabūklų, dviem 119 mm ir dviem 105 mm patrankomis ir 4 sunk. kulkosvaidžiais; du lengvus plačiabėgius ir vieną siaurabėgį šarvuotus traukinius, kiekvieną ginkluotą dviem 76 mm patrankom, 8 sunk. kulkosvaidžiais ir 6 lengv. kulkosvaidžiais.

Karo aviaciją sudarė trys oro divizijos: Rakvere, Tartu ir Talin, taip pat ir jūrinė oro divizija Taline su pagalbiniais daliniais. Kiekvienoje divizijoje buvo dvi žvalgy ir viena naikintuvų eskadrilė iš 9 lėktuvų kiekviena; jūrinėje oro divizijoje buvo žvalgy eskadrilė (6 lėktuvai) ir viena naikintuvų eskadrilė (4 lėkt.). Viso buvo 54 žvalgybos, 27 naikintuvai ir 10 jūrinių lėktuvų, iš viso 91 lėktuvas, o su mokomaisiais — 125. Tarnybos 1937 m. buvo 540 vyrų.

Pionierių batalionas susidėjo iš trijų pionierių kuopų ir po vieną priešdujinę, geležinkelių, prožektorių, transporto, darbo, apmokymo ir puskarininkių kuopą. Ryšių batalionas turėjo tris ryšių ir vieną puskarininkių kuopą.

Karo laivyno bazė buvo Taline. Laivynas apėmė jūr ir Peipuso diviziją, pakrančių artileriją ir stovėjimo vietos valdymą, viso 2100 vyrų (iš jų 900 pakrančių artilerijoj). Pradžioje laivyne buvo du sunkieji naikintojai, vienas torpedinis laivas, šeši patrankiniai laivai (du iš jų Peipuso ežere), du minų dėjikai, du minininkai, du sargybinių laivai (vienas Peipuso ež.), 4 ledlaužiai, trys hidrografinės tarnybos laivai, penki tenderiai ir

vienas vilkikas. Laivų didesnė dalis buvo sena ir išvartota. Tokio laivyno išlaikymas pareikalavo milžiniškų išlaidų.

1933 m. estų valdžia pardavė abu sunkiuosius naikintojus ir nustatė laivyno atnaujinimo programą. Buvo numatyta įsigyti du povandeniniai laivai, aštuoni apsauginiai laivai, 12 torpedinių ir 10 greitlaivių. Tačiau trūkstant pinigų, programa buvo sumažinta iki dviejų U-minų dėjimų, 4 torpedinių motorlaivių ir 12 bombonešių. Paskutiniiais nepriklausomybės metais Estijos karo laivynas turėjo du povandeninius laivus, 4 motorinius torpedlaivius, 2 minų dėstytojus, 4 minininkus, 4 petrolinius laivus (du Peipuso ež.), vieną muitinės kuterį, 5 ledlaužius, 4 hidrografinius laivus, 5 tenderius ir vilkiką, bendro 5200 tonų tonazo, neskaitant ledlaužių ir kitų jūreivystės valdybos žinioje buvusių laivų. Estų prekybos laivynas turėjo 304 laivus (143 garlaivius, 60 motorinių laivų ir motorinių burlaivių, taip pat 101 burlaivį), viso 214,000 BRT.

Taline veikė didelis Arsenalas su kulkosvaidžių, artilerijos, optikos, liejyklos, kalvių, rankinių ginklų, elektrotechnikos, stalių, odų apdirbimo ir kitais skyriais. Ten buvo gaminama šautuvų ir artilerijos municija, pripildomos rezervinės granatos ir gaminami šautuvai ir kulkosvaidžiai — lengvieji ir sunkieji, kariuomenei ir savisaugai.

Sunkvežimių 1940 šalyje buvo 2476, automobilių 3618, autobusų 285 ir 1401 motociklas. Estijoje buvo 195 gariniai ir 22 elektriniai ir motoriniai lokomotyvai, 529 keleiviniai ir 5633 prekiniai vagonai, 3 radio stotys, 6 keleiviniai lėktuvai, 11 uostų, 12 aerodromų; geležinkelio ilgis siekė 1702 km, pirmos klasės kelių — 2531 km ir antros rūšies — 8168 km.

Karo metui buvo numatyta mobilizuoti 100,000 vyrų aštuonioms brigadoms ir karo laivynui. Uniformų ir aprangos reikmenų buvo turima pakankamai, tačiau ginklavimas buvo blogas ir pasenęs. Estai pasitikėjo gera žvalgyba, kuri sovietų ginkluotų jėgų pajudėjimą Estijos link būtų laiku pastebėjusi, ir savo gynybos apskričių pareigūnais, kurie būtų sugebėję mobilizuojamus kareivius pašaukti per 24 valandų laikotarpį.

Narva, Narva-Joesun, Kurtna ir Vasknarva buvo vietovės kur stovėjo I p.p. ir I art. grupė. Tapa stovėjo du šarv. traukiniai ir Rakvere viena eskadrilė. Tos jėgos turėjo sustiprinti pasienio saugos dalinius, užimti gynimosi liniją išilgai Narvos upės, turėjo uždaryti perėjimus per upę ties Narva-Joesun, Krivasoo ir Vasknarva, turėjo stebėti priešų judėjimą Suomų įlankoje ir taip iki linijos Mustvee — Oudova, kur prasidėjo II divi-

zijos baras. Pavojingoje vietoje, tarp Riigi ir Kulgu, ant Narvos kranto buvo pastatyta 50 geležbetoninių bunkerų. Kariuomenės štabas apskaičiavo, kad į Narvos frontą sovietai per 7 dienas galėtų pasiųsti 3-4 divizijas. Estų aktyvios kariuomenės daliniai jau pirmą dieną užimtų pozicijas ir per sekančias tris dienas atmuštų priešų puolimus. Nors sovietų aviacija ir pulų pagrindinius taikinius, tačiau labai sutrukdyti decentralizuotą estų mobilizacijos sistemą ji nepajėgtų. Pulkai sugebėtų geležinkeliais, sunkvežimiais ir naktiniais žygiais susitelkti. Per tris dienas būtų galima juos sumobilizuoti ir per sekančias dvi dienas jie jau galėtų būti telkimo vietose. Tokiu būdu penktą dieną I, 5 ir 4 p.p. ir I ir II art. grupės būtų jau fronte. Rakvere būtų 10 p.p., Taline Rezervų pulkas ir Haapsalu srityje — Žvalgų pulkas. Tačiau amerikiečių stebėtojų nuomone, estų kariuomenė pasiektų pilną pajėgumą tik po 7 ar 10 dienų karui prasidėjus.

Petseri fronte turėjo stovėti 7 p.p., III art. grupė, I kav. pulkas, prieššarvinė kuopa, tankų ir šarvuotųjų kuopa, šarvuotas traukinys ir II oro divizija. Tos jėgos turėjo gintis linijoje Pskovo ež. — Irbosko dauba — Velje ež., Vėliau penkias dienas išsilaikyti linijoje Piussa — Petseri — Pankjavitsa — Laura, po to Piussa — Lepassaare — Vestsellina — Misso linijoje. Jos turėjo be to stebėti priešų judėjimus latvių teritorijoje. Čia, pietuose, nebuvo jokių įtvirtinimų ir todėl būtų reikėję gintis artilerijos ir apkasų pagalba. Buvo skaičiuojama, kad priešui atgabenti tris ar keturias divizijas ir tankus su artilerija iš Pskovo iki Ostrovo užtruks nuo 5 iki 7 dienų. Priešų puolimui sulaikyti, šeštą dieną estai turėtų Tartu srityje Kaleva ir Palva-Sakala pulkus, be jų, bare tarp Pskovo ir Misso — 2 p.p. Kuperjanove, 7 ir 8 p.p. ir 3 p.p., 1 kav. p. ir V, IV ir III art. grupes, o be jų prie Ape 6 p.p. ir Pernau — Moisakuela srity — 9 p.p. Tai būtų ir visos Estijos pajėgos.

Kadangi Sov. Sąjunga Peipuso ežere laikė tik silpnas jėgas, vos tik keleta išsikėlimo laivų, tai estų patrankiniai laivai ir kiti trys, kurie būtų pasiųsti pagalbon iš Tartu bazės, būtų galėję šiaip taip ginti ežerų liniją, ypač pavojingą Mehikoorma siaurumą, ties kuria Peipuso ežeras susijungia su Pskovo ežeru. Vietinė savisauga būtų parėmusi karo laivų veiksmus.

Baltijos jūroje estų laivynas buvo nepajėgus varžytis su sovietiniu. Tačiau buvo žinoma, kad sovietų karo laivyno vadovybė bijojo sąsiaurio tarp Aegna ir Porkkala. Sovietų povandeniniai laivai tą sąsiaurį galėjo praplaukti, kad skandinavių estų tiekimo laivus, tuo tarpu kiti sovietų lai-

IŠVEŽTŲJŲ KARIŲ SĄRAŠAS 1940-1941 M. LAIKOTARPYJE

(P a b a i g a)

607. Stankaitis Mečys, gim. 1898 m., gen. št. plk. ltn.	621. Steponavičius Povilas, gim. 1919 m., kareivis.
608. Stankevičius Jonas, gim. 1908 m., ltn.	622. Steupkovskis Viktoras, 43 m., kareivis.
609. Stankevičius Jonas, gim. 1907 m., kpt.	623. Stravinskas Juozas, gim. 1905 m., kpt.
610. Stankūnas Domas, gim. 1908 m., ats. ltn.	624. Stripeikis Juozas, gim. 1909 m., ltn.
611. Staritas Vincas, kareivis.	625. Stulga Pranas, gim. 1917 m., psk.
612. Staronis Antanas, kpt.	626. Stundžia Romualdas, gim. 1908 m., ltn.
613. Stasytis, jaun. ltn.	627. Survila Antanas, 42 m., savanoris.
614. Staškevičius Antanas, gim. 1892 m., ats. karininkas	628. Sušinskas Antanas, gim. 1911 m., ltn.
615. Stašys Tomas, virš.	629. Sutkus Jonas, gim. 1893 m., div. gen.
616. Staškevičius Vincas, ats. ltn.	630. Sutkus Pranas, kariūnas.
617. Staškevičius Antanas, gim. 1892 m. ats., karininkas.	631. Svičiulis Antanas, gim. 1899 m., mjr.
618. Statkevičius Laurynas, gim. 1891 m., plk. ltn.	632. Svilas Benediktas, gim. 1897 m., savanoris.
619. Steikūnas Balys, gim. 1896 m., mjr.	633. Svilas Kazys, gim. 1892 m., savanoris., ats. mjr.
620. Stelmokas Povilas, gim. 1918 m., kareivis.	634. Svirbitavičius Boleslovas, 26 m., kareivis.

vai galėjo veikti išsikėlimo valtimis. Kad sovietų laivyną neišprovokavus, estų laivai galėjo minas išdėstyti tik prasidėjus kautynių veiksmams. Liniją Aeigna-Porkkala saugotų minų dėstytojai, o sritį apie salas Suursaar ir Tuetersaar saugotų povandeninių minų dėstytojai. Suomiams padedant būtų galima išdėstyti ir antrą minų juostą Suursaar, Tuetersaar ir Lavansaar srityje, saugant povandeniniams laivams ir suomių pakrančių gynybos didiesiems šarvuotiems laivams (su artilerijos 8 col. pabūklais).

Blogiausiu atveju estai buvo pasiryžę trauktis link sostinės ir ten gintis iki paskutiniųjų, arba bėgti į salas. Amerikiečių stebėtojų apskaičiavimu estai turėjo municijos maždaug dviejų savaičių kautynėms, tačiau be kitų valstybių, išskyrus Latviją, pagalbos, jų kariuomenė galėjo gintis tik vieną savaitę, daugiausia dvi.

Sov. Sąjungos užpuolimo atveju Estija buvo numačiusi bendradarbiauti su Latvija, tačiau galimo vokiečių puolimo atveju bendradarbiauti atsisakė. Vokiečių puolimą Lietuvos estai laikė galimu, taip pat galimą grasinimą Latvijai, tačiau dar trumpai prieš II Pas. karą jie buvo įsitikinę, kad per sekančius dešimtį metų Vokietija dar neturės jokio intereso okupuoti estų salas, kurios tarnautų baze karui prieš Sov. Sąjungą. Estų kariniai planuotojai matė pavojų tik iš Sov. Sąjungos pusės. Savo natūraliais sąjungininkais Estija laikė savo artimiausius kaimynus ir Lenkiją, taip pat vylėsi į Vokietijos intervenciją. Iš Vakarų Europos galybių ji nesitikėjo jokios paramos. Estai baiminosi, kad suomi, norėdami apsaugoti savo rytines sienas, vengė susirišti su Baltijos valstybėmis ir ieškojo

apsaugos skandinavų bloke. Skandinavijos valstybės dažnai pareiškėdavo, kad jos nepageidauja su priešų labai grasinamomis baltų valstybėmis susirišti bet kokiais ryšiais. Estus baugino ir dažnai svyruojanti latvių užsienių politika. Estijos kariniai planuotojai pareiškėdavo savo abejones, ar Latvija pasiryž atsispirti ultimatumui ar atviram užpuolimui. Estai buvo ypač susirūpinę, kad latviai nestatė jokių įtvirtinimų savo rytų pasienyje, o be to ir dėl jų plano trauktis į liniją Pededze — Luban ež. — Aiviekstė, kuris atvertų visą Estijos pietinį frontą ir jos visą gynimosi sistemą, praktiškai, sugriautų. Tiesioginis bendradarbiavimas vienoje bendroje vadovybėje irgi kėlė problemų. Ligi pat latvių karinės vadovybės griežto pasikeitimo 1940 m., Estijos karinė vadovybė nepasitikėjo, kad tuolaikinė latvių vadovybė būtų buvusi pasirošusi ir pajėgi vadovauti ginkluotoms jėgoms modernių laikų kovų sąlygose. Estai galvojo, kad bendradarbiaujant ir latviui esant vyriausiu vadu, estų kariuomenė nebus panaudota savo kraštui ginti, bet latvių.

Vakarų stebėtojai beveik visi buvo vienodos pažiūros, kad estų kariuomenė, nors ir blogiausiai ginkluota ir joje kareivio apmokymas buvo trumpiausias, tačiau buvo pati geriausia iš baltiečių. Estų karininkai buvo laikomi aukštų kvalifikacijų, o estai kareiviai ištvermingi, narsūs, protingi ir patriotiškai nusiteikę. Bendradarbiaudama su didžiųjų valstybių jėgomis, estų kariuomenė buvo laikoma stipria jėga ne tik apsigynimui, bet ir puolamiems veiksmams.

(Bus daugiau)

635. Šačkus Jurgis, plk. ltn.
 636. Šakelas Juozas, virš.
 637. Šakėnas Juozas, gim. 1900 m., mjr.
 638. Šalčius Juozas, 30 m., virš.
 639. Šalkauskas Henrikas, gim. 1895 m., ats. mjr.
 640. Šantaras Antanas, gim. 1910 m., ltn.
 641. Šarauskas Bronius, 46 m., ats. kpt.
 642. Šarauskas Juozas, gim. 1893 m., plk.
 643. Šarupičius Andrius, gim. 1912 m., ltn.
 644. Šaulys Stasys, gim. 1894 m., mjr.
 645. Šceponiakas Stasys, gim. 1897 m., karininkas.
 646. Ščepanas Mečys, gim. 1921, kareivis.
 647. Šeblovinskas Jurgis, gim. 1898 m., kpt.
 648. Šečepauskas Valteris, 25 m., karininkas.
 649. Šeštokaitis Leonas, gim. 1902 m., savanoris, ats. ltn.
 650. Šeštokaitis Stasys, 30 m., ltn.
 651. Šeštokas Stasys, ltn.
 652. Šidagis Julius, gim. 1915 m., ltn.
 653. Šyjkovskis Leonas, 30 m., karininkas.
 654. Šikeris Bronius, gim. 1897 m., plk. gyd.
 655. Šimkevičius Antanas, 35 m., ltn.
 656. Šimkevičius Petras, gim. 1918 m., kareivis.
 657. Šimonis Teofilijus, 27 m., jaun. LTN.
 658. Šiuša Marcijonas, gim. 1916 m., psk.
 659. Šlepetys Juozas, gim. 1892 m., savanoris, plk. ltn.
 660. Šlėkta Petras, gim. 1913 m., psk.
 661. Šniokas Juozas, gim. 1917 m., kareivis.
 662. Šniolis P., JAUN. LTN.
 663. Šniras Vladas, gim. 1895 m., mjr.
 664. Šonta Kazys, gim. 1918 m., kareivis.
 665. Šova Antanas, gim. 1902 m., savanoris, gen. št. plk.
 666. Šperbelis Albinas, gim. 1910 m., ltn.
 667. Špokevičius Jonas, gim. 1901 m., mjr.
 668. Šrama Vincas, gim. 1914 m., psk.
 669. Štencelis Brunonas, gim. 1892 m., savanoris, plk.
 670. Šuopys Juozas, gim. 1918 m., virš.
 671. Šurkus Antanas, gim. 1893 m., plk.
 672. Švalkauskas Rapolas, 35 m., virš.
 673. Švambarys Jonas, gim. 1897 m., mjr.
 674. Švarplaitis Albertas, gim. 1911 m., kpt.
 675. Švilpa Antanas, gim. 1897 m., karininkas.
 676. Talentavičius Pranas, gim. 1917 m., kareivis.
 677. Tallat-Kelpša Edvardas, gim. 1896 m., plk. ltn.
 678. Tamoliūnas, kareivis.
 679. Tamašauskas Juozas, 24 m., kareivis.
 680. Tamošiūnas Kazys, gim. 1920 m., kareivis.
 681. Tamulaitis Antanas, gim. 1918 m., kareivis.
 682. Tamulevičius Pranas, 40 m., karys.
 683. Tamulis Bronius, gim. 1918 m., kareivis.
 684. Tapper Jurgis, gim. 1915 m., kareivis.
 685. Tarasevičius Alfonsas, 43 m., virš.
 686. Tarasonis Vladas, 45 m., ats. kpt.
 687. Targonskis Aleksas, gim. 1918 m., kareivis.
 688. Tarvydas Augustas, gim. 1920 m., kareivis.
 689. Tatarincevas Jonas, ltn.
 690. Taurys Bronys, virš.
 691. Teišeriūnas Česlovas, jaun. ltn.
 692. Telega Stasys, 45 m., virš.
 693. Tervydis Antanas, gim. 1906 m., kpt.
 694. Tėvelis Juozas, gim. 1908 m., kpt.
 695. Tijūnaitis Algirdas, gim. 1917 m., jaun. ltn.
 696. Tiškus Feliksas, gim. 1909 m., ltn.
 697. Trakinskas Povilas, gim. 1913 m., jaun. ltn.
 698. Truškauskas Kazys, gim. 1912 m., kareivis.
 699. Tšepačius Ignas, 40 m., karininkas.
 700. Tumas Juozas, gim. 1893 m., savanoris, plk.
 701. Tumas Kazys, 34 m., ltn.
 702. Turauskas Leonardas, gim. 1918 m., kareivis.
 703. Turinas Povilas, gim. 1918 m., kareivis.
 704. Turūta Antanas, gim. 1912 m., ltn.
 705. Tutinas Povilas, gim. 1918 m., kareivis.
 706. Urbelis Antanas, gim. 1895 m., savanoris, plk. ltn.
 707. Urbelis Jonas, gim. 1913 m., jaun. ltn.
 708. Urbietis Petras, gim. 1913 m., ltn.
 709. Urbonas Antanas, gim. 1907 m., ltn.
 710. Urbonavičius Liudas, jaun. ltn.
 711. Urbšys Juozas, gim. 1896 m., ats. kpt.
 712. Urbutis Vincas, ltn.
 713. Urniežius Liudas, gim. 1907 m., kpt.
 714. Užubalis Petras, 38 m., kpt. gyd.
 715. Užubalis Stasys, 35 m., kpt.
 716. Vabalas Jonas, gim. 1908 m., kpt.
 717. Vabalas Mečys, 33 m., ltn.
 718. Vadopalas Petras, gim. 1912 m., ltn.
 719. Vaičius Liudas, gim. 1906 m., kpt.
 720. Vaičius Vladas, gim. 1896 m., mjr.
 721. Vainorius Aleksas, jaun. ltn.
 722. Vaišnoras Jurgis, gim. 1916 m., kareivis.
 723. Vaitiekūnas Bronius, gim. 1913 m., ltn.
 724. Vaitkevičius Eduardas, ltn.
 725. Vaitkevičius Jonas, virš.
 726. Vaitkūnas Antanas, gim. 1905 m., kpt.
 727. Vaitkus Antanas, 38 m., psk.
 728. Vaitkus Kostas, kareivis.
 729. Vaitkus Vladas, gim. 1902 m., mjr.
 730. Vaivydas Juozas, ltn.
 731. Valatka Vaclovas, gim. 1917 m., karininkas.
 732. Valys-Valevičius Jonas, 28 m., jaun. ltn.
 733. Vališkis Stasys, gim. 1896 m., mjr.
 734. Valkiūnas, Jonas, gim. 1907 m., kpt.
 735. Variakojis Povilas, gim. 1910 m., ltn.
 736. Varkalys Kazys, gim. 1910 m., ltn.
 737. Varnas Jonas, gim. 1913 m., ltn.
 738. Vasiliauskas Medardas, gim. 1910 m., ltn.
 739. Vaznelis Stasys, gim. 1908 m., ltn.
 740. Vendiagolskis Bronius, 65 m., plk.
 741. Vengrys Algirdas, jaun. ltn.
 742. Verksnys Antanas, gim. 1908 m., gen. št. kpt.
 743. Vėta Antanas, 20 m., kareivis.
 744. Veteikis Antanas, gim. 1918 m., kareivis.
 745. Vieversys Juozas, gim. 1914 m., ats. karininkas.
 746. Vieversys Pranas, kareivis.
 747. Vigelskis Albertas, gim. 1917 m., kareivis.
 748. Vykintas Jonas, ltn.
 749. Vileniškis Alfonsas, gim. 1896 m., plk. ltn.
 750. Vigrys Edvardas, gim. 1914 m., ltn.
 751. Virkutis Pranas, gim. 1910 m., ltn.
 752. Viršila Antanas, 27 m., jaun. ltn.

753. Vitas Jonas, gim. 1909 m., ltn.
 754. Vitkauskas Vladas, gim. 1912 m., ltn.
 755. Voiciechovičius Vaclovas, 42 m., karininkas.
 756. Volotka Vaclovas, ltn.
 757. Zabulionis Bronius, gim. 1917 m., kareivis.
 758. Zagorskis Jonas, gim. 1894 m., kpt.
 759. Zakas Juozas, gim. 1916 m., kareivis.
 760. Zaluba Adolfas, gim. 1907 m., kpt.
 761. Zapolskis Bronius, gim. 1905 m., kareivis.
 762. Zavadskis Benius, gim. 1898 m., mjr.
 763. Zeleniakas Antanas, gim. 1906 m., kpt.
 765. Zelenius, ltn.
 764. Zemblickas Antanas, 22 m., kareivis.
 765. Zemeliauskas Jonas, gim. 1918 m., jaun. ltn.
 766. Zienius Juozas, gim. 1909 m., kpt.
 767. Zonys Juozas, psk.
 768. Žadeika Vaclovas, gim. 1889 m., savanoris, gen. št. plk.
 769. Žadvydas Osvaldas, gim. 1903 m., kpt.
 770. Žalpys Jonas, 38 m., virš.
 771. Žarkauskas Julijonas, 23 m., kareivis.
 772. Žebrauskas Alfonsas, gim. 1908 m., ltn.
 773. Žebrauskas Viktoras, gim. 1918 m., kareivis.
 774. Želalis Kostas, kareivis.
 775. Žemaitaitis Jonas, 30 m., kpt.
 776. Žemaitis, kareivis.
 777. Žemkalnis-Landsbergis Leonas, gim. 1911 m., ltn.
 778. Žiauka Balys, gim. 1906 m., ltn.
 779. Žibaitis Alfonsas, virš.
 780. Žieba Petras, gim. 1912 m., jaun. ltn.
 781. Žilaitis Jonas, kareivis.
 782. Žilys Petras, 29 m., psk.
 783. Žilyus Vincas, gim. 1898 m., brig. gen.
 784. Žitkevičius Balys, gim. 1899 m., kpt.
 785. Živaltkauskas Antanas, gim. 1918 m., kareivis.
 786. Žukas Antanas, gim. 1913 m., ltn.
 787. Žukauskas Juozas, gim. 1918 m., kareivis.
 788. Žukauskas Liudas, gim. 1894 m., savanoris, ats. kpt.
 789. Žutautas Vladas, gim. 1896 m., plk. ltn.
 790. Žvikas Vladas, gim. 1912 m., psk.
 791. Žvinklys Alfonsas, gim. 1914 m., ltn.

PAPILDYMAS

792. Tumas Pranas, ats. karininkas.
 793. Tuminas Stasys, gim. 1904 m., kpt. gyd.

Iš skaitytojų laukiame šio karių kankinių sąrašo papildymo ir patikslinimo.
 Red.

KUR JŪS GUSARAI ANŲ LAIKŲ?

Klemas Čeputis

Štai grupelė savanorių, atėjusių nešti sunkią ir, tuo laiku, pavojingą tautos laisvės sargybą. Apimti entuziazmo, "Aušros" šviesos ir tėvynės prisikėlimo pažadinti, pavieniai ir grupėmis rinkosi į tą užburtą tvirtovę, Kauną. Visa ano meto Jaunoji Lietuva suprato, kad tik kova ir pasiaukojimas atneš laimėjimą. Suprato, kad vos gimęs kūdikis, vardu Laisvė, reikalingas globos ir apsaugos.

Jauni lietuviai, laukų vaikai, palikę arklą, dirvonus, laukus, ėjo prabočių pramintais takais skambiai dainuodami: "Prikelsime Lietuvą mūsų". Tikėjimas tėvynės laisve užbūrė jaunas sielas. Tie entuziazmo metai buvo lygiai prieš 60 metų, kai ši grupelė nusifotografavo prie Gusarų pulko Štabo 1923 m. lapkričio mėn. 5 d.

Iš kairės: (2-oj eil.) ltn. Klemas Čeputis, ką tik atvykęs iš Karo Mokyklos, ltn. Antanas Kirkila, ltn. Kazys Gudelis, ltn. Juozas Šarūnas, ltn. Kostas Kalendra, ltn. Izidorius Kriaunaitis, ltn. Petras Lapienis. Priekyje stovi: dr. ltn. Antanas Petraitis, ltn. adj. Aloyzas Valušis ir ltn. Litvinas.

Iš jų, gyvųjų tarpe likę tik ltn. K. Čeputis ir ltn. Aloyzas Valušis.

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TRENTIES TRINITAS

*Visus Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje
narius-es bei jų šeimas
sveikiname Šv. Kalėdų
bei Naujųjų Metų proga.*

SAJUNGOS PIRMININKAS
ir CENTRO VALDYBA

DARIAUS IR GIRĖNO SKRYDIS

Lietuviškosios išeivijos pastangų simbolis

(P a s k a i t a)

BALYS GRAŽULIS

Prieš penkiasdešimt metų, 1933 m. liepos 15-os dienos rytą, du lietuviai išeiviai — Amerikos lietuviai Steponas Darius ir Stasys Girėnas, lėktuvu, pavadintu Lituanicos vardu, pakilo iš New Yorko aerodromo skrydžiui per Atlanto vandenyną į savo tėvynę Lietuvą. Nugalėję Atlantą ir perskridę beveik visą Europą, jau netoli tėvynės sienų, senojoje Prūsų žemėje, Soldino miške, lėktuvui dėl neišaiškintų priežasčių nukritus, abudu drąsuoliai žuvo. Tai to didingo skrydžio, tos žmogiškos ir tautinės tragedijos penkiasdešimties metų sukaktį suėjome mes šiandien čia paminėti. Susirinkom lietuvių tautos žymiausių didvyrių pagerbti.

Šis minėjimas vyksta truputį pavėluotai. Apie transatlantinius didvyrius jau rašė visa mūsų spauda ir jūs, be abejo, apie tai skaitėte. Pagaliau ir žinote visi apie tai nemažiau už mane, tai aš čia nieko naujo jums nepasakysiu. Todėl įvairiausiomis smulkmenomis jūsų nevarginsiu, o kalbėsiu daugiau apie to įspūdingo žygio reikšmę, prasmę ir testamentinį įpareigojimą gyviesiems lietuviams,

ypatingai mums, tokiems patiems išeiviams.

Šaunaus tai žygio būta! Juk mūsų didvyriai ne vien įsirikiavo į baisiojo Atlanto nugalėtojų eiles, bet ir nuskrido be nusileidimo toliausia ir tiesiausia už visus kitus transatlantinius lakūnus.

Atlantą perskirsti buvo bandoma net keliolika metų. Nemažai lakūnų jo neperskridę žuvo. Tik, pagaliau, 1927 m. gegužės mėn. amerikiečių lakūnui Čarliui Lindbergui pavyko tai padaryti. Tuo žygiu jis paliko Atlanto nugalėtoju ir didvyriu visiems laikams. Po jo amerikietis Willey Post 1931 m. su navigatorium jau apskrido visą pasaulį, o po poros metų, pakilęs skristi tą pačią dieną kaip Darius su Girėnu, tą skrydį pakartojo vienas. 1928 m. vokiečių lakūnas per Atlantą atskrido į Vokietiją, o kiti du vokiečiai Atlantą perskrido ir iš rytų į vakarus. 1932 m. amerikietė lakūnė Amelia Erhart perskrido Atlantą. Ir dar keletas lakūnų perskrido anksčiau už Darių ir Girėną. Taigi, Dariaus ir Girėno skrydis jau nebebuvo sensacija. Tiesa, dar tebebuvo naujiena, nes

vis dar retas, vos kelintas skrydis, bet jau ne sensacija, kad didžioji spauda apie jį didelėmis raidėmis šauktų pirmajame puslapyje.

Tačiau, jeigu pasauliui Dariaus ir Girėno skrydis nebuvo per daug reikšmingas įvykis, tai mums ir Lietuvai buvo gigantiškų proporcijų nuostabus žygis. Tai buvo pirmasis atsistatancios Lietuvos vaikų, kilusių iš šiaurinės pastogės pasaulinio masto žygis, amerikietišškai tariant, Lietuvos vardą pasaulio žemėlapyje įrašęs. Juk nei vienos kitos mažos tautos lakūnai to dar nebuvo padarę, nei vienos tautybės išeivis net nemėgino į tėvynę per Atlantą lėktuvu parsiskristi. Tik po dviejų metų du Čikagos lietuvių kilmės lenkai, broliai Adomaičiai iš Amerikos į Varšuvą nuskrido. Todėl lakūnų laukiančią Lietuvą suspaudė nežmoniškas skausmas, kai pasklido žinia, kad lakūnai Kauno nepasiekę žuvo Prūsijoje. Nenuostabu, kad parskraidintų lakūnų palaikus laidojant juos palydėjo šimtatūkstantinė minia. Nei vienas Lietuvos sūnus, dar nebuvo taip iškilingai palaidotas. Didžiausiame liūdesy ir skausme kenčianti tauta suėjo pagerbti savo didvyrių ir jų žygiu pasididžiuoti. Tas didžiavimasis paliko nuolatinis ir visuotinas, nes Darius ir Girėnas savo nuostabų žygį krauju įrašė Lietuvos istorijon, amžiams įsikalė granite ir lietuvių širdyse savo vardus. Tas, kruvinos tragedijos palydėtas žygis buvo ir dar ilgai bus didžiausias individualus lietuvių atliktas žygis, neužmirštamas ir savo pavyzdžiu uždegantis.

Turiu sutikti su Juozo Žygo straipsnio mintimi "Dirvos" savaitraštyje. Jis sakė: "Jeigu jie (Darius ir Girėnas) būtų savo žygį sėkmingai užbaigę, o taip mažai iki to trūko, gal jų vardai ir būtų pradėję skęsti laiko ūkanose, kaip daugelio mums nusipelnusių žmonių. Kiekvienoje tautoje laiko bėgyje iškyla asmenybės, kurios prašoka kitus savo aplinkoje. Tačiau, kaip jos iškyla — taip ir dingsta laiko erdvėje. Išlikti ir būti nepamirštiesiems reikia ko tai daugiau *reikia aukos*, kuri įsirėžtų žmonių mintyse ir širdyse — reikia Soldino tragedijos!". Koks likimas ištinka gyvuosius didvyrius turime apščiui liūdntų pavyzdžių iš lietuviškos buities. Taigi, reikia kraujo aukos, kad didvyrio vardas amžiams išliktų. Nors aš tvirtai tikiu, kad mes Dariaus ir Girėno nebūtumėm užmiršę, nesgi jų žygis buvo pirmas ir toks nuostabiai didingas.

Na, o kas per žmonės buvo tie mūsų neužmirštami didvyriai? Steponas Darius gimė Lietuvoje, Tauragės apskr., Rubiškės km. Tėvui mirus, motina vėl ištekėjo ir 1907 m. su vyru vykdama į Ameriką, atsivežė ir vienuolikametį Stepuką. Apsigyveno Elizabetho miestelyje. Čia Stepas mokėsi ir žaidė įvairiose sporto šakose. Baigęs vidu-

riniąją mokyklą, sutrumpino savo pavardę iš Dariašius į Darių ir 1917 m. įstojo į Amerikos kariuomenę. Tarnavo artilerijoje grandiniu. Dalyvavo Pirmojo Karo kovose, kuriose buvo kiek apnuodytas ir sužeistas. Buvo apdovanotas pasižymėjimo ženklais. Grįžęs iš kariuomenės veikė net keliose Amerikos lietuvių organizacijose Čikagoje. 1920 m. su būreliu Amerikos lietuvių išvyko į Lietuvą ir įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Baigė Karo mokyklą ir aviacijos kursus. Tarnavo aviacijoje iki 1927 m. karo lakūnu. Dalyvavo savanoriu Klaipėdos atvadavime grupės vado padėjėju. Šalia karinės tarnybos uoliai reikėsi sporte. Vadovavo Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungai. Žaidė futbolą Lietuvos rinktinėje ir vadovavo futbolo lygai. Mokė žaisti krepšinį. Parašė krepšinio ir beisbolo taisykles. Rašė spaudoje, buvo "Lietuvos sporto" redakcijos narys. 1927 m. išstojo iš kariuomenės kapitono laipsniu ir išvyko į Ameriką, matomai, ruoštis transatlantiniam skridimui, nes išvykdamas sakė draugams, kad atgal į Lietuvą jis parskrisiąs. Matosi, kad buvo nepaprastai energingas, nenustygdavo vietoje, vis imdavosi naujų ir naujų darbų, degė visokiais sumanymais. Žodžiu, buvo tikras pramušgalvis. Visur pirmas, visur geras. Pats ėjo ir kitus tempė. Jo draugų liudijimu, buvo draugiškas, paslaugus ir malonus žmogus. Amerikoje susipažinęs su Stasiu Girėnu sutarė skristi į Lietuvą. Abudu savais pinigais nusipirko naudotą šešiavietį lėktuvą ir juo, žymiai jį perdirbę ir pavadinę Lituania, išskrido į Lietuvą.

Stasys Girėnas, kaip ir Darius, gimė Lietuvoje, Raseinių apskr. Vytogalos kaime. Dariaus vienmetis, Amerikon atvyko 1910 m., būdamas keturiolikos metų. Dirbo "Naujienu" spaustuvėje, o 1917 m., kaip ir Darius, įstojo savanoriu Amerikos kariuomenėn. Tarnavo aviacijoje mechaniku. Grįžęs iš kariuomenės baigė lakūnų kursus ir nusi-pirkęs lėktuvą vežiojo keleivius, mokė kitus skraidyti. Susidraugavęs su Dariumi susitarė su juo skristi į Lietuvą. Abiejų nusipirktu lėktuvu kartu su Dariumi skraidė trejis metus vežiodami keleivius, demonstruodami lietuvių Dienose. Apie Girėną turima mažiau žinių ir mažiau apie jį kalbama. Jis minimas tik drauge su Dariumi. Apie jį vieną nekalbama, lyg jis būtų buvęs tik Dariaus palydovas, amerikietišškai tariant, "sidekick", ar "second banana". Kai Dariaus garbei jo gimtasis kaimas Rubiškės buvo pavadintas Darių kaimu, Girėno gimtinė taip ir paliko Vytogala. Be to, Dariaus vardu pakrikštyta tūkstančiai vaikų, o Girėno niekas vaiko nekrikštijo. O Stasys Girėnas, gal buvo nemažesnis idealistas už Darių ir jo įnašas skrydžiu

Stepono Dariaus ir Stasio Girėno kapas Aukštųjų Šančių kapinėse

turėjo būti tolygus, nes gi jis paruošė Lietuvai, skrydžiui.

Taigi, per Atlantą skrisdamas Darius žinojo, kad Lietuvoje laukia draugai ir garbė, o šalia idealizmo, šie dalykai galėjo jam būti stipria paskata. Tuo tarpu Girėnas, kaip nežinomas vardas Lietuvoje, vargu ar galėjo panašaus sutikimo laukti, todėl ir jo apsisprendimas skristi galėjo būti labiau idealistinis. Ir jeigu jį kas Lietuvon traukė, tai tik gimtojo krašto ilgesys, o toks jausmas dažnai idealizmu prasiveržia.

Žinoma, visa tai atsitiko tik dėl to, kad apie jį mažiau žinoma ir jis neturėjo draugų Lietuvoje,

o Darius, dar Lietuvoje būdamas, jau buvo išgarsėjęs ir turėjo daug draugų: karininkų, sportininkų, žurnalistų... Atrodo, Girėno būta už Darių ramesnio, bet drąsaus ir veržlaus būdo. Juk jis pirmasis lietuvis nusipirkęs nuosavą lėktuvą ir gal pirmas lietuvis lakūnas. Pagaliau, jis vienas iš pirmųjų lietuvių savo pavardę atletuvinę — iš Girsčio i Girėną.

Iš šio trumpo didvyrių gyvenimo aptarimo aiškiai matosi, kad tik tokie vyrai ir galėjo ryžtis taip pavojingon kelionėn. Be paties šaunaus skrydžio, išsiskiriančio iš kitų panašių idealistiniu tikslu, patys lakūnai ir jų žygis mums svarbus dar ir

tuo, kad jis net testamentu buvo Lietuvai paskirtas ir įpareigojo gyvuosius jų žygius tęsti. Todėl nenuostabu, kad lakūnų vardu buvo pavadintos miestų aikštės, sporto ir veteranų klubai, mokyklos... Jų testamento žodžių sutvirtintas žygis ir tragiška mirtis uždegė lietuvių širdis tokia karšta ugnimi, jog ji tebedega jau kelintoje kartoje.

Kalbėdami apie Darių ir Girėną, vis kažkaip užmirštame Amerikos lietuvių įnašą. Be jų paramos skrydis, iš viso, nebūtų galėjęs įvykti. Lėktuvą lakūnai nusipirko patys už 3200 dol. Tačiau jį reikėjo perstatyti, nupirkti naują motorą, įrankius, o buvę ir kitokių išlaidų. Visą tai padaryti susidaręs skrydžiui remti komitetas surinko daugiau dešimties tūkstančių dol. aukų. Atsimintina, kad tai vyko pačios aršiausios ekonominės krizės metu. Reikėjo masės aukotojų, kad po dolerį, du ir rečiau — penkis, tokia sumą surinktų.

Lakūnams Soldino miške žuvus, Transatlantinio Skrydžio Komitetas pasijuto lakūnų testamento įpareigotas skrydį pakartoti. Juk ar nesakė testamentas, kad: "Tu, Jaunoji Lietuva, turėsi iš naujo ryžtis, aukotis ir pasirengti naujam žygiui, kad audringųjų vandenų dievai būtų patenkinti Tavo pastangomis..." Be to, pasigirdo raginančių balsų, spontaniškai pradėjo plaukti aukos, siūlytis naujam skrydžiui lakūnai... Taip prasidėjo ruoša naujam Atlanto nugalėjimui. Buvo nupirktas lėktuvas ir sudaryta sutartis su Čikagoje gimusiu Amerikos lietuviu, tarnavusiu JAV karo aviacijoje, Feliksu Vaitkus. Visų tų darbų uoliausiu vykdytoju buvo "Naujienu" dienraščio redaktorius Pijus Grigaitis. Vėl buvo renkamos aukos, perstatomas lėktuvas, pavadintas Antrosios Lituanicos vardu.

Čia reikia prisiminti ir antrojo transatlantinio skrydžio lakūno Felikso Vaitkaus likimą. Jis pradėjo savo žygį 1935 m. rugsėjo 21 d. taigi, jau rudenį, kada virš Atlanto siaučia žvabūs vėjai. Tik pakilus skristi, jį pasitiko stiprus vėjas. Taip visą kelią su vėju ir audromis besigrumdamas, jis perskrido Atlantą ir pasiekė Airiją. Lėktuvas buvo apledėjęs, todėl išnaudojo daugiau degalų negu buvo numatyta; toliau skristi buvo neįmanoma. Lakūnas nusileido nelygioje pievoje. Pailsėjęs norėjo skristi į Kauną, bet, pasirodė, jog nusileidžiant buvo sugadinta važiuoklė. Lakūnas Lietuvos karo aviacijos lėktuvu buvo parskraidintas Lietuvon, o lėktuvas parvežtas laivu. Feliksas Vaitkus, kaip Atlanto nugalėtojas, buvo sutiktas labai iškilmingai ir džiugiai. Minios jam plojo, šaukė ir veržėsi jį pamatyti. Deja, greitai užmiršo, o po kurio laiko, ner pradėjo kaltinti bailumu, kad kelionės nebaigęs nusileido. Netrukus apkaltino ir godumu, kad lėktuvą Karo Aviacijai pardavė, o nepadovanojo. Prikaišiojo idea-

lizmo stoką, nedraugiškumą... O, kai po dvidešimties metų transatlantinis lakūnas, JAV karo aviacijos pulkininkas Vokietijoje mirė, mūsų spauda jį vos pora eilučių bepaaminėjo.

Čia tenka pasakyti, kad ir Feliksas Vaitkus be meilės tėvų žemei nebūtų savo gyvybe rizikavęs. Komercinis pelnas buvo per menkas, kad bet ką sugundytų skristi. Pagaliau, pagal sutartį, vandenyną perskridus lėktuvas perėjo jo visiškam nuosavybėn, tad norėti, iš nepasiturinčio žmogaus tokios aukos nebūtų rimta. Kaip žinome, ir Darius su Girėnu buvo savo lėktuvo savininkai ir be jokios kompensacijos vargu ar būtų jį atidavę. Dar norisi pridurti, kad neretai, besiklausant kalbų, susidaro įspūdis, kad tik idealistinis žygis priimtinas. Man atrodo, kad nesvarbu, koku tikslu žygį beatliktumei, jeigu tik jis naudingas tėvynei, tai ir priimtinas, o jo atlikėjas gerbtinas. Juk nusipelnę kraštui prekybininkai, mokslininkai, kariai ir sportininkai dažnai iš savo darbų praturtėję, yra apdovanojami ordinais ir visuotiniai gerbiami. Todėl ir Felikso Vaitkaus komercializmas nesmerktinas.

Nereikia nei sakyti, kad pasitaikius žygiui, atliktam idealistiniais tikslais, kaip kad šiandien čia pagerbiamų Dariaus ir Girėno transatlantinis skrydis, yra dar maloniau. Užtai jiedu ir tebegyvi mūsų širdyse. Apie juos čia kalbėdamas, negaliu nepastebėti ir savotiško jų palaikų likimo.

Jų kūnai buvo balzamuoti ir palaidoti Kauno kapinėse specialiai tam reikalui pastatytame mauzoliejuje. Tačiau, bolševikams Lietuvą užėmus, jų kūnai buvo pervežti ir patalpinti universiteto klinikų patalpose. Kaip ir buvo laukta, jų mauzoliejus kapinėse liko išniekintas. Vokiečių okupacijos metu buvo bijoma, kad vokiečiai, kurie vis buvo kaltinami lakūnų nušovimu, palaikų nepagrobūt ir nesunaikintų, todėl jie buvo sienoje užmūryti, o antrosios bolševikų okupacijos metu išimti ir palaidoti Aukštųjų Šančių kapinėse, kur jiems pastatytas puikus antkapis — paminklas, su lakūnų bareljefais. Mat dabar ir okupuotoje Lietuvoje Dariaus ir Girėno gerbimo kultas įsipilietino. Ogi antrosios okupacijos pradžioje, Puntuko akmenyje skulptoriaus Pundziaus iškalti didvyrių paveikslai buvo nudaužyti. Net ir okupantas, pagaliau, turėjo nusilenkti visuotinam ir nuolatiniam lakūnų atminimo gerbimui. Minėjau, kad abu didvyriai buvo nenuoramos, tai va, net ir po mirties jų palaikai ramybės nerado.

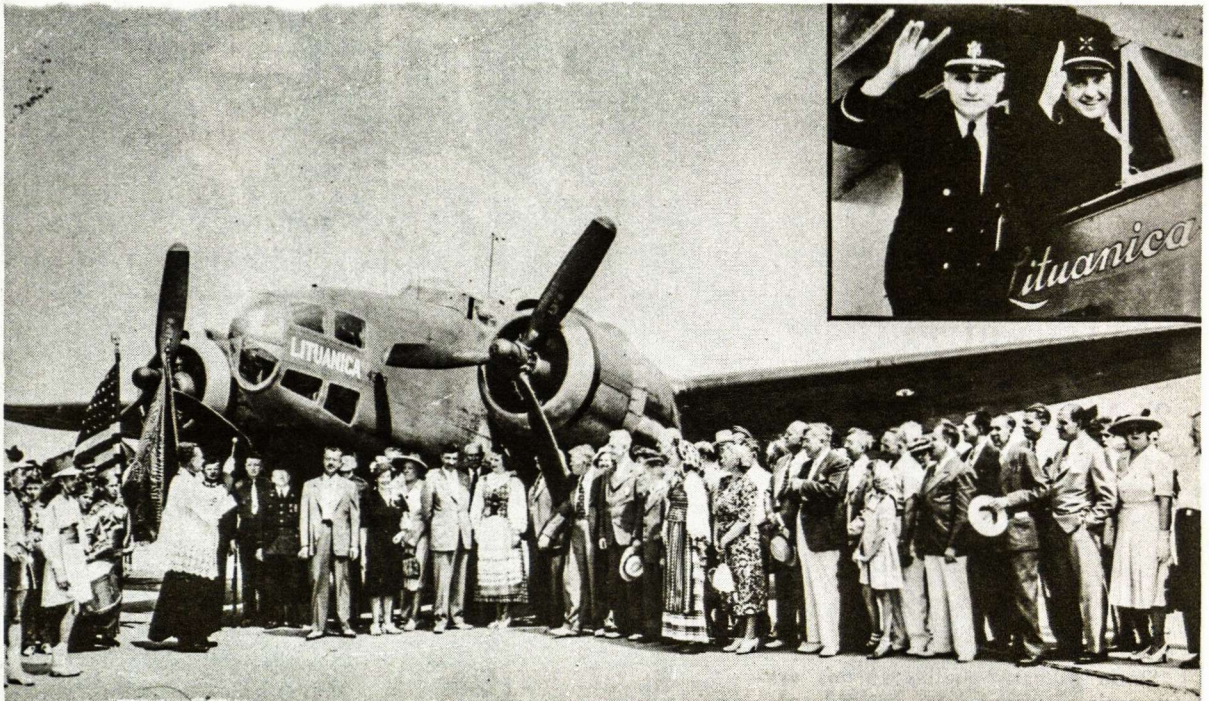
Šiandien čia minint ano gigantiško žygio penkiasdešimties metų sukaktį pagalvokime, ką visa tai reiškia mums, išeiviams. Turime įsisąmoninti, kad Dariaus ir Girėno didvyriškas žygis simbolizuoja lietuviškos išeivijos pastangas glaus-

tis prie savo tautos kamieno, dirbti jos labai ir garbei. Tuo pačiu ir be testamento įpareigoja tas pastangas tęsti. Kaip sakiau, Dariaus ir Girėno žygis yra mūsų senosios išeivijos pastangų viršūnė, simbolis. Tų pastangų būta ir daugiau, ir labai didelių, naudingų. Pirmajam Pasauliniam karui siaučiant ir Lietuvai pradėjus busti iš miego, išeivija suskato dėtis prie savo senosios tėvynės išvadavimo, o vėliau ir atstatymo. Būriai stojo į Amerikos kariuomenę, pirkto ir dovanoto karo aviacijai lėktuvus ir kitus ginklus, tikėdami, jog tuo prisideda prie greitesnio vokiečių nugalėjimo ir ruošia dirvą Lietuvos nepriklausomybei. Antai, Čikagos lietuviai nupirko bombonešį ir pavadino Lithuanika, ročesteriečiai lėktuvą Lithuanian Knight, bostoniečiai lėktuvą ir tanką. L. Kat. Darbininkų Sąjunga lėktuvą Lithuanikas Dashing Star. Norwood'o lietuviai St. George of Lithuania. Neatsiliko ir Detroito lietuviai — jie nupirko lėktuvą sanitarinei tarnybai. Lietuvai kovojant dėl nepriklausomybės ir jos išeiviai sukruoto jai padėti: organizavo savanorių dalinius, steigė lietuvių brigadą ir tikėjosi ją perkelti Lietuvon. Užsimojimais buvo per dideli ir iš tų pastangų nieko neišėjo

— buvo pasiūsta tik dvidešimt savanorių. Tiesa, vienas kitas išvyko Lietuvon neorganizuotai. Taip padarė ir Darius su draugais. Vėliau išeiviai rinko parašus dėl Lietuvos pripažinimo, rinko Lietuvai aukas, siuntė giminėms, organizavo prekybos bendroves ir pramonės įmones, kurias vėliau perkėlė Lietuvon. Žodžiu, Amerikos lietuvių įnašas Lietuvai atstatyti buvo milžiniškas. Jei prisiminsime kad visa tai atliko paprasti žmogeliai, išeivija neturinti turtuolių ir mažai profesionalų, tai tos išeivijos pastangų išpūdingumas bus tikrai nepaprastas.

Na, o mes? Ar mūsų bangos išeivija prilygs seniesiems lietuviams? Ar progai atėjus stos talkon tėvynei su tokiu pat užsidegimu? Ar dės panašių pastangų prie tautos tėvynėje šlietis? Mano kartai gal jau per vėlu bet kokius žygius planuoti. Bet aš tikiu, kad mūsų vaikai, ar net vaikų vaikai, laiku atėjus vėl būriais plauks ir skris tėvų žemės vaduoti, vėl dirbs jos atstatymui ir niekada neužmirš Dariaus ir Girėno testamentinio įpareigojimo. Aš tikiu, kad ir po daugelio kartų Dariaus ir Girėno įžiebta idealistinė liepsna mūsų širdyse dar nebus mūsų ainiuose užgesusi.

□

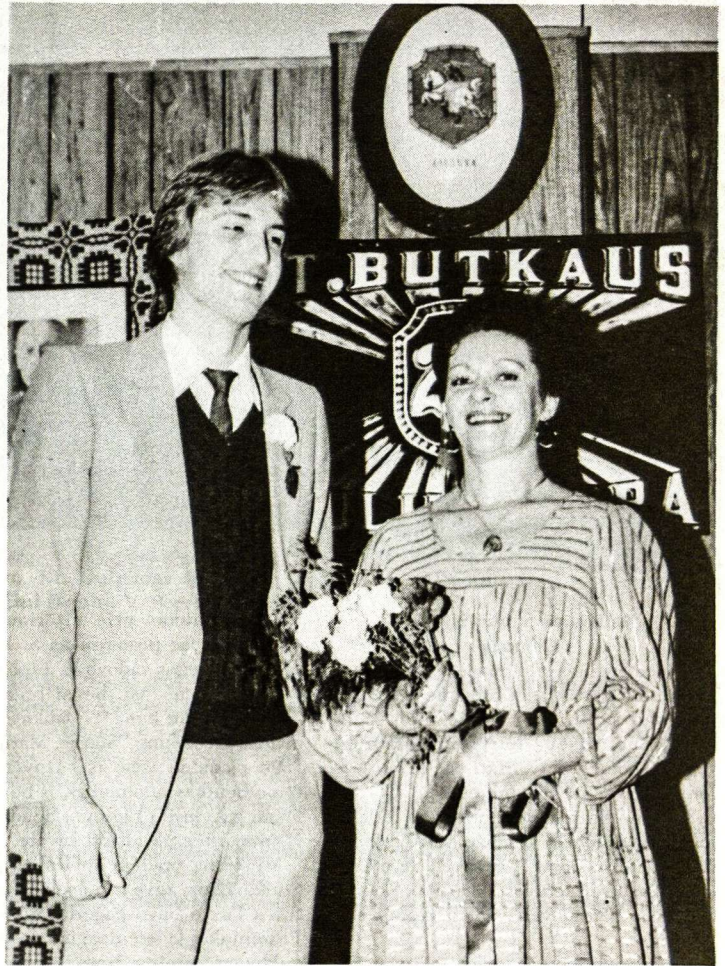
“Stasio Butkaus” kuopos 25-rių metų sukakties proga vyko skautininkės Aldonos Samaininkienės iš Hartford, Conn, šiaudelių paveikslų paroda. Įdomios paveikslų temos, gražus darbas ir apipavidalinimas sugundė labai daug detroitiečių savo namus tais paveikslais papuošti. Prie paveikslų iš k. į d.: Stefanija Kaunelienė, Aldona Samaininkienė ir kuopos p-kas Vincas Tamošiūnas.

“STASIO BUTKAUS” ŠAULIŲ KUOPAI 25 METAI

“Stasio Butkaus” šaulių kuopos vykdomasis vicepirmininkas inž. Eduardas Milkus skaito paskaitą kuopos sukakties minėjime. Nuotraukos foto korespondento Kazimiero Sragausko

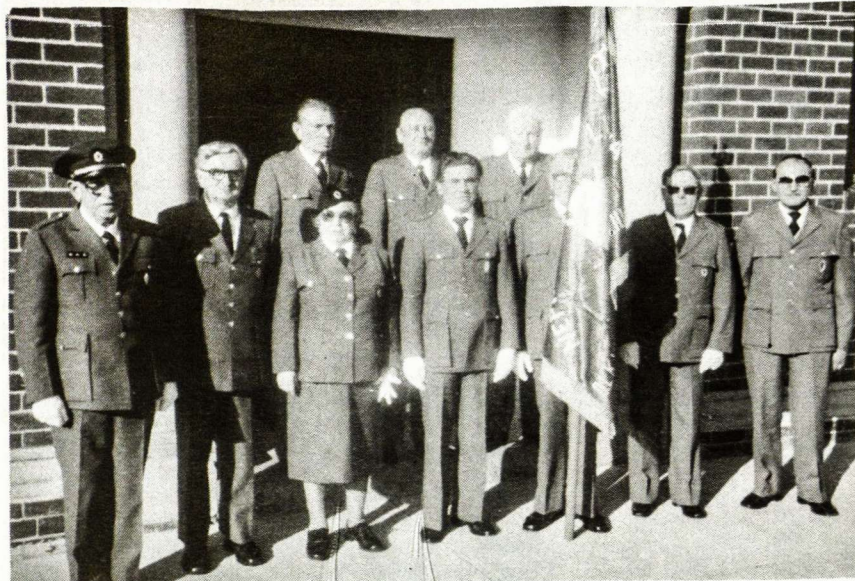

Detroito "Stasio Butkaus" kuopos 25-rių metų gyvavimo sukakties minėjime Vidas Neverauskas, akompaniatorius ir solistė, kuopos šaulė, Danutė Petronienė minėjime padainavo penkias dainas.

Šauliai ir svečiai "Stasio Butkaus" šaulių kuopos 25-rių metų sukakties minėjime. Nuotraukos foto korespondento Kazimiero Sragausko

“D.L.K. Vytenio” š. kp. valdybos nariai ir vėliavnešiai dalyvavę išvykoje į Gelongą.

Melbourno Šaulių išvyka į Gelongą

Tautos Šventės minėjimas įvyko Gelonge. Melbourno šauliai buvome pakviesti Gelongo šaulių ir rugsėjo mėn. 5 d. nuvykome, gražus burių uniformuotų vyrų ir moterų, pajvairinti-pagražinti Gelonge Tautos šventės minėjimą.

Šv. Jono Bažnyčioje žmonės su dideliu malonumu stebėjo šį gražų vaizdą: kunigai įeinant mišioms, į bažnyčią prie altoriaus įžygiavo Lietuvos Trispalvė, Skautų, Sporto ir Šaulių vėliavos su garbės sargybomis.

Mišių skaitymus atliko Antanas Mi-

liauskas, aukas prie altoriaus atnešė šaulių kuopos pirmininkas S. Lipčius ir Moterų sekcijos vadovė E. Lipčienė.

Labai įdomų, tai dienas pritaikytą pamokslą pasakė kun. P. Dauknyš, per pamaldas giedojome “Marija, Marija”.

Po pamaldų išėję iš bažnyčios, padarėme bendras nuotraukas, ir buvome maloniai pakviesti į Lietuviu Bendruomenės Namus ir ten pavaišinti kavute.

Minėjimą pradėjo apylinkės pirm. Vl. Stuikevičius; žuvę ir persekiojami už Lietuvos laisvę buvo pagerbti tylos minute. Pirmininkas kvietė daugiau pastangų dėti auklėjant jaunimą lietuviškoje dvasioje,

padėti pavergtai tėvynei Lietuvai. Žodį tarti pakvietė šaulių kuopos pirm. S. Lipčius. Ir jis kvietė daugiau aukotis dėl Tėvynės Lietuvos laisvės. Paskaitą skaitė J. Normantas, įdomią medžiagą surinkęs iš Lietuvos istorijos. Bronius Gaciūnas paskaitė savo kūrybos gražų eilėraštį. Minėjimas buvo baigtas Tautos himnu.

Mes, šauliai, buvome labai maloniai priimti, susodinti prie bendro stalo, ir pavaišinti Skautų Mamyčių skaniai pagamintais pietumis, ir taip besivaišinant, bebendruojant prabėgo vėl valandėlė ir kiekvienas skubėjome į savus namus.

E. Lipčienė

**“D.L.K. Vytenio” kuopa
Melbourn, Australija**

Melbourno “DLK Vytenio” šaulių tarpe yra narių, pasižyminčių ypatinga drąsa ir gabumais.

Kuopos narys Alfonsas Karašauskas yra didelis gamtos mylėtojas. Jo sodybos darželyje žaliuoja rūtos, žydi įvairiaspalviai jurginai ir kitos gėlės, auga rūpestingai prižiūrimos daržovės.

Jis prisijaukina ir išmokina kengūriukus, kurie nebebijo nei jo medžioklinių šunų, nei kiemo sargo didžiulio katino. Iš ryto visi keturi sulipę ant kieme stovinčio stalo, žiūri pro virtuvės langą ir laukia šeimininko su pusrūčiais.

Alfonsas Karašauskas pasižymėjo ir pagarsėjo tarp australiečių kaip drąsus gyvačių, net nuodingųjų “Tiger” gyvačių gaudytojas. Jis jas išgaudė, apvalė apylinkes nuo gyvačių, padarė gyvenamas apylinkes saugias, todėl pateko į australiečių spaudą.

Alfonsas Karašauskas entuziastingas medžiotojas ir žuvautojas. Dažnai svečius vaišina paties pagautais ir išrūkytais skaniais unguriais.

Kaimynas iš Altonos

Clevelandas

Vasarą atsisveikinus

“Žalgirio” šaulių kuopa Clevelande, kaip ir kasmet, rugsėjo 18 d. Lietuvių Namų Auditorijoje suruošė vasaros gegužinių, šaudymo sporto ir kitų į gamtą išvykų užbaigimo šventę — balių.

Nors Clevelande tuo metu buvo ir daugiau parengimų, į šaulių šventę atvyko daug šaulių ir svečių.

Laikiniai einąs kuopos pirmininko pareigas vicepirmininkas St. Butrimas pradėjo šventę trumpai apibūdindamas jos tikslą ir papasakodamas apie vasaros metu nuveiktus darbus. Pakviestas LŠST CV sporto vadovas Br. Nainys, pasveikino visus “Žalgirio” šaulių kuopos šaudymo sporto dalyvius, linkėjo ir ateity neapleisti tos taip mėgiamos sporto šakos, o pralaimėjusiems palinkėjo sekančiais metais būti laimėtojais.

Sekė šaudymo varžbas laimėjusių pagerbimas — pažymėjimų ir trofėjų įteikimas, meninė programa, vakarienė, loterija, muzika ir šokiai.

Užbaigtuvių vakaro — baliaus programa atliko jaunas šaulys Jonas Muliolis ir sesuo, kanklininkė Elena Muliolytė. J. Velykio nuotr.

“Žalgirio” š. kp. šaudymo sporto užbaigtuvių vakaro — baliaus metu, kp. pirm. St. Butrimas ir sporto vadovas A. Glodenis įteikia pereinamąją taurę Aliui Benui. V. Bacevičiaus nuotr.

St. Butrimas į sceną pakvietė kuopos sporto vadovą A. Glodenį ir įteikė geriausiems šaudytojams ir šaudytojoms pažymėjimus ir trofėjas. Pirmą vietą — Algis Garliauskas, II — Alis Benas, III — Algis Karsokas. Per visą šaudymo sezoną daugiausia taškų surinko ir kuopos pereinamąją taurę laimėjo Alis Benas. Moterų grupėje už geriausią šaudymą trofėją laimėjo šaulė Berta Barsteikienė. Lėkščių

šaudyme trofėją laimėjo jaunas šaulys Rimas Žiedonis.

Meninę dalį gražiai pravedė šaulė Lilė Čeplickienė. Išskyrus jauną kanklininkę p. Eleną Muliolytę, programą atliko visi “Žalgirio” kuopos nariai ir narės.

Elena Muliolytė kanklėmis, jos brolis Jonas Muliolis fleita — duetas. Kuopos šaulys Vytautas Puškorius pianinu ir šaulė Nora Braziulienė solo padainavo keturias

dainas. Jai akomponavo muzikė Ramovėnų choro vadovė Genovaitė Karsokienė. Sesės, Jadvyga Budrienė, Morta Tijunelienė ir Elena Šarkauskienė programos atlikėjams prisegė gėles, o solistei Norai Braziulienei ir akompaniatori Genovaiti Karsokienei įteikė gėlių puokštes.

Buvo pagerbti šauliai gimtadienininkai: Povilas Šukys, Palmer Zavedny, Liutkus, Berta Barsteikienė ir garbės šaulys kun. Leonas Zaremba. Jiems sesės prisegė gėles ir palinkėjo linksmai gimtadienius atšvęsti.

Programai pasibaigus garbės šaulys kun. L. Zaremba malda pradėjo vaišes. Vaišių metu loteriją pravedė Nora Braziulienė. Kuop. p-kas St. Butrimas padėjo visiems prie taip gražiai praėjusio pobūvio - baltiaus prisidėjusiems, visiems programos atlikėjams, kurie be jokio honoraro pasirodė ir visiems prisidėjusiems darbu ar auka. Dėkojo ir skaitlingai į balių atsilankiusiems. Svečių tarpe matėme ir LŠST garbės šaulius Oną ir Alfonsą Mikulskius.

Muzikai grojant svečiai iki vidurnakčio šoko ir linksminosi.

ŠAULIŲ GEGUŽINĖ LOS ANGELES KALNUOSE

Dvidešimt minučių nuo lietuviškos parapijos, miestelėnams kiek per daug vingiuotu, bet labai gražiu keliu, pakylė į aukštumas ir randi, tarp pušų ir kitokios augmenijos ant kelių akry kalnuo-

tos ir uoluotos žemės, Petro ir Rūtos Sakų gražią sodybą.

Čia, tyrame kalnų ore, dažnai susirenka kaliforniečiai lietuviai įvairiems pasiseminimams, kartais pačių Sakų sukviesti, o kartais į kurios organizacijos ruošiamą gegužinę.

Tokią gegužinę š.m. birželio 26 dieną suruošė pirm. Juozo Pažeros vadovaujama, Los Angeles "Juozo Daumanto" Šaulių kuopa. Oras buvo puikus ir žmonių prisirinko pilnas Sakų kiemas, kur jų laukė medžių pavėsyje sustatyti ilgi, gražiai padengti stalai. Moterų vadovė Judita Paškauskienė ir kitos šeimininkės svečius skaniai pavaišino tradiciniais lietuviškais valgiais, o patogiai įtaisytame bare trokštančius aptarnavo Vytautas Apeikis. Visiems birželio mėnesio varduvininkams — Antanams, Jonams, Vladams, Petrams, Vladėms ir Joanoms buvo prisegtos gėlės ir sudainuota "Valio, valio". Piknikautojai bandė laimę loterijos bilietais ir į varžytynes buvo išleistas puikus Nelės Apeikienės keptas tortas.

Valgiai ir gėrimai buvo skanūs, loterijos dovanos gražios ir vertingos, bet už viską vertingiausia turėti progą gražioje aplinkoje susitikti pažįstamus, pasikalbėti, pabendrauti ir maloniai praleisti laiką.

Ačiū rengėjams už gražiai praleistą vasaros dieną.

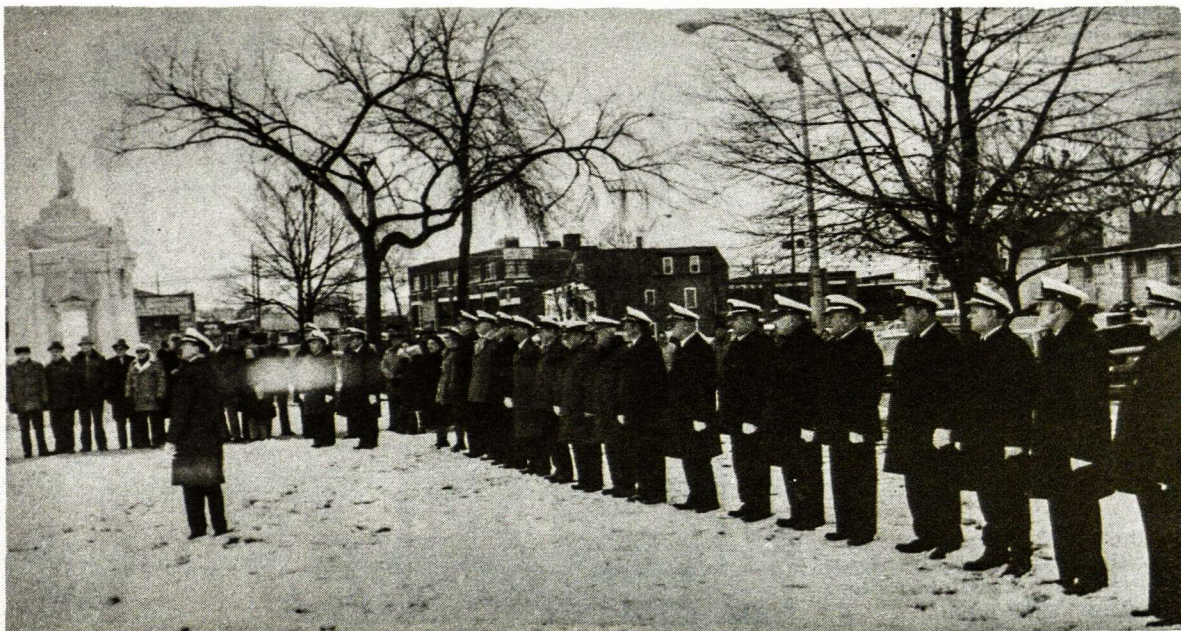
Šaulys

"VYTAUTO DIDŽIOJO" ŠAULIŲ RINKTINĖJE

Po karštos, gražios vasaros ir jos pramogų, jau prasideda įvairūs renginiai po stogu. Rugsėjo 17 d. "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinė savuose namuose suruošė rudeninį vakarą - balių. Žmonių prisirinko pilna salė. Buvo svečių iš Kalifornijos — žurnalistas Bronys Raila ir jo žmona Daneta. Ne tik pasivaišinta buvo, buvo ir meninė dalis, kuriai vadovavo vicepirmininkas kultūriniam reikalams J. Petrauskas. Operos solistas Algirdas Brazis padainavo keletą nuotaikingų dalykėlių. Akomponavo jo žmona, ponija Brazienė. Publika jo dainos menu buvo sužavėta ir išprašė dar bent trejetą dalykėlių. Toliau prie gerų vaišių svečiai šokių stikuryje linksminosi ligi vidurio naktelės.

Spalio 2 d. įvyko "V. D." rinktinės valdybos posėdis. Apsvarstyta daug einamųjų reikalų ir aptarti darbai ateičiai. Be to, paskirta aukų lietuviškai spaudai, švietimui, lietuviškoms radio programoms, šalpai ir kitiems reikalams. Paskirta: "Draugui" 50 dol., "Laisvajai Lietuvai" 50 dol., "Lituanus" žurnalui 30 dol., "Mūsų Žinioms" 30 dol., "Laiškai Lietuviams" 30 dol., "Europos Lietuviu" 30 dol., "Pasaulio Lietuviu" 30 dol., "Sandarai" 30 dol., Bažnyčios Kronikoms 100 dol., Martyno Jankaus knygai 15 dol., Braiton Parko Lituanistinei mokyklai 100 dol., Marquett Parko Lituanistinei mokyklai 100 dol., Donelaičio Lit. mokyklai

Čikagos jūrų šauliai išsirikiavo vėliavų pakėlimo ceremonijai.

200 dol., Vasario 16-tos gimnazijai 200 dol., Lietuviškai katedrai universitete 200 dol., Margučio radio programai 50 dol., Lietuvos Aidų programai 50 dol., Barcus Šeimos programai 50 dol., Balfui 50 dol., Lietuvių kultūros muziejui 25 dol., Jaunimo centrui 20 dol., Tautos fondui 100 dol., Lietuvių fondui 100 dol., Baltų laisvės lygai 100 dol., Lietuvių teisėms ginti komitetui 20 dol., Etninės grupės valdybai 25 dol., Dainavos ansamblui 100 dol. ir Lietuvių operai 100 dol.

P. Venclova

BUVO ŠAUNUS CICERO ŠAULIŲ BALIUS

Metinis Cicero jūrų šaulių kuopos "Klaipėda" švyturio balius įvyko spalio 1 d., Šaulių Namuose, Čikagoje. Anks-tyvesniais metais šie baliai būdavo daug išskilmingesni. Ant scenos blykčiodavo švyturys, primindamas Klaipėdos uosto švyturį. Jūreivių maršui aidint, išsirikiuo-davo uniformuoti Cicero jūrų šauliai. Da-bar to nebėra, nes mažėja uniformuotų šaulių skaičius. Vien tik šiemet jų mirė 3, o naujų nėra. Tačiau į šį balių lanky-tojų vis dar susirenka pakankamai. Buvo atvykęs iš Lakesidės, Michigano, jūrų šau-lių vadovas E. Vengianskas, iš Indianos Čiurinskas su svečiais, kurie nesutlipo prie vieno stalo. "Daukanto" kuopos jūrų šauliai sudarė pilną stalą. Taip, kad susi-darė pilna salė.

Meninėje dalyje Aldona Pankienė, akompanuojant Monigirdui Motiekaičiui, padainavo: Tallat-Kelpšos — Ramunėlį, Gaižausko — Nidos Gintarai, Pociaus — Atjok Berneli Vakare, Gailevičiaus — Ru-denio Tango ir Italų Liaudies dainą — Mano gimtinė. Dainininkė buvo apdova-nota karštais plojimais ir gyvų gėlių puokšte. Tenka pasidžiaugti, kad savo honorarą ji paaukoko šauliams.

Kuopos pirm. J. Mikulis meninės pro-gramos atlikėjams ir visiems susirinku-siems gražiai padėjo. Laimėjimus labai gražiai pravedė kuopos sekretorius A. Skopas. Bvuo gražių laimikių. Ponia P. Laukaitienė dovanuoja dvi rankų darbo gražias pagalvėles, Lazinka — vokelį su 10 dol., kurį laimėjusi ponja B. Kalai-nienė čia pat paaukoko šaulių kuopai, o kaip įprasta, bonkų ir butelių buvo ne-mažai.

Šokiams grojo 6 asmenų Bichnevičiaus orkestras, ir grojo kol paskutinioji šokėjų pora pavargo ir pasidavė. Maistas buvo geras ir į stalus jį išnešiojo pačios šaulės.

Toks parengimas reikalauja daug darbo. Ypač daug pasidarbavo moterų vadovė Regina Latožienė ir kuopos kasininkas Jonas Dekeris. Kuopai liko pelno, iš kurio, kaip ir kasmet, bus aukojama lietuviš-kiems laikraščiams ir radio valandėlėms.

S. Paulauskas

Jūrų šauliai kelia Lietuvos tautinę vėliavą prie Cicero miesto valdybos

LŠST garbės nariui, muzikui kompozitoriui

A. A.

ALFONSUI MIKULSKIUI

mirus, jo žmoną garbės narę muz. Oną bei gimines nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdime.

Sąjungos Pirmininkas

ir Centro Valdyba

Veiklūs šauliai, Antanas ir Emilija Daukantai, atšventę savo 50 metų vedybų auksinį jubiliejų

DVIGUBAS JUBILIEJUS

Susitikom ankstų rytą
Mūs gyvenimo kelionės,
Žvaigždėmis — gelėms sagstyta
Mes sutikom meilės rytą.

(Iš a.a. P. Lemberto raštų.)

Santa Monica, Calif., gyvenantys Emilija ir Antanas Daukantai, š.m. rugp. 28 d. Los Angeles Tautinių Namų salėje šaučiai paminėjo savo 50 metų vedybinio gyvenimo auksinę sukaktį. Tokios gražios sukakties šventę dar padidino jų dukra Danutė su savo vyru inž. Vitaliu Lembertu, švęsdami savo 25 metų sidabrinę vedybų sukaktį. Tai gražus darnaus sugyvenimo pobūvis, sutraukęs apie 200 asmenų.

Pobūvio ceremonmeisteris p. R. Dabšys pakvietė visus užimti vietas prie stalo. Po išgerto vieno kito stiklo vyno ir pasikeistų žodelių su kaimynu iš kairės ir dešinės, pasiūlomas tostas už solenizantus. Putojantis šampanas driekias per kraštus, kyla taurės į viršų, suskamba "Valio, valio"!...

Ceremonmeisterio padėjėja p. Pautienienė pobūvio dalyviams pristatė vakaro kaltininkus, nuo jų svajų dienų lig sidabrinio ar auksinio gyvenimc slenkščio.

A. Daukantas, gimęs J.A.V., buvo atžiaavęs Lietuvon aplankyti gimines. Staigiai prasidėjęs I Pasaulinis karas nebeleido jam grįžti atgal. Atsikūrusioje nepr. Lietuvoje 1923 m. Antaną jau matome 16-tos Rinktinės 10-tame šaulių būryje. Būdamas energingas ir patriotiniai nusi- teikęs vaikas Gintališkės ir Lygių kaimuose suorganizavo šaulių skyrių ir jam vadovavo. 1929 m. šaudymo varžybose tarp 7. ž. K. Budgeižio pulko ir 16-os šaulių Rinktinės, Antanas su šauliu Norgėla laimi 10-tam šaulių būriui taurę. Už veiklą buvo apdovanotas šaulių garbės pažymėjimu.

Antanui neteko su rusiškuoju komunizmu susipažinti, nes 1930 m. grįžo atgal į JAV pačias gražiausias jaunystės dienas praleidęs Lietuvoje.

JAV aktyviai įsijungė į Am. Liet. Katal. Federaciją. Už veiklą apdovanojamas specialiu pažymėjimu.

1933 m. vedė Emiliją Ceponytę, kilusią iš Aukštaitijos, su kuria ir žengia šiandieną per auksinę gyvenimo pakopą. Išaugino sveikus, sūnų Fredą, kuris su savo šeima pagerbime dalyvauja ir dukrą Danutę, kuri šiandieną, kartu su savo vyru V. Lembertu, švenčia drauge sidabrinį ketvirtį šimtmečio nuo jų laimingo susitikimo. Lembertai augina dvi dukras Audrą ir Brigitą — abi studentės. Abi šeimos tautiniai susipratę, priklauso Los Angeles šaulių kuopai, L. Bendruomenei, Liet. Klubui, Mot. S-gai ir kitoms organizacijoms.

Po solenizantų pristatymo sekė eilė sveikinimų raštu iš visų keturių pasaulio pusių. Žodžiu sveikino L.A. Apyl. Bendr. pirm. p. Vizgirdienė, šaulių k. pirm. J. Pažėra — pažymėdamas, kad solenizantas A. Daukantas, būdamas 13 m. amžiaus jau buvo priimtas į būtį, kaip nerikiuotės šaulys. Santa Monica Liet. Klubo vardu sveikino p. Markevičius. Draugų vardu B. Raila ir B. Brazdžionis.

Šeimininkės mantriai sukosi apie stalus, aprūpindamos dalyvius skaniai gamintais patiekalais. Vynas ir alus nevienam sužadino ir dainos jausmus. Ilgai dar buvo gurkšnota, šnekučiuotasi ligi muzikos garsų išviliotos poros įsiliejo į valso aidus ir supos it bangos prie Ramiojo vandenyno krantų.

N.N.

A.A. LIDIJA SKIPITIENĖ

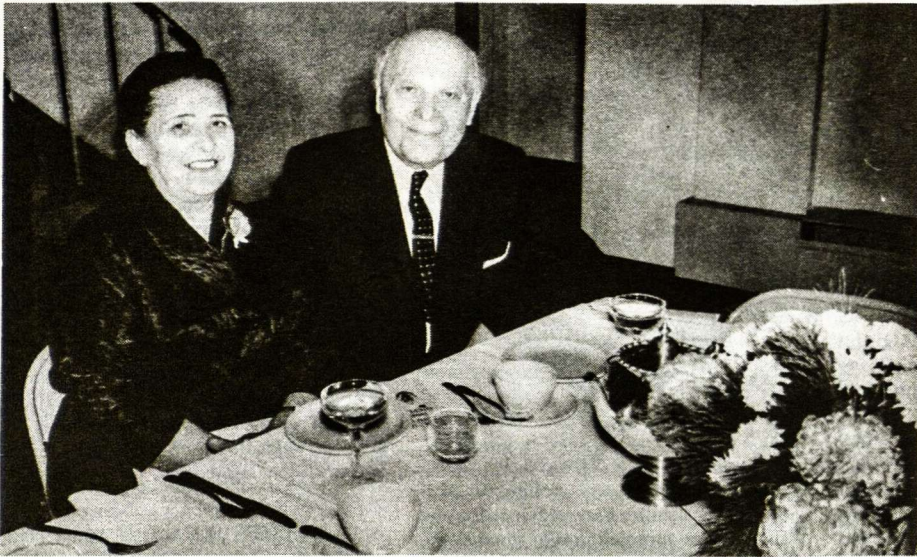
Š. m. liepos antrą dieną, sunkios ligos iškankinta, mirė šaulė Lidija Skipitienė, sulaukusi 81 metų amžiaus. Velionė buvo gimusi Suvalkijoje, Šakių apskrityje.

Atsisveikinimas su a.a. Lidija Skipitienė vyko liepos 5tos dienos vakare, Eudeikio koplyčioje. Palaidota liepos 6tą dieną, Čikagos Lietuvių Tautinėse Kapinėse, greta prieš šešis metus mirusio savo vyro Rapolo Skipičio. Religines apeigas koplyčioje ir kapinėse atliko ir jautrius atsisveikinimo žodžius tarė ilgametis šeimos draugas kun. Anas Trakis. Šaulių vardu vėlione atsisveikino p. Mackonis, Lietuvių Bendruomenės — p. Daujienė.

"Vytauto Didžiojo" Rinktinės pirmininko V. Išganaičio vadovaujami, uniformuoti šauliai ir šaulės skaitlingai ir įspūdingai dalyvavo atsisveikinime ir laidotuvsėse, stovėjo garbės sargyboje ir nešė karstą. Liūdėti liko sūnus Karolis Gelumbis, vaikaičiai Vincas, Karolė su šeima bei kiti giminės.

Nesulaukusi grįžimo į laisvą Tėvynę, išsėkis ramybėje, miela Teta Lyda, Tautinių Kapinių vešlių medžių draugiškoje paunksmėje.

Rūta Sakienė

Rapolas ir Lidija
Skipičiai (Chicago,
1960 m. XII m. 18 d.)

LATVIJOS KARINĖS JĖGOS IR JŲ ISTORINIS PAGRINDAS

Reikšminga latvių istoriko
dr. Edgar Anderson knyga

ALGIRDAS GUSTAITIS

Žinomas latvių istorikas dr. Edgar Anderson paruošė didžiulę, istorinę knygą apie latvių ir Latvijos kariuomenės, karinę veiklą nuo senesnių laikų iki presentinių, baigiant vokiečių-nacių okupacija.

Latviškai knyga užvardinta: LATVIJAS BRUNOTIE SPĒKI UN TO PRIEKŠVĒSTURE. Anglų kalba vertimas: Armed forces of Latvia and their historical background. Knyga kreidiniame popieriuje, gausiai iliustruota, suskirstyta į 24 dalis, santrauka anglų kalba, panaudotos literatūros sąrašas, pavardžių rodyklė, jų tarpe yra lietuviškų: Kazys Ališauskas, Vaclovas Biržiška, Teodoras Daukantas, P. Daužvardis, Jurgis Dobkevičius, Darius-Girėnas, gen. Ant. Gustaitis, Petras Klimas, Petras Kubiliūnas, Povilas Labanauskas, Ben. Vytenis, Mačiūka, Jonas Matusas, Antanas Merkys, Stasys Pundzevičius gausiai cituojami gen. S. Raštikio raštai, Antanas Smetona, Balys Sližys, Anicetas Simutis, Kazys Škirpa, Albertas Tarulis, Augustinas Voldemaras, Silvestras Žukauskas ir kt.

Autorius plačiai nagrinėja ne tik latvių karinės jėgas, bet ir Estijos, Lietuvos, tarsi pagrindu paėmęs visas tris pabaltijo valstybes, kurios, bendrai paėmus ploto atžvilgiu sudaro trečdaliį prieškarinės Vokietijos, arba pusę Japonijos, nors gyventojų turėjo apie 6 mili-

jonus. Pabaltijo valstybės yra tokioje geografinėje padėtyje, kad vykstant karams tarp Rusijos ir Vokietijos, priešiškos kariuomenės trypia, naikina pabaltiečius kiek įstengdamos. Kitus masina apie 1000 kilometrų gražus Baltijos jūros pakraštys, taip pat svarbi jungtis tarp Baltijos ir Atlanto vandenyno, svarbi laivais prekybinė sritis.

Pirmajam Pasauliniam karui pasibaigus, anglai, amerikiečiai, prancūzai buvo suinteresuoti turėti laisvus Baltijos kraštus, galinčius būti stabdžiu Sovietų Rusijai. Antrajam Pasauliniam karui baigiantis Estija, Latvija, Lietuva buvo visiškai pamirštos anų stipresnių kaimynų, pamestos sovietų okupacijai. Tada pabaltiečiai skaudžiai įsitikino, jog iki tol vilkinimai sudaryti karines sutartis atnešė visom trim greitą nenumatytą žlugimą, tebesitęsiantį ir šiandien.

Atsargiai, dėmesingai aptariami įvairūs jų ir kaimyninių kraštų pasirengimai. Po Antrojo Pasaulinio karo Pabaltijo kraštuose vyko stiprūs partizanų pasipriešinimai sovietiniams okupantams; pabaltiečiuose laisvės ir nepriklausomybės tikslai tebėra gyvi, tvirti bei ryžtingi.

Latviai yra lietuvių tautos giminaičiai ir savo istoriniuose raštuose dažnai mini panašius ar tolygius įvykius, gentis kaip ir lietuviai. 31 psl. matome latgalių kario vaizdą piešinyje, jų Talsi pilį Kurše. Saulės-Siaulių kautynės 1236 m. rugsėjo mėn. 22 d. Senųjų prūsų vėliavos, paimtos iš Simono Grunau, D. Luko ir Henebergerio raštų; kuršių laivyno laimėjimas prieš vokiečių kryžiuočius 1210 metais. Latvių kautynių laivas Krymo karo laikotarpyje 1854-56 m. Kur-

šių ir Žiemgalių XVII a. karo laivai — jų turėta apie 60 — buvę stipriai ginkluoti; duoti brėžiniai-piešiniai. Latvių šaudytojų žymenys caro Rusijos laikais, jų vėliavos. Žymieji latviai caro kariuomenėje ir talkinūsieji įvesti sovietinį režimą. Latvių plk. J. Vacietis buvo pirmas Sovietų Rusijos karo vadas (Commander-in-Chief) 1918-19 ir tuo laiku latviai faktiškai vadovavo sovietų kariuomenei (100 psl.).

Latvių kariai, buvusieji caro Rusijos kariuomenėje, sugrįžę į tėvynę sudarė pagrindines Latvijos kariuomenės jėgas. Jų partizanų vado plk. lt. A. Aparnieks atnininimui latviai pastatė paminklą (duoda dvi nuotraukas). Sovietų Rusijos kariuomenei pradėjus pulti Latviją, štai, jie nuvertė bolševikų šarvuotą traukinį 1919 m. gegužės 30 d.

Anglų karo laivas-kreiseris "Princess Margaret", 4,120 tonų, Rygos uoste talkina latviams. Jų ir kitų talka Ryga išlaisvinta nuo sovietų 1919 m. liepos 7 d.

Nepriklausomos Latvijos karo jėgų išdėstymo brėžiniai taikos ir karo laikams. Latvijos karo vadovybės schma. Pagrindiniai Latvijos kariuomenės vadai, paskutiniai baigusieji Latvijos Karinę Akademią 1939 metais. Latvių kariuomenės ženklai, žymenys, taip pat estų ir lietuvių, pavadinimai lietuvių kalba. Latvių karių uniformos brėžiniuose, jų skirtingų karo rūšių karių nuotraukos, įskaitytinai paradus. Latvijos karinės vėliavos. 8-tas Daugpilio pulkas turėjo vėliavą su Vyčio ženklu viduryje vėliavos (163 psl.). Įvairūs latvių karių vartoti ginklai, su brėžiniais, smulkiais dalių išvardinimais. Atskiri skyriai Karo mokyklai, kavale-

INTERNUOTI LENKIJOS KARIAI LIETUVOJE

Daugelis gerai atsimename Vokietijos nugalėtos Lenkijos karių atsiradimą Lietuvoje ir jų čia internavimą 1939 m., nes Lietuva buvo paskelbusi savo neutralumą šiame konflikte. Kelios dešimtys tūkstančių įvairių laipsnių Lenkijos karių, peržengusių Lietuvos sieną, buvo nuginkluoti, internuoti ir apgyvendinti Lietuvos Raudonojo Kryžiaus tvarkomose septyniuose internavimo stovyklose. Šių stovyklų technikinė priežiūra buvo pavesta LRK vyriausiajam inžinieriui Algirdui Mošinskiui, kuris "Tėviškės Žiburių" rugpiučio 25 laidoje pateikia atsiminimų apie šiuos įvykius.

Autorius palčiau aprašo Birštone buvusią internuotųjų stovyklą. Birštone kurorto direktorius dr. Balys Matulionis sugalvojo parūpinti internuotiesiems darbų pagal jų profesiją. Čia buvo atsidūręs žymus lenkų urbanistas Broda, kuris iš stovykloje esančių architektų sudarė grupę Birštono kurorto praplėtimui projektą paruošti. Tokie planai buvę paruošti ir buvo surengta šių darbų paroda.

Lietuvos vyriausybei pritarus, internuotieji buvo labai laisvai laikomi ir jiems buvo sudarytos sąlygos lengvai išemigruoti kur nors kitur. Mat, Lietuva nebuvę tikra dėl savo pačios ateities ir nenorėjo prisidėti prie svetimų žmonių galimos likiminės nelaimės. Tokiu būdu lenkų kariai galėjo apsigyventi privačiose šeimose ir rūpintis savo išvykimu į kitas

saugesnes valstybes. Pats autorius pas save priėmė gyventi tris architektus, kuriems dr. Didžiulio, Panevėžyje, rūpesčiu buvo pavesta suprojektuoti jo senai svajojamą džiovininkų sanatoriją Andrioniškyje. Pas autoriaus motiną taip pat apsigyveno net penki internuotieji asmenys, kuriems ji faktais nurodydavo lenkų darytas lietuviams skriaudas.

Raudonojo Kryžiaus pirmininkas dr. Alekna nutarė iš Raudonojo Kryžiaus sukauptų 7 milijonų litų būsimai ligoninei Kaune statyti apmokėti kiek galima didesniai skaičiai internuotų lenkų kelionės išlaidas lėktuvu iš Rygos į Stockholmą. Toks bilietas tuo metu kaštavęs 20-30 dol.

Šis dr. Alekno giliai humanistinis faktas iki šiol niekur nebuvęs paminėtas, ir

inž. Mošinskis yra pirmasis jį iškėlęs.

Sov. S-gai okupavus Lietuvą, joje pastikę buvę lenkų kariai buvo surankioti ir išvežti į Sibirą ir kitas Sov. S-gos vietas.

Baigdamas savo atsiminimus, inž. Mošinskis pateikia dar vieną iki šiol niekur neskelbtą įvykį. Esą Lenkijos egzilinė vyriausybė Londone pranešusi vienam lietuviui advokatui Brazilijoje, kad ji pasiskyrusi jam už lenkų gelbėjimą nuo išvežimo į Sibirą aukščiausią Lenkijos ordoną. Tas advokatas, kurio pavardės autorius nemini, atsakęs, kad ordiną galėsiąs priimti tik tokiu atveju, jei egzilinė Lenkijos vyriausybė raštu patikins, kad ji neturi jokių pretenzijų į Vilnių. Esą advokatas tokį patikinimą gavęs, ir atvykęs specialus asmuo ordinį įteikęs jam ir kitiems asmenims.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

TAUTOS KELIAS, Nr. 1, 1980 m. balandis. Išleido PLB-nė. Lietuvos Pogrudžio spauda, Nr. 9. Brošiūra, 38 psl. Spaudė M. Morkūno spaus. 1982 m. Tiražas 1000 egz. Kaina 3 dol.

TAUTOS KELIAS, Nr. 2, 1980 m. lapkritis. Brošiūra, 86 psl., kaina 4 dol. Šis leidinys skirtas Vytauto Didžiojo mirties 550 m. sukaktuvėms paminėti.

Michael D. Meilach, O.F.M., REALITY IN PERSPECTIVE, An Introduction in General Metaphysics. 104 psl. Fourth Edition, revised. Spauda — The Franciscan Press, Brooklyn, N.Y.

rijai, artilerijai, latvių tankai, šarvuoti traukiniai. Čia matomi ir Lietuvos kariuomenėje vartoti šarvuoti automobiliai, tankai.

Latvių aviacija turėjo skirtingus ženklus kariškiems lėktuvams ir aizsargių (lyg mūsų šaulių) lėktuvams, tie ženklai buvo svastika. Taip pat su svastika karo lėktuvus žymėjo Suomija, o Vokietija dėjo juodą lyg kryžių, tik sparno gale buvo svastika, bet kitokia nei latvių ar suomių. Duoti Lietuvos karo aviacijos ženklai. Latvijos karo lėktuvų siluetai.

Tame skyriuje skaitome, pirmas Latvijos karinis lėktuvas vadintas "Nieuport". 1939 m. nespėtas baigti pirmas latvių gamybos dvimotorinis lėktuvas, konstr. J. Akerman; lengvas kautynių lėktuvas 1939 m., konstrukt. Kalis Irbitis. Ir kt.

Plati Latvijos laivų apžvalga, minų dėjikai, povandeniniai laivai "Spidola" ir "Ronis", Latvijos pagamintos jūrų minos ir kt.

Estijos karo laivai, padėję laisvinti Latviją, Estijos povandeninis laivas Lembit, estų ir latvių jūrų karininkai manevrų metu.

Ištisas sąrašas latvių laivų. Ir Lietuvos vienintėlis karo laivas "Prezidentas Smetona", panašus latvių "Viršaičiui". Lietuvos karo laivai tebuvo niekis, lyginant su latvių karo laivais.

Knygoje apžvelgiama latvių aizsargių organizacija, moterų daliniai, tanketės, motociklistai, slidininkai, raiteliai, lakūnai ir aviacija, pajūrio tarnyba, sanitarės, sportas.

Brėžiniais nurodytos Estijos, Latvijos, Lietuvos gynybos linijos karo atveju, prieš kokius priešus buvo numatyta gintis-kariauti. Estų ir latvių gynybinės linijos numatytos tų valstybių pakraščiuose — rytuose, gi lietuviai visą rytinę Lietuvos dalį buvo numatę palikti neginant, pirmos gynybos linijos tikrai ties Alytum — Kaunu-Nevežiu pro Kėdainius — Radviliškį-Biržus. Įdomu, ką tuo rei-

kalu pasakys lietuviai karinių reikalų žinovai.

Pažymima, Lietuva turėjusi geresnius ginklus, bet latvių kariai buvę geriau paruošti.

Knyga pilna duomenų, žinių, brėžinių, nuotraukų. Naudinga ir būtina lietuviams, rašantiems platesnės apimties lietuvių kariuomenės temomis. Knygos kaina nenurodyta. Kietais, drobiniais viršeliais, žalios spalvos įspaudais drobėje. Autorius Edgars Andersons atliko kruopštų, labai daug duomenų talpinantį veikalą, didžiai vertingą latvių kariams dabar ir ateityje.

Edgar Anderson Latvijas brunotie spēki un to priekšvēsture. Tokio pat didumo kaip gen. S. Raštikio paskutinieji tomai. Duota trumpos santraukos anglų kalba. Gausiai iliustruota. Išleido Daugavas Vanagu Centras Valdes Izdevums, 1983 m. Spausdino Amber Printers & Publishers Ltd., 125 Broadview Ave., Toronto, Ont. M4M 2E9, Canada. 832 psl.

— Amerikiečiai stato naują naikintojų skirtą lėktuvnešių tiesioginei apsaugai, transporto palydai ir savistovioms individualinėms kautynėms. Naujas naikintojas turės kelių rūšių raketų laidytojus: vidutinio tolio priešlėktuvinės raketoms, priešraketinėms rakėtoms, "Tomahawk" (cruise) raketoms prieš laivus, du dvi-vamzdžius torpedų laidytojus, šarvuotus bokštus su 127 - 154 mm pabūklais. Naikintojas vartomas keturiomis dujų turbinomis, viso 100,000 a.j. Didžiausias greitis apie 30 mazgų.

— Skraidančioms raketoms (cruise missile) pritaikyti nauji elektroniniai įrenginiai, kurie tam tikrais laikotarpiais keičia raketos valdymo radio bangų dažnumą, tokiu būdu priešui nėra galimybės išaiškinti raketos naudojama bangų dažnumą, kad galėtų suardyti valdymo sistemą, nes suradus raketos skridime naudojamą bangą kurio nors laiku, ji yra nepastovi ir kol pritaikomi bangų kliudymo įrenginiai, raketa jau būna pakeitusi ankstyvesnį — atrastą dažnumą.

— Yra nuomonių (E. Simkin, "Anti-tank", Brassey's Publishers, London, 1982), kad šiandieninis tankas kautynėse yra pasiekęs savo naudingumo aukščiausią laipsnį. Pav. 60 tonų tankas technologiniai, šarvais, judrumu ir aprūpinimu priėjo ribą, pasidarė perkrautas; alimi pagerinimai, pav. didinimas šarvų s orio, arba tonažo darosi nepraktiškas, todėl tankas reikalingas lengvesnių šarvuotųjų ir oro ginkluotųjų priemonių pagelbos, arba pakaito. Prieštankinės, palyginamai pigios, lengvos naudojimai ir gausios priemonės tanko veikimą ir jo naudingumą kautynių lauke labai apriboja. Tankas virto vienu iš pagrindinių taikinių kautynių lauke, dažnai atvejais nustumdamas pėstininką į antrą planą. Tankas, tarytum viduramžių šarvuotas riteris atsiradęs kautynių lauke, puldamas "kakta į sieną" (nes jo šarvuota kakta yra stipri), atsidūrė prieš šautuvu ginkluotą pėstininką, kuris vienu pigiu šūviu išveda iš rikiuotės sunkiai šarvuotą riterį.

Kita nuomonė, kad gynybos ir puolimo savokų skirtumas yra ūkanotas, dar daugiau neaiški gynybos įtvirtinimų sąvoka: — mechanizuotos kautynės, dėl savo judrumo ir veikimo apimtys, virto nenuosekliomis — jų vyksmo, kaip ir iš anksto nusakyti kuria kryptimi nueis kauthnių lemtis, vargiai įmanoma pramatyti (II Pas. kare vokiečių šarvuotųjų puolimas Sedano per nepraeinamus Ardėnų miškus; arba gen Pattono armijos prasižvėrimas link Prahos).

Kritiškesnėje padėtyje atsiranda apibrėžtas planavimas priištias prie griežtai nustatytos doktrinos; prie to priside-

da beatodairinis statutų sekimas kautynėse.

Be aiškių nusakymų iekšant iškeltoms problemoms sprendimų, yra bandomas įsivaizduojamas "elastiško protavimo" posakis, kurį propagavo J.F.C. Fulleri veikale "Armored Warfare"; kautynių veiksmuose išnaudoti daugiau gudrumo negu tiesioginės su priešu akystatos.

— Amerikiečiai pagamino naujos rūšies lengvą plaušą tinkantį temperatūros izoliacijai ir konstrukcijai. Plaušas galima naudoti įvairiuose pavidaluose, atsparus 1000 laipsnių F temperatūrai, pusiau lengvesnis už iki šiol naudotas izoliacijos medžiagas, todėl naujos konstrukcijos lėktuvų sienų izoliacijai ir kai kurioms struktūros dalims panaudotas naujas plaušas žymiai palengvins lėktuvų svorį, to sąskaiton bus galima padidinti kovos lėktuvų ginklavimą, arba greitį, transporto lėktuvams bus galima padidinti krūvį, be to lėktuvų sienos turės didesnę atsparumą kaitrai.

— 50 mylių tolimašos laivyno raketai "Harpoon", kovai prieš laivus didesniuose atstumuose, yra padidinta tolimaša. Pagerinta raketa galės skristi mažesniame nuo vandens paviršiaus aukštyje ir didesniu greičiu; tuo būdu bus mažesnė galimybė prieš radarui raketą pastebėti ir panaudoti priešraketinius ginklus. Pagerintos ir raketos valdymo priemonės.

— Prancūzai pagamino pėstininkams, nuo peties šaudomą, 115 mm prieštankinį "Jupiter" ginklą, bendro 12 kg svorio, 1,2 m ilgio, gali būti šaudoma nuo trikojo, arba nuo peties, tikroji ugnis 300 m. Gera savybė — raketa nepalieka dūmų pėdsakų. Turi infra raudonų spindulių taikklį, pritaikytą naudoti visokiu laiku ir visokiame oro sąlygose. Raketa susideda iš dviejų dalių: viena išmeta raketą iš taikymo vamzdžio į pakankamai saugų atstumą nuo taikytojo, kita užsidegusi nuo pirmosios "nuvaro" raketą į taikinį 180 m/sek. greičiu, kurį 300 metrų atstume pasiekia laike 1,5 sek. Laidytojas turi garso slopintoją, šūvio

stiprumą sumažintį iki 130 db. (New Yorko miesto triukšmas siekia apie 90 decibalu — db). 3,5 kg. raketa turi savyje variklį, išskleidžiamu vairavimo sparnelius ir laibgalyje šarvų pramušimo specialaus metalo "kyklį", kuris gali pramušti iki 800 mm plieno šarvą ir po to tanko viduje sprogs. Šalia prieštankinių raketų "Jupiter" turi raketas ir gyviems taikiniams, tolimaša iki 600 m.

— Švedai aprūpino pėstininkus naujais MC258, oru aušinamais varikliais, motociklais su automatine transmisija, kuri žymiai palengvina motociklo vairavimą blogame kelyje, tamsoje, lyjant, sningant, šaltyje. Ypatingai tuo atveju, kai vairuotojas dėl kurių nors priežasčių būna įtampoje. Dvitaktis MC pritaikytas nešti apie 200 kg — vairuotoją ir kelevį, išvysto iki 100 km/val., greitį prie temperatūros nuo 30° šalčio iki 55° šilumos (C); turi gerą savybę, kad tanke pripilta benzina automatiškai maišo su alyva. Be sutrikimų greičių dėžeje ar transmisijoje gali važiuoti per 20 cm gylio sniegą, arba 40 cm gylio vandenį. Stabdžiai kontroliuojami ranka, arba koja. Iki 25,000 km nereikalingas jokių pataisymų.

— Europos valstybės NATO sąjungoje gerina prieštankinius ginklus, pradėdant pavienio kovotojo "bazūkomis" ir baigiant sudėtingais prieštankinių raketų laidytojais. Viena iš tokių tai amerikiečių gamybos nesudėtinga MIFF raketa pritaikyta sužaloti tankų vikšrus. Šveicarai pagamino anglies dvideginio laseriu vairuojamą raketą, tolimašos iki 8 km; panašią raketą turi pasigaminę ir amerikiečiai. Prancūzai, talkininkaujant vakarų vokiečiams, pėstininkų tiesioginės paramos helikopteriams pritaikė prieštankines "Hot" ir "Tow" raketas; pasigamino pagerintas 89 mm "Luchaire". Kiek iš kitų išsiskiriantis tai pagerinta 9 kg bendro svorio "Apilas" 112 mm raketsvaidis (raketos svoris 4.3 kg), skridimo greitis 300 m—sek., 330 m atstume pramuša 700 mm šarvą, arba 7 pėdų storio gelžbetonio sieną.

AFGANISTANAS

— Afganistane rusai po II Pas. karo turi pirmą galimybę tiesioginiai atlikti tikrus karinius pratimus, išbandyti ginklus (nors ir prieš neturinčius tolygių ginklų priešininkus) ir priemones, bene svarbiausia, tai neįprastose aplinkybėse kovų metodus — taktiką. Po eilės skaudžių patyrimų prieš Afganistano laisvės kovotojus, rusai keitė taktiką ir priemones. Pirmoje eilėje pritaikė helikopterių panaudojimą — skirtingo ginklavimo ir didesnio judrumo; padidintas jų skaičius: — virš 200 yra MI-24 "Hind" pėstininkų tiesioginės paramos ir virš 400 kitų paskirčių helikopterių. Žymiai padidino ir okupacinę gyvąją jėgą: šveicarų IDR žurnalo 1982 m. Nr. 11 skaičiavimu Afganistane rusai turi apie 150,000 okupacines kariuomenės; krašte išdėstytos divizionomis ir brigadomis apie 90,000, pagelbinių dalinių ir tarnybų apie 50,000 aviacijos personalo apie 10,000, priedui apie 2000 patarėjų. Kabulo vyriausybės daliniai — apie 25,000, policijos — 18,000 ir milicijos apie 5000 vyrų.

Rusų taktikos pakeitimams turi įtakos platus helikopterių panaudojimas, jie dalinai pakeičia tiesioginės paramos ugnies priemones; motorizuoti pėstininkai mažiau rišasi prie kelių (išvengimui pasąly), kautynes vykdo "nusipėstinę"; kuopose turi specialiai paruoštus skryus kovai su priešo snaiperiais, su specialiomis priemonėmis snaiperių ieškojimui; būreliai ir kuopos naudoja ugnies ir judesio taktiką — dalis vieneto juda, kita dalis dengia judesį ugnimi (priešinga šarvuotiems daliniams — masinio puolimo smūgiai).

Nežiūrint įvairių pagerinimų ir pakeitimų rusai turi sunkumų, pav. 1982 m. Panjšir slėnyje apie 2500 partizanų grupės puolime, rusų motorizuoti daliniai naktį negalėjo judėti, dėl to laiku negalėjo užimti išeities padėties ryto puolimui. Motorizuoti pėstininkų daliniai dažnai pakliuvę į pasalas nepajėgia vykdyti sparninių veiksmų — apėjimų, nes pėstininkai nepalieka savų šarvuočių.

Helikopterių "Hind" pilotai puola tik jiems nurodytus takinius, palikdami pakelyje pasitaikiusius, nors jie būtų ir didesnės svarbos, arba nurodytų taikinių aplinkoje esančius šalimai kitus taikinius; veikia tik pagal iš anksto nustatytus nurodymus.

Prie visų "negalavimų" prisideda pažangą padarę ir partizanai — į laisvės kovotojų eiles ateina nauja generacija su didesniu pasiruošimu, kuri apjungia vyresnius ir švelnina tarpusavio kilusius nesupratimus; atsiradus pajėgesnių vadų, susidaro didesnės partizanų grupės, organizuotai derindamos tarpu-

Laisvės kovotojų stovykla Afganistane

savio dalinių veiksmus; gaunama daugiau įvairios pasparties iš kitų kraštų — daug padeda ginklai (pažymėtina — plastinės prieštankinės minos) ypatingai prieštankinės, priešlėktuvinės individualinės raketos. Sunkesnių ginklų gauna su Kabulo kariuomenės pabėgėliais, kurių pastaruoju laiku žymiai padidėjo. Afganistano laisvės kovotojai vis daugiau mato, kad išsilavinimui iš rusų okupacijos reikalinga ir medžiaginė parama ir kitų valstybių tiesioginė intervencija.

Centrinės Amerikos ir Artimųjų Rytų 1983 m. vasaros įvykiai pietų Korėjos keleivinio lėktuvo nušovimas, Afganistano laisvės kovų atgarsius lyg ir nustelbė — spaudos puslapiuose labai šykščiai, arba visai neminėta Afganistane tebevykstančios kovos, kurios nuolatos virsta aršesnėmis. 1979 m. gruodžio m. 27 d. rusų pradėtas planas ta kryptimi pasiekti Persų įlankos krantus, pirmiau okupuojant Afganistaną kaip avanpostą, tam žygiui, netikėtai sutiko keturis metus užsitęsusių pasipriešinimą, sukliudžiusį rusams apgaulingu būdu "išlaisvinti" dar vieną valstybę savo naudai. Jei Afganistanui okupuoti reikėjo 80,000 kariuomenės tai iki šiol jam išlaikyti savo rąkose kariuomenės skaičių reikėjo padidinti iki 110,000; tačiau nei padidintos jėgos, nei moderniški ginklai, kaip "Hond" šarvuoti helikopteriai ginkluoti raketomis ir 12.7 mm kulkosvaidžiais, MIG-21 naikintuvai, Y-60 ir T-72 tankai su pėstininkų šarvuočiais, dujos ir kt. negalėjo įveikti beveik primityviais ir neausiais ginklais kovojančių Afganistano laisvės kovotojų. Tiesa, Irano rytiniame pasienyje gali laikyti parengtyje 26 kautynių divizijas, kad atatinkamam momentui atėjus rusai galėtų "išlaisvinti" dar vieną

valstybę ir užtikrintai pasiekti Persijos įlankos krantus, tuo pačiu ir kontroliuoti Persijos įlankoje laivų su alyva judėjimą, kuris yra Vakarų valstybėms gyvybinis. Rusų skaičiavimu, jei dėl ginkluota jėga okupuoto Afganistano pasaulio valstybės pakalbėjo, parašė, bet nesinė radikalių priemonių buvusiai padėčiai atstatyti, tai ir Irano užėmimas taip pat sukels tik triukšmo, bet tuo ir baigsis; Vakarų valstybės per paskutinius 40 metų aiškiai įrodė nenorinčios dėl kitų interesų veltis į atsakomingesnius veiksmus — karą. Šiuo metu Afganistane rusų kontrolėje yra tik keletas didesnių miestų, nes afganistaniečiai partizanai sugebėjo suorganizuoti rimesnių pasipriešinimų ir apie 80% viso krašto perimti savo kontrolėn, persekiodami rusų dalinius ir naikindami jų aprūpinimo transportus.

Jėga verčiamas komunizmas ir jo socialinė santvarka Afganistano gyventojams neranda pritarimo, nežiūrint, kad Kabule yra nepopuliari komunistinė Karmalo vyriausybė, palaikoma rusiškais durtuvais, negalinti išeiti iš prieš ketvertą metų jai primestos apgaulės. Nepadeda nė komunistinės Afganistano vyriausybės sudaryta ir laikoma tautinė afganistaniečių kariuomenė, iš kurios gana dažnai kariai su ginklais pereina pas afganistaniečius sukilelius.

1983 m. birželio m. "Izvestija" rašė apie Afganistano partizanų užpultas ir sugadintas hidroelektrines jėgaines, apie 100 sunaikintų ar užpultų ligoninių, virš 1500 valdiškų įstaigų, mokyklų, suardytų tris ketvirčius visų ryšio linijų ir apie 20% visų kelių paverstų netinkamais naudojimui.

Per Pakistaną gautomis žiniomis, 1983 m. spalio mėn. pradžioje, kautynėse su laisvės kovotojais prie Paktia, rytinėje Afganistano provincijoje, rusai neteko apie 50 kovotojų. Motorizuoti rusų rusų daliniai, remiami helikopterių Hindukušo kalnuose puolė partizanų stovyklą; po užtrukusių intensyvių kautynių, su nuostoliais kovotojais ir medžiagomis, rusai buvo priversti pasitraukti.

Nuolatinėse kovose su okupuoto Afganistano partizanais, šalia kitų, rusai paruošia ginkluotas jėgas judriems kautynių veiksmams nepalankiose geografinėse ir klimatinėse sąlygose, išbando atitinkamus ginklus, priemones ir jų panaudojimo būdus. Po Vengrijos ir Čekoslovakijos, Afganistanas yra trečia jėga užimta valstybė, tam panaudojant tuos pačius metodus ir taktiką, kurie iki šiol buvo sėkmingi. □

MOKSLAS IR TECHNIKA

Kosminių dulkių "medžioklė"

Žemę supa sudėtingų dujų oro sluoksnis, troposfera vadinamas, siekiantis apie 18 km aukščio (ties pusiauju), kuriame yra visos gyvybei reikalingos medžiagos; viršutinėje šio sluoksnio dalyje temperatūra siekia minus 55° C. Virš troposferos, seka reto oro sluoksnis, nusitęsiantis apie 30 km aukščio, kur temperatūra yra apie nulį Celsijaus (aukščiau — temperatūra kyla), ši sritis vadinama stratosfera. Čia siaučia pastovūs didelio greičio (apie 160 km/val.) vėjai, atmosferinis slėgimas 15 kartų mažesnis negu jūros paviršiuje ir viršutiniame sluogsnyje yra ozono klotas, kuris sulauko daug žalingų ultravioletinių spindulių radiacijos. Šiame stratosferos sluoksnyje pasitaiko kosminių dulkių, kuriomis įdomajasi mokslininkai ir jų "medžioklei" numato panaudoti amerikiečių gamybos lėktuvą ER-2 (U-2 tipo) kuris naudojamas žvalgybai. Lėktuvas daugiau panašus į sklandytuvą — sparnų ilgis apie 25 metrai, liemuo — apie 13 m. kuriame telpa galin gas sprausminis variklis; be kuro papildymo stratosferiniame sluoksnyje, išnaudodamas vėjus, ER-2 gali skristi nesustodamas apie 8 val. "Gaudymui" kosminių dulkių lėktuvo sparnų galuose įrengti "kaušeliai", kurie lėktuvui pasiekus stratosferinį sluoksnį, iš sparnų išstumiami ir tokiu būdu "zvejoja" dulkes. Lėktuvui leidžiantis žemyn, "kaušeliai" su dulėmis įtraukiami į sparnų vidų, iš ten, jau žemėje paaimami laboratorijos tyrimams.

Kosminės dulksės Žemės aplinkoje ilgai neišsilaiko: veikiamos kosminės radiacijos jos skaidosi į molekules, arba dideliu greičiu susidūrę virsta dujomis, didelė dalis saulės "vėjų" įtakoje, sumažėjus greičiui, Žemės traukos veikiamą, nusileidžia į troposferos sluoksnį, kur dėl trinties sudega. Esančios saulės sistemoje ir ateinančios iš kitur kosminės dulksės (daug jų yra kosminių debesu sudėtyje) pakliūva į kitų planetų, arba saulės aplinką.

Kosminės dulksės savo sudėtimi skiriasi nuo meteoritų, kurie jau praėję atmosferos sluoksnį pakliūva Žemės paviršium "perdege" — aukšta temperatūra pakeičia meteoritų fizines savybes, todėl mokslininkams ir svarbu "prisimedžioti" kosminės medžiagos, nepakeitusios savo originalinių fizinių savybių, nuoseklesniems saulės sistemos kilmės tyrimams.

Nesėkmingas bandymas

— 1983 m. rugsėjo m. 27 d. iš Tjuratumo raketų laidymo centro Kazachstane, su trimis astronautais (iš jų viena moteris) raketai pradėjus kilti Žemės orbiton, raketų kuro tankai, su 270 žibalo ir skysto

deguonies, paskendo milžiniškame ugnies kamuolyje. Kapsulė su astronautais automatiniai buvo išmesta į šalį nuo raketos kilimo krypties, kuri dideliu lanku iškilo į kelių tūkstančių pėdų aukštį ir tebedegdama nukrito nukrito žemėn. Kapsulė su astronautais laimingai parašiu tais nusileido į saugią vietą. To išvadoje sugadintas vienas iš trijų ten buvusių raketų kilimo stovų, kurio pataisymas kainuos apie pusę bilijono dolerių. Raketą su trimis astronautais kilo į Žemės orbitoje esančią rusų laboratoriją "Saliut 7", kur turėjo pakeisti ten išbuvusius du astronautus.

Nuo 1971 metų pirmosios erdvių laboratorijos "Sojuz-Saliut" ten buvo pasiųsta mokslininkų ir astronautų 30 kartų. 1982 metais erdvių laboratorijoje astronautai yra išbuve 211 dienų — rekordinį laiką. Dabartinis "Saliut 7", apie 40 tonų svorio, orbiton buvo išleistas 1982 m. balandžio m.; atvykstantiems satelitams prisijungti jis turi tris angas. 1983 m. gegužės m. bandymas kapsulei satelitui prisijungti prie laboratorijos nepavyko net po 48 valandų mėginimų, astronautai V. Titov ir G. Strakolov buvo priversti grįžti žemėn. Nuo 1983 m. birželio m. "Saliut 7" laboratorijoje yra astronautai V. Ljyniakov ir A. Aleksandrov, kurie gali bet kuriuo laiku grįžti ten tebe laikoma kapsule žemėn. Dėl paskutinio nepavykusio skridimėn, jų buvimas "Saliut 7" laboratorijoje gali būti pratęstas, nes naujam pakaitalui paruošti užtruks daugiau laiko, gi laboratorijoje vykdomi bandymai, jų tarpe ir sekimas Žemės paviršiaus, vargu ar galės būti nutrauktas.

XX amžiaus "Stradivarius"

Eilę metų smuikų meistrai bandė pagaminti smuikus panašius į XVIII amžiaus pradžioje, Cremonos Italijoje, meistrų gamintus, kaip pav. Amati, Guameri ir ypatingai Stradivarius. Vieni bandė įvairias medžių rūšis, kiti medžio išdrožinėjimui, medžių mirkymus įvairiuose chemikaluose, tačiau norimų išdavų natsiekė.

Biochemikas J. Nagyvary, dirbantis Texaco firmoje A & M, po ilgesnių tyri-

nėjimų atrado, kad italų meistrai smuikams vartojo medį, kuris iš kalnų buvo plukdomas Adrijos jūra ir Po upe į Cremoną. Tyrinėdamas Guameri pagamintą violenčelę, Nagyvary atrado, kad medžio celių sienelėse yra angos kurios gyvame medyje atsidar, kad įleisti celės vidun vandenį ir reikalingą maistą, o celei prisitotinus angos užsidar; mirusiam medyje minėtos angos užsidar ir uždaros palieka. Tačiau plukdant medžius sūriame Adrijos jūros vandenyje, druska ir kitos vandenyje esančios medžiagos, užsidariusių angų membranas ištripdo ir celės pastoviai lieka "atiduros", tuo būdu (medį išdžiovinus) sudarydamos tarytum koringą tuštumą, kuri tipingai rezonuoja garsui. Nagyvary atitinkamu būdu paruošto medžio pagaminti keli smuikai, duoda beveik visiškai panašų toną į aštuoniolikto šimtmečio italų meistrų pagamintų smuikų toną.

Elektroninis aparatas kraujo tyrimui

Amerikiečių "Kodak" b-vė pagamino elektroninį foto-aparatą su kompiuteriu, skirtą kraujo tyrimams. Panaudojant vieną kraujo lašą, cheminiai spektrografiniu būdu gaunami 25 įvairūs duomenys, kurie užrašomi ant specialaus disko, kuris reikiamas žinias "sandėliuoja" ir reikalui esant bet kada, panaudojant tam tikrą aparatūrą, spalvotais vaizdais parodomi ekrane. Minėtas aparatas gali atlikti apie 500 kraujo tyrimų per valandą. Šiuometinei kraujo analizei reikia daug laiko ir keletos kubinių cm. kraujo.

Didžiausia užtvanka

Apsisagojimui nuo potvynių Olandai stato 5.5 mylios ilgio užtvanką Scheldt, Reino ir Maas upių žiotyse. (1955 m. audros su potvyniais olandams toje vietoje padarė labai didelius nuostolius medžiaginiai ir tada žuvo apie 1800 žmonių). Bus pastatytos 66 gelžbetoninės atramos po 18,000 tonų svorio kiekviena, tarp kurių bus įrengti vertikalčiai kilnojami vartai, tokiu būdu bus reguliuojamas vandens lygis upių žiotyse ir audros atveju bus apsaugotos žemesnės vietos nuo potvynių. Užtvankos viršum bus keturių linijų kelias automobiliams. Užtvanką planuojama baigti 1986 metais.

Mylimai ir Brangiai Mamytei

A.A.

KRISTINAI RAULINAITIENEI

mirus, sūnų Zigmą su žmona Marina ir kitus artimuosius
nuosirdžiai užjaučia

LKVS Ramovė,
Hartfordo skyriaus ramovėnai

SAVANORIŲ KŪRĖJĄ, MAJORĄ PETRĄ STAREVIČIŲ, AMŽINYBĖN IŠLYDĖJUS

Šiais metais balandžio mėn. 27 d. Kalifornijoje, Glendale miesto Forest Lawn kapuose, lietuvių skyriuje buvo palaidotas 91 metų sulaukęs ramovėnas, Vyčio Kryžiaus su kardais ordino kavaličius, savanoris - kūrėjas, majoras Petras Starevičius.

Į amžino poilsio vietą velionį Starevičių palydėjo LKVS "Ramovės" Los Angeles skyriaus nariai, birutietės ir įvairių organizacijų atstovai, taip pat nemažas skaičius lietuvių visuomenės. Laidotuvių ceremonijoms vadovavo ramovėnų skyriaus valdyba. Karstą su a.a. velioniu nešė ramovėnai. Bažnyčioje per rožinį ir per mišias prie velionio stovėjo garbės sargyboje ramovėnai, savanoriai-kūrėjai. Ant karsto buvo užtiesta Lietuvos vėliava ir ant pagalvėlių padėti velionio ordinarai ir karinio mokslo ženklai.

Per pamokslą kun. dr. V. Bartuška, kalbėdamas apie a.a. Starevičių, pabrėžė, kad velionis buvo visiems pavyzdžiu, kaip pareigingas katalikas ir atsakomingas karys veteranas. Jis kiekvieną sekmadienį, nežūrint ilgo kelio ir blogo oro, visuomet atvykdavo į lietuviškas pamaldas ir primdavo komuniją.

Kapuose velionį atsisveikino: ramovėnų vardu-valdybos pirmininkas, šaulių kuopos vardu — šaulių kuopos pirmininkas, skautų-rajono vadas, skautių Gražinos būrelis, Lietuvių Bendr. apylinkės atstovas, Lietuvos Dukterys ir kiti.

Po visų laidotuvių ceremonijų, našlė p. Starevičienė visus dalyvius pakvietė į Tautinius namus užkandžiams. Ten susirinko didelė dalis laidotuvių dalyvių, taip, kad buvo pilna salė. Beužkandžiaujant ir besidalinant prisiminimais apie velionį, garbės narį a.a. Starevičių buvo perskaitytas buvusio Kariuomenės vado gen. Raštikio p. Starevičienėi jautrus ir raminantis užuojautos laiškas. Velionio vardo į amžinimui buvo surinkta net 3 fondams: Tautos fondo Atstatymo Lietuvos fondui \$400.00, na ir Skautų fondui ir Lietuvių fondui, mažesnės sumos.

Petras Starevičius buvo gimęs 1892 m. kovo mėn. 17 dieną Noreikių kaime, Krekenavos valsčiuje, Panevėžio apsk. ūkininkų šeimoje. Baigęs vietinę pradžios mokyklą ir paruoštas privataus mokytojo išlaikė egzaminus ir buvo priimtas į Saulės mokytojų kursus Kaune. Tuo metu ten mokytojavo Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, kurios vyras buvo genijus muzikas ir dailininkas Mikalojus Kostas Čiurlionis, kuris tuo metu gydėsi prie Varšuvos ligoninėje ir staiga joje mirė 1911 m. plaučių uždegimu.

Saulės mokytojų kursų sėkmingai baigęs, Petras Starevičius pradėjo mokytojauti. 1913 m. buvo paimtas į rusų kariuomenę, kurioje buvo per visą I Pasaulinį karą. Iš jos grįžo tik pasibaigus karui. Grįžo puskarininkio laipsniu. 1918 m. gruodžio mėnesio 29 d. Lietuvos vyriausybei paskelbus atsišaukimą ir raginant visus jaunus vyrus stoti savanoriais į atstatomą Lietuvos kariuomenę, Petras Starevičius, nieko nelaukdamas, stojo savanoriu ir buvo paskirtas į Karo mokyklą. Tai buvo II laida. 1920 m. sausio mėn. 8 d. šią laidą sėkmingai baigusieji valstybės prezidento buvo pakelti į jaun. ltn. laipsnį ir pasiūsti į kariuomenės dalis. Jaun. ltn. Starevičius buvo paskirtas į 4-tą pėstininkų Karaliaus Mindaugo pulką. Jau pirmomis dienomis jam teko dalyvauti kautynėse (mažesnėse). Rudenį, lenkams sulaužius suvalkų sutartį ir Želigovskiui žygiuojant į Lietuvą, 4-tas pėstininkų pulkas turėjo aršių kautynių su lenkais. J. ltn. Starevičius jose pasirodė kaip drąsus ir sumanus karininkas, už tai jis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus su kardais ordinu (Kardai reiškia, kad yra apdovanotas už nuopelnus kautynėse). Vienose kautynėse jis buvo sužeistas ir paguldytas gydysis karo ligoninėje.

Po kelių savaičių pasveikęs, buvo gražintas į pulką. Šiame pulke jis išbuvo iki 1935 m. Per tą laiką jis ėjo įvairiausias pareigas ir buvo pakeltas į vyr. ltn., vėliau ir į kpt. laipsnį. Be to, čia būdamas jis buvo pasiūstas į Aukštesniuosius karininkų kursus, kuriuos sėkmingai baigė ir gavo kursų baigimo diplomą ir ženklą. Už sąžiningą pareigų atlikimą, jis buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordinu ir Nepriklausomybės Dešimties Metų Sukaktuviniu medaliu.

1935 m. tarnybos labai buvo perkeltas į II inžinerijos batalioną ūkio viršininko pareigoms. Čia jis buvo pakeltas į majoro laipsnį. Šiose pareigose jis išbuvo iki pirmojo bolševikmečio ir išformavimo Lietuvos kariuomenės.

Petras Starevičius buvo vedęs ir turėjo vienturtę dukterį Ireną. Ji yra ištekėjusi už dipl. inž. Eugenijaus Vilko. Jie išaugino 1 sūnų ir 3 dukras. Visi keturi yra baigę aukštąjį mokslą. Dvi dukros ir sūnus yra jau sukūrę lietuviškas šeimas. Pas tėvus šiuo metu gyvena tik jauniausioji dukra Regina, kuri dar mokosi ir siekia master's laipsnio.

Petras Starevičius su žmona pasitraukė iš Lietuvos Vokietijon, ir atvykę į Ameriką, gyveno kartu su dukros šeima. Mociūtės ir tėvuko bendras gyvenimas su vaikaičiais labai padėjo vaikaičiams išaugti tvirtais lietuviams ir gražiai kalbančiais lietuviškai.

Los Angeles ramovėnai labai apgailestauja netekę tylaus, ramaus ir nuoširdaus savojo garbės nario mjr. Petro Starevičiaus. Kartu visi reiškiamo užuojautą jo žmonai, dukrai, žentui, visiems vaikaičiams ir giminėms.

A. J. Audronis

PRISIMENANT KŪRĖJĄ-SAVANORIŲ A. A. KPT. K. KUZMICKĄ

Šių metų spalio mėn. 31-mą dieną sukanka 11-ka metų nuo kpt. Klemo Kuzmicko mirties.

Klemas gimė lapkričio 23-čią, 1898 metais, Ukmergėje, susipratęs lietuvių ūkininkų šeimoje. I Pasauliniam karui prasidėjus, Klemas baigė Ukmergės miesto Vidurinę mokyklą. 1919 metų vasario mėn. Ukmergė ir apylinkės buvo užimtos

raudonosios armijos. Ukmergėje prasidėjo suėmimai, tardymai... Klemas, nepakędamas raudonųjų elgesio, pasiryžo kovoti prieš juos. Bet kaip? Atsisveikinęs su namiškiais, slapta pro Tautėnų išvyko Panevėžio kryptimi ir prisijungė prie savanorių. Tapo paskirtas į Raitųjų Žvalgų Komandą, kur jis turėjo laimės ir pasisekimo žvalgant bolševikų užimtas vietas; du jo jomami arkliai žuvo nuo bolševikų kulku, o jis pats buvo tik lengvai pritrenktas. Jo viršininkai pastebėjo, kad Klemas sugeba vadovauti ir patarė jam stoti į Karo Mokyklą. Ir taip 1921 m. Klemas jau buvo Karo Mokykloje Kaune. 1923 m. sausio mėn. kaip karūnas - būrininkas dalyvavo Klaipėdos Krašto atvadime. 1923 metais baigė Karo Mokyklos V laidą ir buvo paskirtas į 1-mą pėst. pulką Ukmergėje.

1930 m., jo paties prašymu, buvo perkeltas į Ukmergės Komendantūrą ir paskirtas Ukmergės apskrities Šaulių Rink-

tinės vadu. 1934 metais buvo pakeltas į kapitono laipsnį. Už sąžiningumą tarnyboje Klemas buvo apdovanotas pasižymėjimų ženklais.

1940 metais bolševikams okupavus Lietuvą, Klemas slapstėsi Ukmergės - Panevėžio apylinkėse. 1941 metais vokiečiams užėmus Lietuvą, Klemas buvo pašauktas į tarnybą ir paskirtas Ukmergės komendantu. Po trumpo laiko jis iš tų pareigų pasitraukė, nes nesutiko su vokiečių reikalavimais dėl žydų traktavimo. Vokiečių policijos buvo paieškomas. Vėliau, reikalui aprimus, gavo darbą Panevėžio apskrities įstaigoje. 1944 metais rugpiučio mėn. su šeima pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. gegužės mėn. atvyko į Vakarų Australiją — Perth'ą. 1952 metais iš Perth'o persikėlė į Melbourną ir dirbo Geležinkelių Valdyboje. 1971 metais pasijuto, kad sveikata šlubuoja. Paaškęjo — plaučių vėžys. Didelių skausmų neturėjo. Ir taip 1972 m. spalio 31 d. baigė šio gyvenimo kelionę, žengdamas į 74-tus metus. Laidotuvės įvyko lapkričio 6-tą d., 1972 m. Ramovėnai pagerbė velionį palydėdami į Fawkner kapines amžino poilsio vietą.

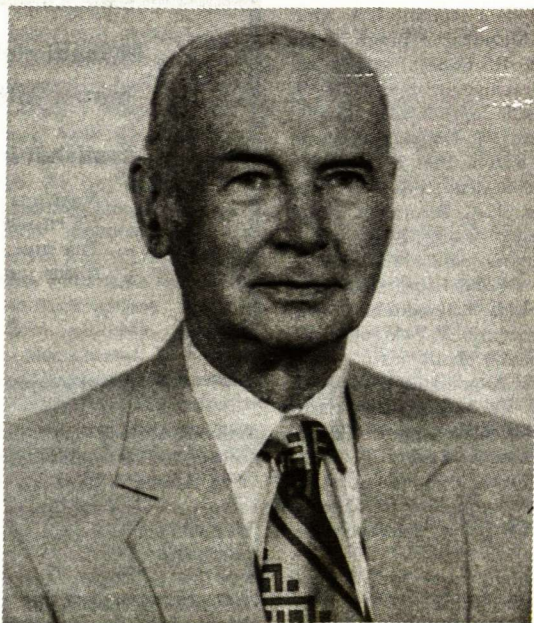
Liko žmona Vanda, kuri mirė 1977 m. sausio 27 d., liko sūnus Klemas ir dukrelė Danutė.

Ilsekis ramybėje, mielas ginklo drauge!
"Kario" bendradarbis

"L.D.K. BIRUTĖS" D-JOC

LOS ANGELES SKYRIAUS VILKLA

Los Angeles Birutietės š.m. liepos 31 d. pirmą kartą pabandė ir tikrai nenusivylė, savo metinę gegužinę ruošdamos ne lauke, kaip iki šiol darydavo, bet Lietuvių Tautiniuose Namuose. Šios vasaros nematyti karščiai labai išvargino losangeliečius, todėl įpatinai patrauklu buvo tą švilinantį paskutinio liepos sekmadienio popietį susirinkti į gerai vėdinamą ir patogiai įrengtą salę, kur jau nuo ankstauro ryto Birutietės ruošėsi, laukdamos svečių. Nors Los Angeles lietuviai Birutiečių renginius visuomet gausiai remia, bet šį kartą ir gerai pasiruošusios šeimnininkės nesitikėjo tokio svečių antplūdžio. Paskutiniams nebeliko nei vietų atsistoti, nei karštų pietų. Nežiūrint į tai, daugumas svečių parodė gerą valią, susispausdami prie stalų ir paskutiniai — pasitenkinti kava, pyragaičiais ir gairiais baro gėrimais. Popietės pajvairinimui buvo pravesta loterija, kur netrūko įdomių ir vertingų dovanų. Pirmajame Tautinių Namų aukšte, Skautų Būstinėje, tuo pačiu metu Birutietės rinko vartotus rūbus siuntiniams į Suvalkų Trikampį, iš kur vis ateina pagalbos prašymų laiška. Praėjusių metų bėgyje Los Angeles Birutietės yra išsiuntusios 75

Vladas Šimoliūnas

VLADO ŠIMOLIŪNO PAGERBIMAS

Žmogaus gyvenimas, kaip upės tekančis vanduo. Vienur bangelės rieda čiurlendamos, kitur saulės žaisme pagautas tviska, mirguliuoja ar tyliai praslenka į tolius. Viena iš tokių riedančių bangelių ir yra Vladas Šimoliūnas, kurio 70 m. amžiaus ir 30 m. visuomeninio darbo paminėjimą suruošė organizacinis komitetas sudarytas iš Felikso Masaičio, Henr. Bajelio, Danutės Kažkelienės, Petro ir Rūtos Sakų, bei Vyt. ir Genės Plukų.

Pagerbimas vyko š.m. rugs. mėn. 24 d. Los Angeles Lietuvių Tautinių Namų salėje. Dalyvavo apie 160 svečių; jų tarpe daug solenizanto artimų draugų, visuomenininkų, įvairių organizacijų atstovų

siuntinius. Duosnių losangeliečių lietuvių ir Birutiečių darbštumo dėka ir šiomet šie, po dvigubu lenkų ir komunistų jungu prislėgti, mūsų broliai ir sesės vėl iš Los Angeles gaus nemažai paramos.

Spalio 8 d. Birutietės ruošia skyriaus narės, Lietuvos Valstybinės Operos solistės Alodijos Dičiūtės-Trečiokienės dainų ir arijų vakarą. Tai bus gražus ir tinkamas rudens sezono atidarymas.

Šiuo metu Los Angeles Birutiečių valdybą sudaro: pirmininkė Gražina Raibienė, v-pirm. Julija Petronienė, sekretorė Stasė Koronkevičienė, išdininkė Alė Skirmantienė ir vald. narė Aleksandra Vidugirienė.

Rūta Sakienė

ir kt. Aktyvioji visuomenės dalis. Svečiai iš toliau dalyvavę pagerbime buvo: p. J. Šimoliūnienė iš Chicagos, žinoma liet. veikėja Viktorija Jakobson iš Floridos, p. Eidukoniai iš Arizonos ir p. Naujokaitis iš Australijos.

Programai vadovaujant F. Masaitis, pakvietė prel. P. Celiešių sukalbėti maldą, tuo pradėdamas pagerbimo pobūvį. Keliamas šampano tostas už solenizantą, palydimas valio, valio! . . .

VI. Bakūnas trumpai pristatė solenizantą, kilusį iš Panevėžio apskr. Pušaloto valsč., kuris mokėsi Vytauto D. gimn. Klaipėdoje ir Aušros Bern. gimn. Kaune. 1938 m. baigė Karo mokyklą artilerijos jaun. ltn. laipsniu. Rusams okup. Lietuvą, pasitraukė iš kariuomenės. Po kario metu gyv. Austrijoje. 1948 m. išvyko į Argentiną. Būdamas Argentinoje įsijungė į Liet. Susivienijimo D-ją; buvo Centro Cald. vice pirm. ir pirmininku. Vienas iš Argentinos Liet. Or-cijų Spaudos Tarybos steigėjų ir jos pirmininkas. 1956 m. persikėlė į JAV.

P. S. Pautienienė paskaitė jaunystės dienose jo parašytą eilėraščių apie Lietuvos pajūrį. Tai jautrus tėvynės meilė jūrai alsuojantys žodžiai.

Kas nepažįsta V. Šimoliūno Los Angeles ir toliau. Tai atletiškas, su šypsenoje veide, giedrios nuotaikos ir visada optimistas žmogus, visa širdimi ir rankomis įsijungęs į liet. organizacinį-visuomeninį gyvenimą. Vargu ar rasi liet. organizaciją, kurios veiklai Vladas nebūtų pagalbėjęs.

Solenizantą žodžiu sveikino L.A. Altos vardu pirm. A. Mažeika, L. Bendr. Vakarų Apyg. pirm. R. Dabšys, pagerbime dalyvaujančių ramovėnų vardu plk. J. Andrašiūnas (gaila, pirmininkas nerado reikalo dalyvauti). "J. Daumanto" šaulių kuopos pirm. J. Pažėra, Liet. Radio Klubo pirm. R. K. Vidžiūnienė, Piliečių Klubo pirm. J. Kiškis, L.A. Birutiečių vardu V. Andrašiūnienė, Skautų Brolijos vardu v.s. V. Vidugiris, Santa Monica Liet. Klubo vardu A. Markevičius, Spindulio-tautin. Šokių vedėja O. Razutienė ir Tautininkų L.A. skyr. pirm. R. Sakienė.

P. L. Mažeikienė skaitė raštu gautus sveikinimus iš L. Angeles Liet. Parapijos klebono prel. J. Kučnio, gen. St. Raštiko, gen. Miezėlio, Susiv. Amerik. Lietuv. Centro Vald.; kun. Dormeika iš Arizonos atsiuntė eiliuotą sveikinimui eilėraštį. Buvo eilė sveikinimų iš kitur ir vietinių, kurie dėl įvairių priežasčių negalėjo dalyvauti.

Iš visų sveikinimų matosi kiek aktyvus buvo ir yra Vladas Šimoliūnas; ir šiaandieną jį randame Liet. Piliečių Klubo valdyboje, L.A. šaulių kuopos vald., Radio valandėlėje ir kt. Buvęs ilgametis L.A. Ramovės valdybos narys ar jos pirm.

V. Šimoliūno buvimas per ilgesnį laiko tarpą įvairių organizacijų valdybose parodė jo sugebėjimą veikloje sukurti darnų ryšį tarp žodžių ir realių darbų ir tai yra vertingas įnašas organizacijai.

Už jo nuoširdų visuomeninį darbą, visų pobūvio dalyvių vardu buvo įteiktas įreminimas, drobėje jaustas Lietuvos Himnas.

Pabaigoje solenizantas padėjo organizatoriams ir visiems atsilankiusiems svečiams už taip malonų siurpryzą, pažadėdamas ir toliau kiek jam jėgos ir sąlygos leis nenutolti nuo lietuviškos veiklos.

PJ

LAIŠKAI KARIUI

PADEKOS LAIŠKAS

Daugelis iš mūsų rašo prisiminimus. Malonu, kada "Karyje" randi patikslinimus. Tas rodo, kad prisiminimai yra

Mylimai motinai KRISTINAI RAULINAITIENEI mirus, mielą kolegą, "Kario" Redaktorių ZIGMĄ RAULINAITĮ broliškai ir nuoširdžiai užjaučiame.

*Nustojai motinos — nustojai angelo geriausio.
Už rūpesčių, vargus ramybę — gavo. . .
Ten mes visi vėliau keliausim
Baigę gyvenimo kelionę savo.*

P.L.P. Karo Mokyklos XVI laidos draugai

skaitomi ir rasti netikslumai iškeliami viešumon. Prisiminimų rašytojas turi tik vieną šaltinį, iš kurio semia žinias. Tas šaltinis yra sena, pražilusi, su praplikusiu pakaušiu galva. Ir tas šaltinis diena iš dienos džiūsta. . .

P. J. Vaičiūnai, Jūsų patikslinimas buvo ir yra teisingas: žiūr. "Karys" nr. 10, 1980 m.). A. Klemka ir L. Lenkauskas baigė Karo Mokyklos XIII laidą. Jiedu įstojo į Karo Mokyklą 1928 m. rugsėjo mėn. Po metų A. Klemka buvo paliktas pakartoti pirmųjų metų kursą. L. Lenkauskas, prieš pat XII laidos išleidimą, buvo paliktas pakartoti antrųjų metų kursą. "Karys" Nr. 6, 1980 m., p. 24, tie du j. ltn. įrašyti į XII laidą. Iš XII laidos sąrašo jie turi būti išimti ir į jų vietą įrašyti, užmirštus, Stasį Balčiūną ir Bronių Kaupą.

Šį Jūsų patikslinimą tik po dviejų metų išsiaiškinau su B. Bačiūnu, A. Audroniu, K. Butkūnu ir J. Selioku. Jie visi XII laidos auklėtiniai.

Ačiū jums ir visiems, kurie pagelbėjo išaiškinti šį patikslinimą.

P. Grieže, jūsų patikslinimas yra teisingas (žiūr. "Karys" Nr. 6, 1983 m., trečias viršelio puslapis). Tuolaikiniai būrių vadai buvo susidarę įspūdi, kad kpt. P. A. Ciūnis ir ltn. K. Viršila yra tos pat laidos. Jūsų santykiai nebuvo geri. Pa-

minėsiu vieną iš kelių įvykių. Vieną žiemos rytą (1933 m.) mokomoji kuopa buvo išrikiuota vykimui į lauko pratimus. Būrių vadai stovėjo rikiuotėje. Ltn. Viršila stovėjo prieš kuopą. Atvykus kuopos vadui kpt. P. Ciūniui, ltn. Viršila nesukomandavo. Po kelių sekundžių I būrio vadas j. ltn. J. Arnastauskas sukomandavo: "Ramiai, pagarba dešinėn!" Vėliau ltn. Viršila papeikė j. ltn. Arnastauską, kad kišasi į ne savo reikalą ir pridūrė, kad su kpt. Ciūniu turįs dar neišspręstą sąskaitą iš Kauno laikų. Tas ltn. Viršilos elgesys ir pasakymas paliko įspūdį, kad jie abu kartu buvo Karo Mokykloje. Manys tas įspūdis pasiliko ir po 50 metų. Ačiū p. Griežei už patikslinimą.

Šia proga aš norėčiau pareikšti padėką "Kario" bendradarbiams ir savo bičiuliams: P. Rumšai, žiūr. "Karys" Nr. 4, 1973 m., 128 p., ir A. Valiuškiui, žiūr. "Karys" Nr. 6, 1981 m., 288 p.

**Stasys Kuzmickas-Kuze
Australija**

Kongresmanui L. P. McDonaldui žuvus, pastebėtas toks atsiliepimas, tilpęs American Opinion Nr. 9, Oct., 1983:

Šio žurnalo redakcijos nuomone, Pietų Korėjos lėktuvas, kuriame buvo McDonaldas, buvo apgaulingai nuvilnotas (lured) nuo savo kelio elektronikos priemonėmis.

A.A. KRISTINAI RAULINAITIENEI

mirus, mieliems Zigmui ir Marinai Raulinai-
čiams ir velionės giminėms reiškiu nuošir-
džią užuojautą.

Elena Legeckienė

Malonus Redaktoriau p. Raulinaiti,

Mirus Jūsų mamytai, Los Angeles ramovėnų
skyriaus valdyba ir nariai, reiškia Jums nuoširdžiau-
sią užuojautą.

Su pagarba ir meile, liūdintieji,
Jūsų Los Angeles skyriaus ramovėnai.

Jis buvo profesionalų karių nužudytas vandenyne virš sovietų karinio laivyno Pacifike stipriausios bazės, tikslu, kad neliktų nei gyvų, nei kitų medžiaginių įrodymų laisvajam pasauliui koku būdu lėktuvo tarnyba buvo suvedžiota ir kad viso to tikslas buvo tik nužudyti kongreso atstovą Lawrence Patton McDonald, vieną iš žymiausių antikomunistų visame pasaulyje.

A.L.
Brooklyn, N.Y.

Nesąmonės apie Lietuvą ir lietuvius
“Marius Tytuvėnis” slapyvardžiu “Lietuvos Karininko keliai” atsiminimuose, “Kario”, 1983 m. 8 Nr., 352 psl. rašantysis šitaip byloja:

“Sunki ir varginga buvo jų kova už lietuvių lenkų okupacijos laikais. Dar didesnis jų nusivylimas atėjo 1939 metais Lietuvai Vilnių atgavus, susidūrus su Lietuvos inteligentija Vilniuje. Jie 20 metų kovojo po lenkų jungu, dauguma pereidami beveik visus Lenkijos kalėjimus, platindami draudžiamą spaudą, nešdami spaudą per sieną iš Lietuvos. Jie išlaikė savo tyrą, lietuvišką dvasią ir savo būdą.

Gi Lietuvos valdininkija, Vilnių atgavus, suplūdo į jį ir pradėjo graibstyti gražias lenkes sau į žmonas net lenkyniaudami. O vyriausybė skyrė į Vilnių tik tokius valdininkus, kurie mokėjo lenkų kalbą ir Vilniuje, Lietuvos sostinėje, tesigirdėjo tik lenkų kalba. Be to, Lietuvos valdininkija ir inteligentija atnešė į Vilnių ir savo “patriotiškas” pažiūras: šilta vieta, karjera, protekcijos. Kas, iki šiol, Vilniaus ir Suvalkų krašto lietuviams buvo svietimos ir nesuprantamos sąvokos.

Vilniaus krašte suklestėjo lietuviška biurokratija ir lenkiškumas. O Vilniaus krašto lietuvis, tas, kuris vedė kovą už Vilnių, lenkų spaudoje, tapo išstumtas ir užmirštas, taip, kaip Lietuvoje Savanoriai ir Vyčio Kryžiaus Kavalieriai, kurie už savo kovą negavo jokio materialinio nei moralinio atlyginimo. (Red.)

Dauguma vilniečių veikėjų pasiliko savo vietose, kur jie gyveno priešpados metu ir toliau skurdo. Skurdo nusivylime, kad tiek metų dėl Lietuvos kovojusių niekas jų neįvertino. O jie tikėjosi, kad Lietuvoje ta pati dvasia ir tokie patys dori patriotai lietuviai. Vilniečiai nenorėjo prarasti savojo “aš”, tad geriau jie užsidarė savyje, likdami nusivylę, savame kampe tylėdami. Vokiečiams užėmus Suvalkų

kraštą, jie nebėgo į Lietuvą, nes žinojo, kad ten jie netiks ir kad ten niekas jų nelaukia”.

Taigi šitaip piktai ir liguistai klieidi kažkokios dvasios, kažką sapnuojąs slapyvardininkas. Jam ir “Kario” redaktorius jau deda klausuką. Liūdna, nes meluojama.

Daug kartų buvau Vilniuje lenkų okupacijos metu. Ten gyvenau Lietuvos laisvės metu. Taip pat ir vokiečiams atėjus. Senas ir garbingas Vilniaus Universitetas man išdavė Teisės mokslų diplomą. Vilniuje dirbau žurnalisto (daugiausia radifone), teisininko ir kt. darbą. 1944 m. liepos 4, saulei tekant, vokiečių kariniu traukiniu išvykdamas laisvės link į Vakarų naktinio grobikų komunistų, rusų aviacijos puolimo, pro traukinio langą suskaičiavau 21 gaisrą. Per Mažąją Lietuvą, jos senąjį Karaliaučių, liepos 6 d. pavakare atsiradau prie Dunojaus, Vienoje.

Esu giliai nustebintas, radęs “Karyje” piktą, šlykščios pagiežos melą. (O ir šis garbingasis visų lietuvių “Karys” irgiėjo Vilniuje).

Jonas Leonas

Cleveland, Ohio
1083 m. spalio 3 d.

Viršelyje: Švenčiant “Statio Butkaus” šaulių kuopos 25-rių metų veiklos sukaktį, pagerbiami už Lietuvos laisvę žuvusieji šauliai, kariai ir laisvės kovotojai. Iš k. į d.: kuopos p-kas Vincas Tamošiūnas, Audrutė Mingėlaitė, savanoris kūrėjas mjr. Kazimieras Daugvydas ir jauniausias kuopos šaulys, Ramutis Bulota. Žvakutę už žuvusius Nepriklausomybės kovose uždegė savanoris kūrėjas mjr. Kazimieras Daugvydas, už tremty — Sibire, Antarktikoj ir t.t. žuvusius Pūtvių šeimos ir visus šaulius — kuopos p-kas Vincas Tamošiūnas, už dabar nuo rusų komunistų rankų žūstančius ir kenčiančius — Ramutis Bulota. Gėles padėjo Audrutė Mingėlaitė. Nuotrauka foto korespondento Kazimiero Sragausko.

AUKOJO KARIUI:

- \$500.00**
P.L.P. Karo Mokyklos XV-os laidos karininkai 50 metų sukaktuviniam paminėjime.
- \$100.00**
LŠST St. Butkaus šaulių kuopa Detroite per išd. M. Baukj
- \$70.00**
D.L.K. Birutės D-ja Clevelande per pirm. J. Budrienę
- \$50.00**
Dr. S. ir Ad. Dimai, N.Y., a. a. Kr. Raulinaitienei atminti.
- \$43.00**
B. Norkūnas, MI
- \$33.00**
St. Reutas, Que.
- \$30.00**
P. Karosas, CT.
- \$25.00**
LŠST Jono Vanagaičio šaulių kuopa Bostone per išd. E. Juciūtę
St. Kuzmickis, Australia
- \$18.00**
St. Dargis, IL
- \$16.00**
A. Maskeliūnas, CA
- \$15.00**
El. Legeckienė ir Hartfordo, CT, rašytojai
per Vc. Nenortą a.a. Kr. Raulinaitienei atminti
J. Spirauskas, CA
- \$13.00**
P. Budvidis, ONT
P. Sakas, CA
- \$10.00**
J. Balčiūnas, IL
V. Baltutis, FL
S. Dailidė, IL
K. Karuža, CA
A. Mironas, CA, a.a. Kr. Raulinaitienei atminti
J. Vyčius, IL
- \$8.00**
Aug. Ašoklis, IL

Ern. Bludnikas, MI
J. Bortkevičius, NJ
P. Druseikis, NY
Vx. Dzikas, NE
Vc. Garbenis, IL
K. Grigaitis, CA.
Ad. Grigaliūnas, FL
Ad. Lingis, NY
Pr. Matulionis, MI
Vc. Nenortas, CT
Eug. Noakas, NY
V. Norkus, NY
Vc. Petkus, OH
Kun. A. Račkauskas, NY
Z. Ramanauskas, FL
Ap. Skopas, IL
V. Štatkus, IL
J. Šidagis, MI
S. Tiškevičius, IL
V. Trečiokas, CT
Ir. Truškūnienė, IL
A. Tveras, IL
K. Urbšaitis, FL
V. Valkavickas, IL
V. Zdanys, CT

\$6.00
A. Budzinauskas, CT
Alg. Gustaitis, CA
K. Mikalajūnas, IL
V. Puodžiukaitis, CT
Pr. Puškorius, OH

\$5.00
Br. Čeika, ONT.
L. Brazauskas, OH
V. Gliauda, CA
V. Gailiūnas, CT
V. Januškis, OH
J. Jurkėnas, MA
L. Krajauskas, FL
J. Kernagis, IL
S. Neniškis, IL
S. Stanaitis, IL
V. Stepšys, ONT
K. Vieraitis, IL
D. Vaičiūnas, OH

\$3.00
M. Ališauskienė, IL.
Br. Basiulis, CA
J. Bironas, MI
V. Čepukaitis, OH
K. Čeputis, ONT
Pr. Damijonaitis, FL
A. Deikis, FL
V. Gavelis, IL

Vl. Gedmintas, FL
J. Giedraitis, NY
G.J. Gliudys, CA
V.J. Grickett, IL
J. Jankus, NY
A. Janušonis, NY
E. Jasiūnas, IL
A. Kenstavičius, B.C.
K. Kielius, IL
J. Kriaučeliūnas, IN
A. Laucis, IL
Al. Liutkus, OH
J. Mackonis, IL
A. Mažeika, NY
Dr. V.A. Mantautas, CT
Br. Masiokas, CO
A. Mikoliūnas, OH
D. Mitkienė, CA
P. Molis, MA
V. Narkevičius, ONT
C.E. Oksas, IL
U. Opanavičienė, ONT
Z. Pajaujis, MI
St. Patlaba, IL
J. Petrénas, Anglija
A. Pocius, NJ
M. Povilaitis, N.Y.
V. Prižgintas, CA
St. Rackevičius, IL
S. Ramas, IL
A. Šeputis, ONT
St. Šimoliūnas, MI
K. Špakauskas, MI
O. Šostakas, MI
Br. Sutkus, NY
V. Urniežius, MAN.
A. Vakselis, NY
J. Velykis, OH
J. Vinciūnas, IL

Jūsų duosnumas padeda KARIUI išlikti.
Ačiū!

Broliška ir prasminga, kaip vienas kitas savo pažįstamiems užsieniuose KARI užprenumeruoja ar užsako pasiųsti susipažinti.

D. Jurkus, QUE apmokėjo J. Papečkui, Argentinoje, A. Kenstavičius — P. Čiabiui Argentinoje, Alg. Gustaitis, CA — Vasario 16 gimnazijai (2 metams) ir daugeliui pažįstamų atskirus KARIO numerius. Širdingas ačiū!

A. S.
Administratorius

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.